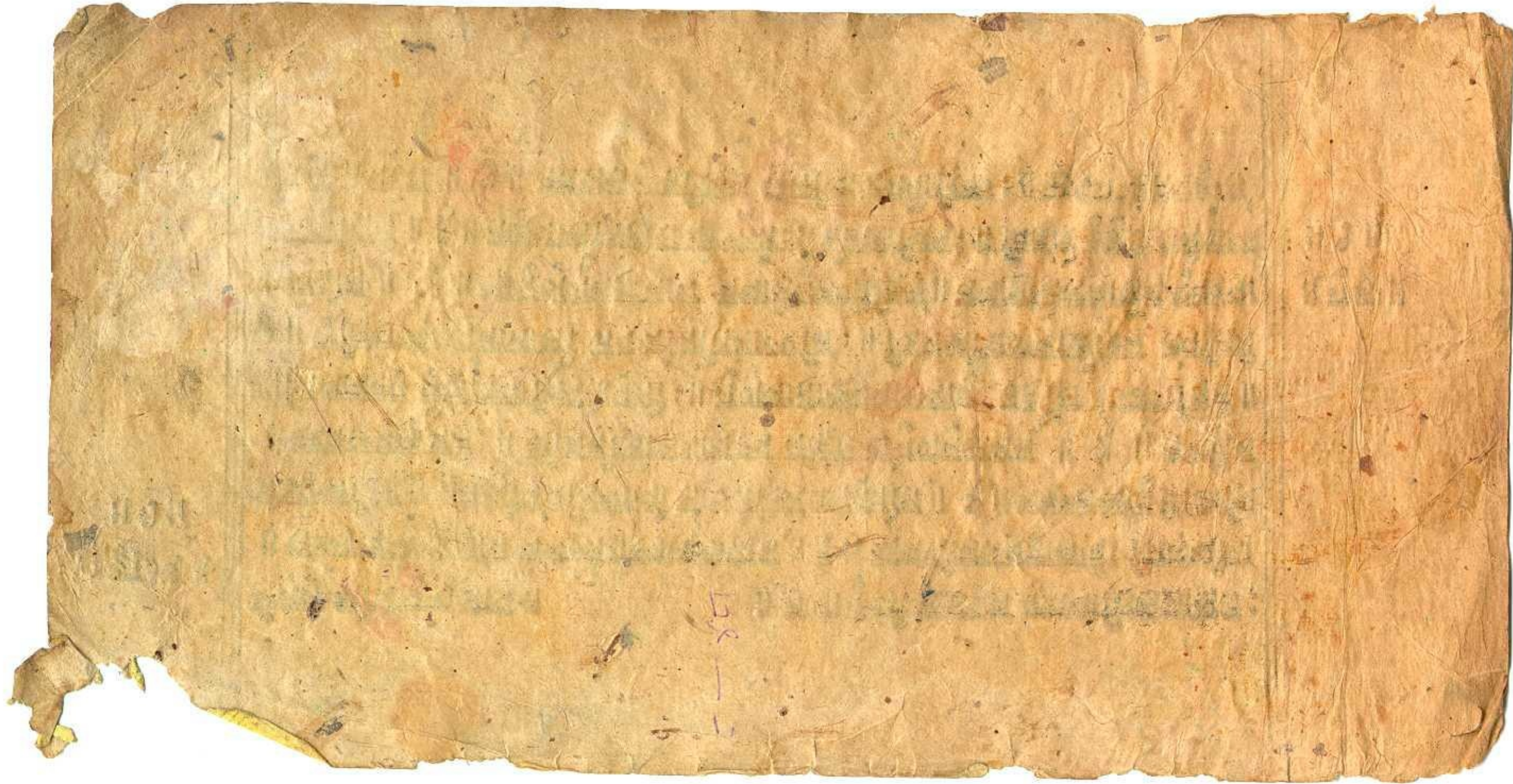

॥ अ० ध ॥

॥ १ ॥

ॐ नमः श्रीधम्मराजाय ॥

॥ नत्वा गुरुं त्रिरत्नञ्च कथयामि समासतः ॥

॥ सर्वसत्त्वानुकम्पाय धम्मजैरोस्पसत्कथाम् ॥ १ ॥ अथ धीमान्महासत्त्वा जिनश्रीण
जञ्चात्मवित् ॥ जयश्रीयंयतिन्नत्वा साञ्जलिरेवमव्वीत् ॥ २ ॥ भदन्तश्रोतुमिच्छामि
संघरत्नस्य सन्मतेः ॥ श्रीमतोलोकनाथस्य माहात्म्यं गुणमुत्तमम् ॥ ३ ॥ तच्छ्रीम
द्दोधिसत्त्वस्य त्रैलोक्याधिपतेः प्रभोः ॥ गुणमाहात्म्यमाख्यातुं महर्षिस्त्वञ्जगद्धिते ॥
४ ॥ इतिसम्प्राथ्यमानासौ जयश्रीमतिमान्यतिः ॥ जिनश्रीराजमालोक्य तंयतिमे
वमव्वीत् ॥ ५ ॥ साधुश्रुणुमहाभाग यथामेगुरुणोदितं ॥ तथाहन्ते समासेन प्रवक्ष्या
मिजगद्धिते ॥ ६ ॥ तद्यथासौ महाराजो भूयोशोको नराधिपः ॥ विहारे कुकुटारामे धम्म
श्रोतुं समंचरेत् ॥ ७ ॥ तत्र स समुपाविश्य समन्त्रिजनपौरिकाः ॥ उपगुप्तं तमहन्तं

॥ गुरुः ॥

॥ १ ॥

पुणत्वासमुपाश्रयत् ॥ ८ ॥ तत्रैतस्मिन्समुपागत्य तमहेतुं प्रतिमुदा ॥ अभ्यर्च्यसाञ्ज
लिर्नत्वा पार्थिवदेवमादरात् ॥ ९ ॥ भदन्तश्रोतुमिच्छामि लोकेशस्यजगत्पुम्भोः ॥ सद्
धर्मगुणमहात्म्यं तस्मादेष्टुमर्हति ॥ १० ॥ एतन्महीन्द्रेण पार्थिवमानससम्प्रतिः ॥ उ
पगुप्तीमहोपालन्तनालोक्तेवमादिशत् ॥ ११ ॥ साधुशृणुमहाराज यथाश्रुतं मया गु
रो ॥ तथाहन्तेपुत्रक्षपासिमहात्म्यं त्रिजगत्पुम्भोः ॥ १२ ॥ तद्यथासौमहाबुधः शाक्य
मुनिर्जगद्गुरुः ॥ धर्मराजोमहाभिज्ञः सर्वज्ञोऽहन्मुनीश्वरः ॥ १३ ॥ भगवाच्छ्री
धनःशास्ता तथागतोविनायकः ॥ मारजित्सुगतोनाथ स्त्रैधातुकोधिपोजिनः ॥ १४
श्रीमतोऽनाथनाथस्य गृहस्थस्यमहात्मनः ॥ विहारेजेतकोद्याने विजहंरससाधिकः
॥ १५ ॥ तदातत्रमहासत्त्वो बोधिसत्त्वोजिनात्मजः ॥ मैत्रेयप्रमुखास्सर्वेसद्धर्मश्रोतु

॥ अ० ध ॥

॥ २ ॥

मागताः ॥ १६ ॥ तत्र तं श्रीघनदृष्ट्वा सुप्रसन्नाशयामुदा ॥ तत्पादाब्जे पुणत्वा तत्सभा
यां समुपाश्रयेत् ॥ १७ ॥ सर्वे प्रत्येकबुद्धाश्च अर्हन्तः समुपागताः ॥ भगवन्तं तमा
म्य तत्रैकान्तं समाश्रयेत् ॥ १८ ॥ श्रावकाभिक्षवश्चापि यतयो ब्रह्मचारिणः ॥ आ
स्तारं तं पुणत्वा तत्सभायां समुपाश्रयेत् ॥ १९ ॥ ऋषयोऽपि महासत्त्वाः सर्वे सद्ब्रह्मवा
जिनः ॥ दूरान्तं श्रीघनदृष्ट्वा पुणम्यसमुपागताः ॥ २० ॥ ब्रह्मादयो महाभिज्ञा भास
यन्तः समतलः ॥ दूरान्तं सुगन्तं दृष्ट्वा पुणमन्तः समागताः ॥ २१ ॥ इन्द्रादयः सुराः स
र्वे सद्ब्रह्मात्मतलाः ॥ पश्यन्तो दूरतो नत्वा आस्तारं तं समागताः ॥ २२ ॥ तथाग्नि
प्रमुखाः सर्वे लोकपालाः प्रमोदिताः ॥ भगवन्तं तमालोक्य दूरान्नत्वा समागताः ॥ २३
॥ तथा सर्वे चर्गधर्वा धृतराष्ट्रादयोऽपि ते ॥ सुदूरान् संनिरीक्षन्ता नमन्तः सहसागताः

॥ गुरुः ॥

॥ २ ॥

॥ २५ ॥ विरुढकादयः सर्वे कुमाण्डश्च प्रमोदिता ॥ तेषु सदूरतो दृष्ट्वा नमंतः सह
सागताः ॥ २६ ॥ विरुपाक्षादयश्चापि सर्वे नागाधिपास्तथा ॥ तेषु दृष्ट्वा सुदूरान्तं
जिनं नत्वा समागताः ॥ २७ ॥ वैश्रवणादयश्चापि यक्षाः सर्वे प्रमोदिताः ॥ पश्यतो दू-
रतो नत्वा तं मुनिं समुपागतान् ॥ २८ ॥ एवं सूर्यादयः सर्वे गृहाधिपा समागताः ॥
सर्वास्तारा गणाश्चापि सर्वे विद्याधरा अपि ॥ २९ ॥ सिद्धाः साध्याश्च रुद्राश्च वायव-
श्च महेश्वराः ॥ कामधात्रीश्चैरासवे श्रीपतिप्रमुखा अपि ॥ ३० ॥ गरुदेन्द्राश्च सर्वेपि
किन्नरेन्द्राद्रुमादयः ॥ वेमचित्रादयश्च सर्वे दैत्येन्द्रा रक्षसा अपि ॥ ३१ ॥ महोरगाश्च ना-
गाश्च सर्वेपि जलवासिनः ॥ सर्वेपि देवपुत्राश्च सर्वेपि चाप्सरा गणाः ॥ ३२ ॥ सर्वा गं-
धर्वकन्याश्च सर्वाः किन्नरकन्यकाः ॥ नागकन्याश्च दिव्यांगा रक्षाकन्याश्च भद्रिकाः

॥ अ० ध ॥

॥ ३ ॥

॥ ३३ ॥ यक्षकन्या असंख्येया तथा च दैत्यकन्यकाः ॥ असंख्ययास्तथा विद्या धरकन्या
मनोहराः ॥ ३४ ॥ सिद्धकन्यास्तथा साध्य कन्याश्चापि मनोहराः ॥ देवकन्याद्वयश्चा
न्य कन्याः सर्वा प्रमोदिताः ॥ ३५ ॥ दूरान्तं त्रिजगन्नाथं पूजत्वा समुपागताः ॥ समी
क्ष्य संप्रभासन्त मुपतस्थुः सभान्तिके ॥ ३६ ॥ तथा च ब्रह्मचारिण्यो भिक्षुण्यश्चैलका
अपि ॥ वृत्तिननुपाशकाश्चापि तथा चोपासिका अपि ॥ ३७ ॥ ऋषिकन्यास्तथाश्चा
न्यासद्वर्म्मश्रोतुमागताः ॥ तीर्थ्याश्च ब्राह्मणा विज्ञा स्तोत्रिकाश्च तपस्विनः ॥ ३८ ॥
राजानक्षत्रियश्चापि सर्वे राजकुमारकाः ॥ अमात्या मंत्रिणश्चापि श्रेष्ठिनश्च महाजना
॥ ३९ ॥ सैन्यायोधृगणाश्चापि भृत्या परिजना अपि ॥ गृहष्ठा धनिनः सार्थ वाहादयो
वणिग्गणाः ॥ ४० ॥ शिल्पिनः कृषिणश्चापि सर्वे कुटुम्बिनोऽपि च ॥ सर्वे वैश्याश्च रुद्रा

॥ गुरुः ॥

॥ ३ ॥

इच तथान्येसर्वजातिकाः ॥ ४१ ॥ नागराजाः पौरिकाश्चापि जानपदाश्चनैर्गमाः ॥
ग्राम्याः प्रत्यन्तदेशस्था कार्पाटिकाश्चपार्वताः ॥ ४२ ॥ एवंसर्वेपिलोकाश्च सम्बुद्ध
भक्तिमानसाः ॥ त्रिरत्नगुणमाहात्म्यं पियूषपातुमागताः ॥ ४३ ॥ तत्रसर्वेपितेलोका
वृक्षादयश्चपागताः ॥ तंमुनीन्द्रंसमालोक्य पूणमंतःपुरीगताः ॥ ४४ ॥ यथाविधिस
माभ्यर्च्य पूणत्वाचयथाक्रमं ॥ त्रितः प्रदक्षिणीकृत्य कृतांजलिपुटीमुदा ॥ ४५ ॥ त
त्सहस्रमृतंपातुं परिवृत्यसमंततः ॥ पुरस्कृत्यसमाधाय पश्यंतः समुपाश्रयन् ॥ ४
६ ॥ ॥ इतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत कुलदीप धम्मराजकथायांदु
ष्टसत्वशासनानुशंसापथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ अथानन्दोमहाभित्री भगवन्तमवोच
तत् ॥ भगवन्श्रोतुमिच्छामिशुभाशुभफलनृणाम् ॥ १ ॥ एवंसुक्तेभगवान् उवा

॥ अ० ध ॥

॥ ४ ॥

चभिभुसन्तमम् ॥ षट्सुगतिषमग्नानां तच्छृणुष्वशुभाशुभम् ॥ २ ॥ श्रुतपूर्वमयानन्द
सदसद्येतिजोविनाम् ॥ चतुर्योनिषुसंजाताः पृथक्कर्मगतासदा ॥ ३ ॥ अण्डजाःस्वे
दजाश्चौप पादुकाश्चजरायुजाः ॥ खगाद्याअण्डजाःप्रीक्षा मानवाद्याजरायुजाः ॥ ४ ॥
स्वेदजाःकृमिकीटाद्या देवाद्याश्चौपपादुकाः ॥ दृश्यन्तेकर्मणाश्चैतत् वृत्तशीलेनधीम
ताः ॥ ५ ॥ तेषांदोषविशेषेणजायन्तेप्राणिनस्तथा ॥ चतुर्द्वीपेमहोत्साहे पूर्वजन्मवि
पाकजाः ॥ ६ ॥ षट्गतीसंभवाभूता अधमोत्तममध्यमाः ॥ स्वस्वकर्मविपाकेन ग
तिस्तेषांपृथक्पृथक् ॥ ७ ॥ तपेनजायतेदेवं धर्मेणजायतेनरः ॥ क्रोधेनजायतेदैत्यं मू
ढेनजायतेपशुः ॥ ८ ॥ दानेनजायतेराजा पापेनजायतेकृमिः ॥ तस्मात्कारणादेवंध
र्मदानंप्रशस्यते ॥ ९ ॥ शुभाशुभमिदंकर्म कायवाचिचन्तजंततः ॥ फलंभुक्तेजनस्त

॥ गुरुः ॥

॥ ४ ॥

स्यलोकोन्तरेचलौकिके ॥ १० ॥ अथाहपुनरानन्दो भगवंतं जगद्गुरुम् ॥ पापानां मूल
लोकानां व्यक्तयसंस्पृहशयः ॥ ११ ॥ कायवाक्मनसाकर्मः कानिकानिकृतानि च ॥ य
त्सर्वं तद्विशेषं च वदमेवादिराट् विभो ॥ १२ ॥ भगवानाह ॥ शुभाशुभफलं नृणां यच्छृणु
स्वस्फुटंततः ॥ धर्मेण प्राप्स्यते मोद ममोद मशुभोऽभवम् ॥ १३ ॥ पुनश्च विस्तरेण ॥
कायदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं प्रकाशितम् ॥ अदन्तप्राणातिपातः काममिथ्यातथैव च
१४ ॥ वाक्दुश्चरितं कर्म चतुर्विधं प्रकाशितम् ॥ मृषापिशुनपारुष्यं सभिन्नेत्याह धीम
ताः ॥ १५ ॥ मनोदुश्चरितं कर्म त्रिधाभिन्नं विदुर्बुधैः ॥ अभिघाश्चैव व्यापाद मि
थ्यादृष्टिस्त्रयोविधाः ॥ १६ ॥ यो दयां संत्यजेद्द्रोहि परप्राणवधादिना ॥ तादनंहिंसक
र्मादि प्राणिपातस्तदुच्यते ॥ १७ ॥ अनेन परहिंसेन आयुश्छिन्नं भवेत्सदा ॥ तस्माच्च

॥ अ० ध ॥

॥ ५ ॥

कारणानन्द परहिंसत्यजेत्सदा ॥ १८ ॥ परविषयेचलोभेन अन्यायेनबलेनच ॥ चौ
र्यासत्यअधर्मेण अदन्तगृहणंविदुः ॥ १९ ॥ अनेनचअदन्तेन दरिद्रंसर्वदाभवेत् ॥
तस्माच्चकारणानन्द अदन्तंनैवकारयेत् ॥ २० ॥ वृत्तिनीधम्मचारिण्या शुचिवेश्यापर
स्त्रियः ॥ सम्बन्धिनीपुसंगादि काममिथ्यातदुच्यतेः ॥ २१ ॥ अनेनकाममिथ्येनअप
त्यंनैवसर्वदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द काममिथ्यात्यजेत्सदा ॥ २२ ॥ विषयेषुचलोभे
षु स्नेहेषुचभयेषुच ॥ असत्येनप्रवोधाय मृषावादस्तदुच्यते ॥ २३ ॥ अनेनमृषावा
देन निन्दितंसर्वदाभवेत् ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द मृषावादंपरित्यजेत् ॥ २४ ॥ स्वदो
षंगुप्तयेत्पेन परदोषंप्रकाशयते ॥ शापयेत्सर्मादिश्चेतः पारुष्यवचनंविदुः ॥ २५ ॥
अनेनचपारुष्येन माननाशंभवेत्सदा ॥ तस्माच्चकारणान्नन्द पारुष्यवचनंत्यजेत् ॥ २६ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५ ॥

६ ॥ दुर्वृत्तिव्यवहारेण बंधुमित्रस्विरुध्यते ॥ स्वेनगुणश्चलब्धाय पैशुन्यं विदधामतः
॥ २७ ॥ अनेन च पैशुन्येन निंदनीयं सदा भवेत् ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द पैशुन्यं सर्व
दात्यजेत् ॥ २८ ॥ यस्याग्रे भिन्नवादेन परचिन्तमपर्ययन ॥ परस्परविद्वे पस्यात्सभि
न्नविदधामतः ॥ २९ ॥ अनेन च संभिन्नेन कर्त्तिना कर्त्तये सदा ॥ तस्माच्च कारणानं
द संभिन्नं सम्परित्यजेत् ॥ ३० ॥ परद्रव्यादिसम्यति लोभचित्तेन तर्कयेन् ॥ तदवि
द्यामिति ज्ञेयं दुर्जनैः परित्यजेत ॥ ३१ ॥ अनेन च अविद्येन दुर्मत्तं सर्वदा भवेत् ॥
तस्माच्च कारणान्नन्द अविद्या सम्परित्यजेत् ॥ ३२ ॥ परदेहादिसम्पत्तौ कुचित्तेन सशाप
येत् ॥ अमंगलमवतिवति व्यापादोयं प्रचुच्येत ॥ ३३ ॥ अनेन च व्यापादेन अडतास
र्वदा भवेत् ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द व्यापादं सम्परित्यजेत् ॥ ३४ ॥ परत्रेपापपुण्येन सु

॥ अ० ध ॥

॥ ६ ॥

खदुःखं न विद्यते ॥ दुर्वोधशास्त्रं श्रुत्वा च मिथ्यादृष्टिः स नारितके ॥ ३५ ॥ अनेन मिथ्या
दृष्टीना चक्षुहीनं भवेत्सदा ॥ तस्माच्च कारणानन्द मिथ्यादृष्टिं त्यजेत्सदा ॥ ३६ ॥ ए
वं दशाकुशलेन पापेनैव स चारिणः ॥ परत्रेयमदूतेन नीयते परितप्पति ॥ ३७ ॥ तस्मा
द्योक्तं मयानन्द देहवृक्षफलोदयम् ॥ येन येन कृतं कर्म तेन तं न प्रभुं जते ॥ ३८ ॥ जन्म
नाशजरावीचीनिमग्नाः प्राणिनोऽहं दे ॥ तस्माद्भो यामहाभीमे भुजंगे भीतिमानिव ॥
३९ ॥ देवासुरमनुष्याश्च तिर्यक्प्रेतश्च नारकाः ॥ षट्गतौ च स जायंते शुभाशुभेन क
र्मणा ॥ ४० ॥ दूतिश्रुत्वा अथानन्द लोकार्थमनुशोचयन् ॥ भीतसंसारदुर्वारसंहर्षित
स्तनुरुहः ॥ ४१ ॥ अथ भगवानाह ॥ दानेन हरते पापं दानेन धनवर्द्धते ॥ दानेन ज्ञानसा
ध्यंते दानेन कामसिध्यते ॥ ४२ ॥ कामसिद्धेन मोक्षं च प्राप्नोते नात्र संशयः ॥ अनेन दा

॥ गुरुः ॥

॥ ६ ॥

मम ॥ ३७ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा विरुपाक्षसमादिशत् ॥ सदा ते मंगलं भूयात् जी
वरक्षां सदा भवेत् ॥ ३८ ॥ इत्यादिर्वचनं श्रुत्वा निर्वृतीहं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्ज
नाः सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ५९ ॥ यमस्य पश्चिमे द्वारे किं किमस्ति वदस्व भो ॥ इ
ति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ६० ॥ ज्ञानकेतुः समाख्यातो भिक्षुरेकः स
माश्रितः ॥ भिक्षुणा मे समालोक्य हि देवाधम्ममुत्तमम् ॥ ६१ ॥ देवा वा देवायं वा जीणे
द्वारकृतं महत् ॥ ६२ ॥ जीणे द्वारस्य पुण्येन हरतियमशासनम् ॥ ऋद्धिबलसमा
युक्तश्च क्वचिन्ति समी भवेत् ॥ ६३ ॥ पुण्यवान् बलवान् भूत्वा न तस्य विकलेन्द्रियः ॥
ततः श्चाते सुखं भुक्त्वा सम्बुद्धत्वं पूजायत ॥ ६४ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा निर्वृतीहं सुहृज
नाः ॥ देवा लये न स्वगृहे स्थ जीणे द्वारं मया कृतम् ॥ ६५ ॥ देवालयं कथं भूतं च त्याका

॥ अ० ध ॥

॥ ८२ ॥

॥ दो ॥

रंसुलभणम् ॥ मध्ये वैरोचनं शून्यं पूर्वे अक्षौभ्यसौ गतम् ॥ ६६ ॥ दक्षिणे रत्नसंभवं
अमिताभञ्च पश्चिमे ॥ उत्तरे मोघसिद्धिश्च वज्रसत्त्वं वसुन्धराम् ॥ ६७ ॥ आ
र्यतारालोकनाथं मञ्जुश्रियं सरस्वतीम् ॥ पूजापारमिताजननीं पृष्ठापितां मया खलु
॥ ६८ ॥ द्रुत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृज्जनाः प्रबोधिताः ॥ अहो धर्मं अहो पुण्यं अहो धर्मं
स्य भावतः ॥ ६९ ॥ स ग्जीवैव यमद्वारात् प्रत्यागतो महर्द्धिकः ॥ द्रुत्युदाहृतं कृत्वा सु
हृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपध
र्मराजकथायात्तन्द्रायां कुलदीपयमस्य पश्चिमद्वारात् प्रत्यागतपृशंसा पञ्चदशोऽध्या
यः ॥ १५ ॥ अथावृत्तिज्ञानदत्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपो सौ यम
पुरात्सुनिवृत्तः ॥ १ ॥ तदा पुत्रपौत्रादिन् समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सुहृज्जनान्समा

॥ गुरुः ॥

॥ ८२ ॥

॥ ७ ॥

गंसमालोक्यहसन्तुष्णीमभूत्तदा ॥ १ ॥ अथानंदोमहाभिज्ञो लोकार्थमनुशोचयन्
आसनात्सहसोत्थाय भगवन्तमुवाचसः ॥ २ ॥ भगवन्पातुमिच्छामि त्वमुखाम्भोज
निर्गतम् ॥ वाक्पीयूषतृषातोंपि गिरिजकमिवादितः ॥ ३ ॥ कश्चित्महाधनो लोके वि
द्वान्भोगी च भाग्यवान् ॥ दरिद्रो व्याधितो दुःखी शिष्टिर्वन्तोऽपि चारिणः ॥ ४ ॥ सु
रलोके गतः कश्चिन् निरये चातिदारुणे ॥ केन कर्मविपाकेन तादृक् स्यात् भगवन्कथं ॥
५ ॥ तत्सर्वं ब्रूहि वादिन्द्र सर्वलोकहिताय च ॥ मयि चानुगृह्य कृत्वा भवाम्भोनिधिम
ग्नके ॥ ६ ॥ एतमुक्तेऽथ भगवानुवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ सर्वलोकहितार्थाय स्वप्नं भव
स्पृहं शयेत् ॥ ७ ॥ तस्मिन्काले पुरुहूतस्त्रयस्त्रिंशात्समागमत् ॥ भगवन्तंसमालोक्य
साञ्जलिरेवमब्रवीत् ॥ ८ ॥ भगवन्निमलमणिप्रभो नाम सप्ताहं मरणो भवत् कुतो

॥ अ० ध ॥

॥ ८ ॥

गतः कुतो जन्म न ज्ञातो हं महाविभो ॥ ९ ॥ एवमुक्ते पुरुहूतं मुनिन्द्रेण समवर्षीत् ॥
देवेन्द्रविभलमणि प्रभो नाम देवपुत्रो नित्ये गतः ॥ १० ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा दे-
वेन्द्रो दितः ॥ भगवन् कुत पापेन देवपुत्र निरये गतः ॥ ११ ॥ अथ भगवानाह ॥ दशा-
कुशलपापेन अवीच्यां नरके गतः ॥ षोडशवर्षसहस्राणि निमग्ने वीचि नारके ॥ १२ ॥
इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो बोधतः ॥ भगवन् कुत दानेन अवीच्याः मुच्यते ध्रुवम्
॥ १३ ॥ तदानं गृहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ भगवानाह ॥ अवीच्या देदनां शां-
तं चन्द्रविम्बन्द देदुर्ध्वैः ॥ १४ ॥ अनेन दानधर्मेण अवीच्याः मुच्यते ध्रुवम् ॥ तस्माच्च
कारणाच्छक चन्द्रविम्बम्पशस्यते ॥ १५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो न्ये रौरवे पाये नीय-
ते यमकिंकरैः ॥ पञ्चदशसहस्राणि कृच्छ्राणि रौरवे स्थितः ॥ १६ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रे

॥ गुरुः ॥

॥ ८ ॥

ण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ १७ ॥ द्रुपुः क्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् केन दानेन रौरवमुच्यते ध्रुवम् ॥ १८ ॥ तदानम्ब
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ रौरवं वेदनाशान्तं सूर्यविम्बं ददेद्बुधै
ः ॥ १९ ॥ अनेन दानधर्मेण रौरवमुच्यते ध्रुवम् ॥ तस्माच्च कारणाच्छक सूर्यविम्बं पृथग्य
ते ॥ २० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽप्येनीयते तीर्थं कपे तेषु नरके सुरः ॥ चतुर्दशसहस्रा
णि कृष्णानि नारके स्थितः ॥ २१ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुः
खसमुद्भूतः देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २२ ॥ द्रुपुः क्त्वास सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भ
गवन् केन दानेन तीर्थं कपे तं पृथमुच्यते ॥ २३ ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
अथ भगवानाह ॥ तीर्थं कपे तादितं शांतं जलदानं ददेद्बुधैः ॥ २४ ॥ अनेन दानधर्मेण

॥ अ० ध ॥

॥ ९ ॥

तीर्थैर्पुण्यमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक जलदातम्प्राप्तस्यते ॥ २५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततः पुण्यं तस्मै स देवपुत्र जायते ॥ त्रयोदशसहस्राणि दुःखानि स्थितनारके ॥ २६ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ २७ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन् कुरु दानेन म्लेच्छ गतिम्पुच्यते ॥ २८ ॥ तद्दानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ म्लेच्छगतिं पुमुच्येत पिण्डपात्रं ददद्दुधैः ॥ २९ ॥ अनेन दानधर्मेण म्लेच्छगतिम्पुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक पिण्डपात्रम्प्राप्तस्यते ॥ ३० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽतिसारके रक्ते स देवपुत्र भुञ्जते ॥ द्वादशवर्षसहस्राणि मलमूत्राणि वेष्टितः ॥ ३१ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३२ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९ ॥

दूत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन्केनदानेन अतिसारम्पमुच्यते ॥ ३३ ॥
॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ अतिसारम्पमुञ्चेत्
दानं सन्माज्जनं ददेत् ॥ ३४ ॥ अनेन दानधर्मेण अतिसारम्पमुच्यते ॥ तस्माच्चकार
णाच्छक्नु दानं सन्माज्जनं विदुः ॥ ३५ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो पापे कुष्ठरोगे सोत्प
न्ने जननिन्दिके ॥ एकादशसहस्राणि पूयशोणितप्रासृतः ॥ ३६ ॥ दूत्यादिष्ठं मुनीन्द्रे
ण श्रुत्वा देवेन्द्रे रोदितः ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ३७ ॥ दूत्पुक्त्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ भगवन्केनदानेन कुष्ठरोगम्पमुच्यते ॥ ३८ ॥ तदानं ब्रु
हिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ कुष्ठरोगं पमुञ्चेत् आत्मदानं ददे
द्दुर्धैः ॥ ३९ ॥ अनेन दानधर्मेण कुष्ठरोगं पमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक्नु आत्मदा

॥ अ० ध ॥

शं १० ॥

नम्पुशस्यते ॥ ४० ॥ अथ भगवानाह ॥ ततो हीनकुले पाये देवपुत्रः स जायते ॥ दश
वर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्तते ॥ ४१ ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ४२ ॥ इत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोच
त ॥ भगवन् केन दानेन हीनकुलात्पुमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥
४३ ॥ अथ भगवानाह ॥ हीनकुलात्पुमुच्येत गृहदानं ददेद्दुर्ध्वे ॥ अनेन दानधर्मेण ही
नकुलात्पुमुच्यते ॥ ४४ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक गृहदानं पुशस्यते ॥ अथ भगवानाह
॥ ततो न्येदुःखातिदुःखेन रके जायते पुनः ॥ ४५ ॥ नववर्षसहस्राणि दुःखानि परिवर्त
ते ॥ इत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ ४६ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः
कथं स्थितः ॥ इत्पुक्त्वाससुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत ॥ ४७ ॥ भगवन् केन दानेन दुः

गुरुः ॥

॥ १० ॥

खातिदुःखमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ ४८ ॥ अथ भगवाना
ह ॥ दुःखातिदुःखमुञ्चेत् पिण्डदानं ददेद्बुधैः ॥ अनेन दानधर्मेण दुःखातिदुःखमुच्य
ते ॥ ४९ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक् पिण्डदानं पशस्यते ॥ तिसृषु पुष्टं ददेत् पिण्डं पुत्रपौत्रे
ण निश्चितम् ॥ ५० ॥ मातृपितृपरं लोके नैव कश्चित्सुरेश्वर ॥ अथ भगवानाह ॥ तत
श्चाधोमुखे पाये सद्धर्मनिन्दिते तथा ॥ ५१ ॥ अष्टवर्षसहस्राणि अधोमुखे प्रतिष्ठितः
इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा वैदेन्द्रो दितः ॥ ५२ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ इत्थं क्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवन्तमवोचत् ॥ ५३ ॥ भगवन् केन दानेन अधोमु
खं मुच्यते ॥ तदानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ ५४ ॥ अधो
मुखात्पुमुञ्चेत् बुद्धसेवां प्रकृर्वते ॥ अनेन धर्मकर्मण अधोमुखात्पुमुच्यते ॥ ५५ ॥ त

॥ अ० ध ॥

॥ ११ ॥

चरुणाच्छ क धर्मकर्मप्रशस्यते ॥ पुनर्भगवानाह ॥ दशानाम्यातकेनरके देवपुत्रः
समाश्रितः ॥ ५६ ॥ सप्तवर्षसहस्राणिकृच्छ्रेण दुःखभीषितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण
श्रुत्वा देवेन्द्रोदितः ॥ ५७ ॥ अहो दुःखसमुद्भूतो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ द्रुपुवत्वास
सुरेन्द्रेण भगवन्तमवाचत् ॥ ५८ ॥ भगवन्केन दानेन दशपातम्पमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि
वादिन्द्रलोकानां मोक्षहेतवे ॥ ५९ ॥ अथ भगवानाह ॥ दशपाम्पमुञ्चेत्त दशदानम्पक
ल्पयेत् ॥ गोभितिलहिरण्याज्य वासोधान्यगुदानि च ॥ ६० ॥ रुप्यलवणमित्याहुर्द
शदानैः प्रकीर्त्तिताः ॥ अनेन दानधर्मेण दशपातं पमुच्यते ॥ ६१ ॥ तस्माच्च कारणाच्छ
क दशदानं प्रशस्यते ॥ अथ भगवानाह ॥ कृमिकीटोत्पन्ननरके देवपुत्रः स जायते ॥ ६
२ ॥ षष्ठिवर्षसहस्राणि कृच्छ्रेण दुःखभीषितः ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रोदि

॥ गुरुः ॥

॥ ११ ॥

तः ॥ ६३ ॥ अहोदुःखसमुत्भूतो देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंत
मवाचत ॥ ६४ ॥ भगवन्केन दानेन कृमिकोटात्पमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोका
नां मोक्षहेतवे ॥ ६५ ॥ अथ भगवानाह ॥ कृमिकोटात्पमुच्येत गंधद्रव्यदं देदुर्ध्वैः ॥ अ
नेन दानधर्मेण कृमिकोटात्पमुच्यते ॥ ६६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक्नुं गंधद्रव्यपञ्चास्य
ते ॥ कारणद्वयहेतुत्वे कथयामि सुरेश्वरः ॥ ६७ ॥ ततः सम्प्रस्थितश्चासौ लोकेश्व
रो विलोकयन् ॥ वाराणस्यां समुद्धर्तुं सत्त्वान्समभिगच्छति ॥ ६८ ॥ दृष्ट्वा स पाणि
नोनेका न संख्येयां सुदुःखितान् ॥ सविष्मुत्रमृदालगना स्तिष्ठत्येवं विचिंतयन् ॥
॥ ६९ ॥ हा पापं कथमेतानि सविष्मुत्राश्रितान्यहं ॥ कृम्यसंख्यसहस्राणि पौद्धरे
यं पूर्वो धयन् ॥ ७० ॥ तत्र स चिन्तयन् सत्त्वाकृपया सन्विलोकयन् ॥ भूमरूपमाधाय

॥ अ० ध ॥

॥ १२ ॥

भूमतेतदुपाचरन् ॥ ७१ ॥ नमोबुद्धाय धर्माय संघायैतिपूणामितं ॥ मधुरशब्दमुच्चा
र्य भूमतेसवियच्चरन् ॥ ७२ ॥ तंखेभूमन्तमालोक्य सर्वे तेप्राणका अपि ॥ तत्कला
रावमाकण्य चिन्तयन्तेवमुत्सुका ॥ ७३ ॥ अहोयंसुखवान्पक्षी भूमतेखेयथेच्छया कि
मनेनकृतंपुण्यं येनैवचरतेसुखं ॥ ७४ ॥ किमस्माभिःकृतंपापं येनामध्याश्रितावयं ॥
इतिविचिंत्यतेसर्वे कृमयस्तत्सुखेच्छिताः ॥ ७५ ॥ तद्विरावमनुश्रुत्वासंतिष्ठतेतदुन्मु
खाः ॥ यथातेकृमयःसर्वे तन्नामरस्मृतिभाविताः ॥ ७६ ॥ तत्त्रिरत्ननमस्कार धृत्वतिष्ठं
तिचेतसा ॥ तथाचैवंसमुच्चार्यत्रिरत्ननामचेतसा ॥ ७७ ॥ स्मृत्वाकृत्वानमस्कारं
तिष्ठतित्रिमलेमुदा ॥ एतत्पुण्यविलिप्तास्ते सर्वे संजातपक्षकाः ॥ ७८ ॥ ततश्च
ड्डीयगंगा यानिपतंतस्त्यजंत्यसुत् ॥ ततस्तेविमलात्मानः सम्पूयाताः सुखावतीम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ १२ ॥

॥ ७९ ॥ सर्वे सुगंधमुखानाम वाधिसत्वा भवंत्यपि ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्धका
रे नरके नीयते यमकिंकरैः ॥ ८० ॥ पञ्चवर्षसहस्राणि देवपुत्रः समाश्रितः ॥ इत्या
दिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ ८१ ॥ अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥
इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ ८२ ॥ भगवन् केन दानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते
तदानं ब्रह्मवादिन्द्रलोकानामोक्षहेतवे ॥ ८३ ॥ अथ भगवानाह ॥ अन्धकारात् प्रमुञ्चेत्
दीपमालासुरागृतः ॥ अनेन दीपदानेन अन्धकारात् प्रमुच्यते ॥ ८४ ॥ तस्माच्च कार
णाच्छकृद् दीपदानं पृथगस्यते ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽन्ये क्षुरधारा रव्ये नीयते यमकिं
करैः ॥ ८५ ॥ चतुर्वर्षसहस्राणि क्षुरधारे पदकृमत् ॥ हा देवैति रुदित्वा च देवपुत्रः कथं
स्थितः ॥ ८६ ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ भगवन् केन दानेन क्षुरधारात् प्र

॥ अ० ध ॥

॥ १३ ॥

मुच्यते ॥ ८७ ॥ तद्दानं ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ क्षुरधा
रात्पुमुञ्चेत् ग्रामे मार्गं कल्पयेत् ॥ ८८ ॥ अनेन मार्गकल्पेन क्षुरधारात्पुमुच्यते ॥
तस्माच्चकारणाच्छक् मार्गकल्पं पशस्यते ॥ ८९ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽसिपत्रेण
हने नीयते यमकिंकरैः ॥ तृशृषसहस्राणि देवपुत्रवने स्थितः ॥ ९० ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनि
न्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ असिपत्रविदार्येण देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ ९१ ॥ द्रुत्युक्त्वा
ससुरेन्द्रेण भगवंतमबोचत् ॥ भगवन् केन दानेन असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ ९२ ॥ तद्दानं
ब्रुहिवादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ अथ भगवानाह ॥ असिपत्रात्पुमुञ्चेत् छत्रदण्डादि
कंदं देत् ॥ ९३ ॥ अनेन दानधर्मेण असिपत्रात्पुमुच्यते ॥ तस्माच्चकारणाच्छक् छत्रद
ण्डं पशस्यते ॥ ९४ ॥ अथ भगवानाह ॥ ततोऽग्निघटे नरके नीयते यमकिंकरैः ॥ हि

॥ गुरुः ॥

॥ १३ ॥

सहस्रवर्षाणि देवपुत्रः सतिष्ठति ॥ ९५ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः
अहो दुःखसमुद्भूत देवपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ ९
६ ॥ भगवन् केन दानेन अग्निघटात् प्रमुच्यते ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे
॥ ९७ ॥ अथ भगवानाह ॥ अग्निघटात् प्रमुञ्चेत् देवाग्रे होमकारयेत् ॥ अनेन होम
कारेण अग्निघटात् प्रमुच्यते ॥ ९८ ॥ तस्माच्च कारणाच्छुक्त्वा होमकर्म स्पृशस्यते ॥ अथ
भगवानाह ॥ ततो न्येषेत् तनयां नीयते यमकिंकरैः ॥ ९९ ॥ एकवर्षं सहस्राणि देवपुत्रः
सतिष्ठति ॥ इत्यादिष्टं मुनिन्द्रेण श्रुत्वा देवेन्द्रो दितः ॥ १०० ॥ अहो दुःखसमुद्भूत दे
वपुत्रः कथं स्थितः ॥ इत्युक्त्वा स सुरेन्द्रेण भगवंतमवोचत् ॥ १ ॥ भगवन् केन दानेन पौत
नद्या स्तरिष्यति ॥ तदानं ब्रुहि वादिन्द्र लोकानां मोक्षहेतवे ॥ २ ॥ अथ भगवानाह

॥ अ० ध ॥

॥ १४ ॥

प्रेतनद्याः पुनरुचेत गोदानं सम्प्रकल्पयेत् ॥ अनेन दानधर्मेण प्रेतनद्यास्तरे तु भवम् ॥
॥ ३ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक गोदानं सम्प्रशस्यते ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा शक्यपूर्वो
धितः ॥ ४ ॥ पुनः शक्यमुनीन्द्रेण पुरुहुतं समवृवीत् ॥ इदं षोडशदानं यः करोति स्वर्ग
गामिनी ॥ ५ ॥ न करोति सहस्राक्ष सप्तधा कोलजायते ॥ सोऽपि जन्मावतारेऽपि मल
श्चैव प्रभक्षयेत् ॥ ६ ॥ तस्माच्च कारणाच्छक दानधर्मेण प्रशस्यते ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण
श्रुत्वा देवेन्द्रशोचितः ॥ ७ ॥ अथ शक्यसमुत्थाय श्रीघनं तं मुनीश्वरं ॥ कृतांजलिपुटो
नत्वा प्रार्थये देवमादरात् ॥ ८ ॥ भगवन् केन दानेभ्यो नरकेभ्यः समुत्थितः ॥ कथं पा
पविनिमुक्तः सद्गतिं समवाप्नुयात् ॥ ९ ॥ तदुपायं जगन्नाथ कृपया से समादिशः ॥
येनासौ पातकान्मुक्तः सद्गतिं समवाप्स्यति ॥ १० ॥ त्राहितं भगवन् शास्तः पश्यंतं कृपा

॥ मुरुः ॥

॥ १४ ॥

यादृशा ॥ नरकेभ्यः समुद्धृत्य सद्गतौ सर्वधेरय ॥ ११ ॥ इतिसम्प्रार्थितेन शक्रेन
समुनिश्वरः ॥ तंसुरेन्द्रसभांश्चापि समालोक्यैवमादिशत् ॥ १२ ॥ शृणुशकृ पृवक्ष्या
मिसर्वबुद्धैः प्रभाषिताम् ॥ धारणिं परमाम्बिद्यां सर्वदुर्गतिशोधनम् ॥ १३ ॥ मण्डलं
श्चापि संलिलय दर्शयिष्ये सुशोभितम् ॥ इत्युक्त्वा धारणीम्बिद्यां मण्डलंश्चापि द
र्शयेत् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे भिक्षुगणाः सुरेन्द्रोऽपि प्रमोदिताः ॥ स्वासनात्सहसोत्थाय
पूजयन्तं मुनीश्वरम् ॥ १५ ॥ ततो दिव्यापहारैश्च दिव्यालंकारभूषणैः ॥ सर्वोपकरणै
श्चापि श्रीघनतंतं समर्चयेत् ॥ १६ ॥ ततः पृथग्विधैः कृत्य नत्वाऽष्टौ गौः प्रमोदितः ॥ त
दा सर्वे भिक्षवोऽपि धारणीन्तां प्रभाषिताम् ॥ १७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नरकान्निःसृ
तो भवत् ॥ ततो विमलप्रभो नाम देवपुत्रा दिव्यययौ ॥ १८ ॥ भूत्वा सुगन्धमुखो नाम देव

॥ अ० ध ॥

॥ १५ ॥

पुत्रः प्रचेरिरे ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा शक्रदिवं ययौ ॥ १९ ॥ भिक्षवो पितृदासवै सं
हर्षितास्तनुरुहाः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधम्मरा
जकथायां षोडशानरकोट्यार दानधर्मानुशंसातृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ ॐ नमो धम्मराजाय ॥
अथावोचत् जगच्छास्ता सर्वविल्लोकजिज्जनः ॥ आनन्दन्तं समालोक्य पुनरेवं समा
दिशत् ॥ १ ॥ यत्र वनान्तरन्तत्र वारिणा परिवर्तिता ॥ अनेकजलजंतुभिर्वीक्षितं क्री
डितं सदा ॥ २ ॥ तन्नदिगन्तुकामानं प्राणी न भोक्तुमिच्छन्ति ॥ तदासर्वे महात्रस्ता
लंघितुन कदाचनः ॥ ३ ॥ पापिनः प्राणिभोक्तुः सदा त्रैवपुतिष्ठितः ॥ केचित्मांसं प्रभु
जितः केचिन्नेत्रं प्रभुजितः ॥ ४ ॥ केचिच्छ्रोत्रं प्रभुजितः केचित् घ्राणं प्रभुजितः ॥ के
चित्मज्जां प्रभुजितः केचिद्रक्तं प्रभुजितः ॥ ५ ॥ केचित्पादं प्रभुजितः केचित् हस्तं प्रभु

॥ गुरुः ॥

॥ १५ ॥

जितः ॥ तस्माद्वियामहानद्या लंघितुं न पृशक्नुयात् ॥ ६ ॥ इत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रु
त्वानन्दः समव्रवीत् ॥ भगवन्तरितोपायं तन्नद्याः सहसा वद ॥ ७ ॥ इति विज्ञापितं श्रु
त्वामुनोन्द्रेण समव्रवीत् ॥ तन्नद्याः स्तरितोपायं वक्ष्ये ह लोके हेतवे ॥ ८ ॥ तद्यथा यज
गच्छेष्टं त्रिरत्नं भद्रकारकम् ॥ तं स्मृत्वा सरणं गत्वा भजेच्च सर्वदा दरात् ॥ ९ ॥ ये तेषां स
रणं गत्वा न ते खाद्यन्ति जंतुना ॥ तन्नद्या स्तरितु कामा जलदानं ददेत् मुदा ॥ १० ॥ एतत्पु
ण्यानुभावेन तन्नद्याः पारगं भवेत् ॥ श्रोतोऽपि न प्रभञ्जितः घ्राणश्चापि न खादति ॥ ११
॥ पादश्चापि न भजितः हस्तश्चापि न खादति ॥ मग्जाश्चापि न भञ्जितः रक्तश्चापि न
पिबति ॥ १२ ॥ मांसश्चापि न भजितः नेत्रश्चापि न खादति ॥ जंतोरपि परित्रस्ता पलां
यन्ति द्रुतस्ततः ॥ १३ ॥ तस्मादन्तमानवेन जलदानं मही-तमम् ॥ अनेन जलदानेन न

॥ अ० ध ॥

॥ १६ ॥

यास्तरतिविस्तरम् ॥ १४ ॥ तदा सर्वे जनास्तत्र नद्याः सन्तरितो गमन् ॥ द्रव्यादिष्टं मु-
नीद्रेण श्रुत्वा तदं समव्रवीत् ॥ १५ ॥ भगवन् कर्मै प्रदातव्यं माञ्जापयितुमर्हति ॥
कृतिविज्ञापितं श्रुत्वा आनंदाय समव्रवीत् ॥ १६ ॥ श्रूयतां जलदानस्य विधिश्चापि
समासतः ॥ स्वर्णभाण्डेरुपभाण्डे ताम्रभाण्डेतथैव च ॥ १७ ॥ पूर्वजन्मकृतं कर्म पा-
पं सर्वं हरेदिति ॥ द्रव्यं कृत्वा भिक्षुवे गुरवे वा ह्यणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥ येन चान्ते ज-
लदानं तत्प्रकुर्वन्ति मानवाः ॥ तेषां सुचिमुखो नाम प्रेतयोनिर्भवति हि ॥ १९ ॥ तस्मा-
च्च कारणानन्दं जलदानं प्रशस्यते ॥ कारणं डव्यं हेतुं कर्तव्यं प्रेतयोनिशृणुकथाम् ॥ २० ॥
असौ श्रीमान् महासत्त्वो लोकेश्वरस्ततश्चरन् ॥ प्रेतलोकान्समालोक्य प्रेतालयेभिर्गच्छ-
ति ॥ २१ ॥ तत्र प्रेतालये गत्वा प्रेतान्यश्नन् सदूरतः ॥ शीतरश्मिं समुत्सृज्य प्रविवेश प्र-

गुरुः ॥

॥ १६ ॥

भासयन् ॥ २२ ॥ तद्रश्मिसम्पभासंति समवभास्यसर्वतः ॥ तत्प्रेतमुषनंसर्वं करोति
शीततान्वितं ॥ २३ ॥ तदातेप्रेतिकाः सर्वे शीतरश्मिसमन्विता ॥ किमेतदितिसंचि
न्त्य तिष्ठंति विस्मयान्विताः ॥ २४ ॥ यदा तत्र प्रविष्टो सौ लोकेश्वरप्रभासयन् ॥ तदा व
ज्राशानिभूमि उपशान्ता समंततः ॥ २५ ॥ तदद्भुतं समालोक्य द्वारपालः स विस्मितः
किमेतदितिसंचिन्त्य लोहिताभो विलोकयन् ॥ २६ ॥ उत्थाय सहसा दाय कालकूटम
हा विषम् ॥ भिण्डपालं धनुर्वाणं धृत्वा संभ्रमते रुषा ॥ २७ ॥ तत्र तं रत्नपद्मरथं शीतर
श्मिप्रभास्वरम् ॥ विलोक्या सौ महारौद्रचित्तोऽपि विस्मयान्वितः ॥ २८ ॥ तद्रश्मि
सम्परिस्पृष्टः कारुण्यचित्तमाप्तवान् ॥ स्वपापसाधनं कर्म संभाव्यैवं विचिन्तते ॥ २९ ॥
धिग्मां यदीदृशो पापसाधने दुष्टकर्मणि ॥ संरक्तो द्वारपालोऽत्र भूवाकरो मिपापकान् ॥

॥ अ० ध ॥

॥ १७ ॥

॥ ३० ॥ नैवमेदृशंकर्म पालयतः शुभं भवेत् ॥ नूनमेतत् महत्याप फलं भुज्यां भवे
त्सदा ॥ ३१ ॥ किमीदृक्कर्मसाधनं केवलदुःखसाधनं ॥ तदहं नात्र तिष्ठेयं त्यक्त्वा
गेहं वृजान्यपि ॥ ३२ ॥ इति विचिन्त्य सद्धारपालोतिकरुणान्वित ॥ पुरतस्तं महास
त्वं पुणत्वा चरते ततः ॥ ३३ ॥ तत्र तं समुपायातं शुद्धांशुसंप्रभासितम् ॥ समीक्ष्य पृति
काः सर्वे धावन्ति पुरतो द्रुतम् ॥ ३४ ॥ तस्य ते पुर आगत्य क्षुत्पिपासाग्नितापिताः ॥ पा
नीयमभियाचन्त स्तिष्ठन्ति परिवृत्य वै ॥ ३५ ॥ तान् दृष्ट्वा समहासत्वं शूचीमुखानगोद
रात् ॥ दग्धस्फुणाश्रयानस्थि यंत्रवदतिमूर्छितान् ॥ ३६ ॥ स्वकेशरीमसंछन्न कृशां
गान् विकृताननाम् ॥ क्षुत्पिपासाग्नि स दग्धान् विण्मूत्रश्रेमभोजिनः ॥ ३७ ॥ इदं
न्यापितो दुष्टान् प्रेतान्सर्वान्विलोकयन् ॥ तेभ्योतिकरुणात्मा ददात्यब्जोद्भवं ज

॥ गुरुः ॥

॥ १७ ॥

उम् ॥ ३८ ॥ तदम्बुतेनिषीयापि पातुमिच्छन्ततत्पुरः ॥ तानतृप्तान्सञ्चालोक्य लो
केशोतिदयाकुलः ॥ ३९ ॥ दशभ्यः स्वांगुलीभ्योपि निश्चारयति निरन्गाः ॥ तच्छ्रव
न्तिः समालोक्य सर्वे ते प्रेतिका मुदा ॥ ४० ॥ यथेष्टा सम्पिबन्तोपि नैव तृप्तिं समागताः
भूयोपि पातुमिच्छन्त सर्वे ते समुपाश्रिताः ॥ ४१ ॥ तमेव समुपालोक्य विभ्रमं ते तृषातु
राः ॥ भ्रमतस्तान्विलोक्योसौ लोकेशोतिदयान्वितः ॥ ४२ ॥ दशपादांगुलीभ्योपि
निश्चारयति चापगाः ॥ ताश्च महानदीदृष्ट्वापि ता सर्वे पिते मुदा ॥ ४३ ॥ समुपेय
पिबन्तोपि नैव तृप्तिं समागताः ॥ तानतृप्तान् विलोक्योसौ लोकेशोति कृपान्वितः ॥
॥ ४४ ॥ सर्वेभ्यो रोमकूपेभ्यो निश्चारयति चापगाः ॥ ताश्चापिते समालोके सर्वे प्रे
तास्तृषादिताः ॥ ४५ ॥ सहसा समुपाश्रित्य प्रपिबन्ते यथेप्सितं ॥ यदा ते प्रेतिकाः सर्व

॥ अ० ध ॥
॥ १८ ॥

तदुदकं सुधानिभम् ॥ ४६ ॥ अष्टांगगुणसम्पन्नं पिवन्त्या स्वाद्यमोदिताः ॥ तदा स
र्वे पिते पूर्णं गात्रा विपुलकण्डकाः ॥ ४७ ॥ परिपुष्टेन्द्रियास्तृप्ता भवन्ति सम्पुमोदि
ताः ॥ ततश्चासौ महासत्त्वो दृष्ट्वा साञ्जलतोषितान् ॥ ४८ ॥ भूयोऽपि करुणात्मनैः
स्तोषयितुं समीहते ॥ तत्र सकरुणा सिन्धु मेघानुत्थाप्य सर्वतः ॥ ४९ ॥ पूणीतसुर
साहारा सम्पुवर्षयते निशम ॥ तान् दिव्यसुरसाहारान् पुवर्षितान् समन्ततः ॥ ५० ॥
दृष्ट्वा तेप्रेतिकाः सर्वे सविस्मयपुमोदिताः ॥ समीक्ष्य स्वेच्छयादाय यथाकामं पुभजते
॥ ५१ ॥ ततः सर्वे पिते सत्त्वास्तदाहाराहितोषिताः ॥ ततस्ते सर्वे आहारैः पानैश्चा
प्यमृतोपमैः ॥ ५२ ॥ सन्तपिता महानन्दसुखोत्साहसमन्विताः ॥ तदा ते सुखिताः
तन्तः सङ्घमगुणभाषिणः ॥ ५३ ॥ नमो बुद्धाय धर्माय संधाय च नमो नमः ॥ इति त्रि

॥ गुरुः ॥
॥ १८ ॥

ॐ नमस्कारं कृत्वा चरतः सर्वतः ॥ ५४ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन सर्वत्रापिशुभं भवेत् ॥
द्वयेवंसमहासत्त्वो लोकेश्वरो जिनात्मजः ॥ ५५ ॥ सर्वान्प्रेतान्समुद्धृत्य प्रेषयति सु
खावतीम् ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दप्रमोदितः ॥ ५६ ॥ पुनरपि भगवानाह ॥
शृण्वानन्दप्रवक्ष्यामि प्रेतयोनिं प्रमुञ्चयेत् ॥ वापीपनारीनिर्मित्वा जलदानं ददेत् सदा
॥ ५७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन नैव भवति प्रेतिकाः ॥ तस्माच्च कारणानन्द जलदानं महो
त्तमम् ॥ ५८ ॥ द्रुत्यादिष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दः समव्रवीत् ॥ भगवन् श्रोतुमिच्छा
मि अन्येयमपुरिं कथाम् ॥ ५९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा शक्यसिंहोतिहर्षितः ॥ अ
थ शाक्यमुनिर्भगवन् आनन्दन्तं समव्रवीत् ॥ ६० ॥ तन्नद्यान्तरं वह्निं प्राकारं परिव
र्तितम् ॥ अग्निज्वाला समाकुला नैव गन्तुं प्रशक्नुयात् ॥ ६१ ॥ कस्मिन्कालेश

॥ अ० धा ॥

॥ १९ ॥

मीभतंकस्मिन्कालेमहोज्ज्वलम् ॥ तस्माच्चकारणानन्दलङ्घितुं नैवशक्नुयात् ॥ ६२ ॥
पापिनः प्राणिनोदृष्टं हुकारंशब्दनादितम् ॥ धर्मिणः प्राणिनोदृष्टं सूक्ष्मनादं प्रकीर्तित
म् ॥ ६३ ॥ द्रव्यादिषु मुनीन्द्रेण श्रुत्वानन्दः सविस्मितः ॥ तस्मिन्काले समायाता सु
शीलानामब्राह्मणि ॥ ६४ ॥ भर्तुः शोकेनरोदित्वा भगवन्तमवीचत् ॥ भगवन् भर्तु
मेमृत्यु भुतं कुत्र गमिष्यति ॥ ६५ ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा ब्राह्मणीतां समववीत् ॥ ब्रा
ह्मणीत्वत् भर्तु नानित्यं महिषं चैव विक्रियम् ॥ ६६ ॥ एकस्मिन् समये रात्रौ क्षेत्रे व्या
घ्रेण वैहतः ॥ यमदूतैर्महाघोरे अनले पातित रुषा ॥ ६७ ॥ षष्ठीवर्षसहस्राणि भुक्त्वा
नारकयातनाम् ॥ ततः कर्मवशात् ब्रह्म विडालत्वं ततो गतः ॥ ६८ ॥ पुनः कुकुटयोनि
वै शृगालत्वं ततो भवत् ॥ पुनर्मानुषये निश्चमध्यदेशे समुद्भवः ॥ ६९ ॥ ततो बहुगतेका

॥ गुरुः ॥

॥ १९ ॥

लेमरणंतस्यचाभवत् ॥ अस्यशांतिम्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशुद्ध्यैत् ॥ ७० ॥ सूर्य
माराधयेन्नि यं वृतंसूर्यस्यवासरे ॥ गायत्रीमूलमंत्रेण दशायुतजपस्तथा ॥ ७१ ॥ प
यागेनियतःस्नानंमाघवैशाखकान्तिके ॥ यज्ञहोमततःकुर्याद्विधिपूर्वस्विशेषतः ॥
॥ ७२ ॥ विविधगंधद्रव्यंच नानारत्नसमायुतम् ॥ आचार्यायततोदद्यात् सर्वपापवि
शुद्ध्यै ॥ ७३ ॥ द्रुत्यादिष्टमुनीन्द्रेणश्रुवावाह्मीपूर्वोधिता ॥ मुनीन्द्रेणयथाउक्तं द्वा
ह्मण्याकारितास्तथा ॥ ७४ ॥ यज्ञहोमादिकर्मेणपूजितांतस्मुनीश्वरम् ॥ तदाभग
वान्पूहर्षित्वा आशिर्वादंददेद्विताम् ॥ ७५ ॥ त्वयाधर्मेणवाह्मणि तवभर्तुर्दिवंप्रया
त् ॥ द्रुत्याशिषंमुनीन्द्रेण ब्राह्मणोपिदिवंययौ ॥ ७६ ॥ तदाब्राह्मणीहर्षित्वा मुनीन्द्रा
यसमवृवीत् ॥ पादाब्जेपूजातिकृत्वा पूहर्षित्वागृहेययौ ॥ ७७ ॥ प्रतिवृत्तानुधर्मेण

॥ अ० धा॥
॥ २० ॥

ब्राह्मण्यापि दिव्ययौ ॥ तस्माच्च कारणान्नन्द श्रेष्ठं पतिव्रतो वृषम् ॥ ७८ ॥ इत्यादि
ष्टं मुनीन्द्रेण श्रुत्वा नन्दादिभिक्षवः ॥ सर्वे च सम्पूहर्षित्वा सम्बुद्धसरणे गताः ॥ ७९ ॥
॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायाञ्जल
दान अग्निदानानुसंशाचतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ अथ स भगवान्बुद्धः शाक्यसिंहे विना
यकः ॥ सर्वज्ञः सुगतः शास्ता धर्मराजस्तथागतः ॥ १ ॥ भिक्षुभिः श्रावकैः साहचर्यैः
कैशुद्धमानसैः ॥ भिक्षुणिभिसुशीलाभिवो धिसत्त्वोगणैरपि ॥ २ ॥ विहृत्य पर्वते पृष्ठे
इन्द्रमालागुहांतके ॥ आदिमध्यांतकल्पाणं दिदेश धर्ममुत्तमं ॥ ३ ॥ तत्सद्धर्मदेश
नाश्रोतुं सर्वे लोका समागताः ॥ देवादेत्याश्च गंधर्वा सिद्धायक्षाश्च किन्नराः ॥ ४ ॥
साध्या विद्याधराश्चापिराक्षसागरुडा अपि ॥ एवमन्येऽपि लोकाश्च सद्धर्मवांछिने ज

॥ गुरुः ॥
॥ २० ॥

नाः ॥ ५ ॥ सहसा समुपागत्य दृष्ट्वा तं श्रौचनमुदा ॥ नत्वा प्रदक्षिणिकृत्य पुरतः समुपा
गता ॥ ६ ॥ यथा कर्म समभ्यर्च्य नत्वा कान्ते उपाश्रयन् ॥ तदा बोधतज्जगच्छास्ता आ
नन्दन्तं विलोकयन् ॥ ७ ॥ यमपुयां राजधान्यां द्वाराणां च विशेषणम् ॥ निश्चितं ते
पूर्वक्ष्यामिशृण्वानन्दसमाहितः ॥ ८ ॥ पूर्वे रूपमयं द्वारं दक्षिणे अयोमयं स्तथा ॥
पश्चिमे ताम्रमयं द्वारं उत्तरे स्वर्णमयं स्तथा ॥ ९ ॥ तत्र द्वारे समासिनं द्वारपालातिभि
षणम् ॥ असिवाणधनुःपाशंगृहित्वानित्यसंस्थिताः ॥ १० ॥ एकैकद्वारे दूतानि प
ञ्च पञ्चशतानि च ॥ केचित्काकमुखा दूता केचित्गृध्रमुखा स्तथा ॥ ११ ॥ केचित्श्वा
नमुखा दूता केचित्ब्याघ्रमुखा स्तथा ॥ केचित्सिंहमुखा दूताः केचित्कोलमुखा स्तथा ॥
॥ १२ ॥ पूर्वद्वारे स्थिता दूताः स्थूलाङ्गाः पीतवर्णिकाः ॥ दक्षिणद्वारे स्थिता दूताः क्रोधाः

॥ अ० ध० ॥
॥ २१ ॥

कृष्णवर्णिकाः ॥ १३ ॥ पश्चिमद्वारे स्थिता दूताः कृशारक्तवर्णिकाः ॥ उत्तरद्वारे स्थि-
ता दूताः शांतासीतवर्णिकाः ॥ १४ ॥ एतानि सर्व दूतानि नित्यंश्चैव समाश्रिताः ॥ भू-
मंतः सर्वतो नित्यं यमराजस्य चाक्षया ॥ १५ ॥ हस्तिदानिकामनुजाः नियन्ते हस्ति-
मारुहं ॥ अश्वदानिकामनुजाः नियन्ते अश्वमारुहम् ॥ १६ ॥ रथदानिकामनुजाः नि-
यन्ते रथमारुहं ॥ शैयादानिकामनुजाः नियन्ते शैयमारुहं ॥ १७ ॥ धर्मिणः पूर्वद्वारा-
च्च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ दानिनश्चोत्तरद्वाराच्च नियन्ते यमकिंकरैः ॥ १८ ॥ पापिनः
कालपाशेन बद्ध्वा दण्डेन ताडितम् ॥ नियतेक्षुरधारेण मार्गेण यमकिंकरैः ॥ १९ ॥
धर्मिणः प्राणिना दृष्ट्वा नानावाद्यपूर्वादिताः ॥ सुष्ठुः सुगतिमार्गेण नियते यमकिंकरैः
॥ २० ॥ द्रव्यादिष्टमुनीन्द्रेण श्रुत्वानन्दः समव्रवीत् ॥ शास्त्रयमाक्षया कस्मै नि-

॥ गु० ॥
॥ २१ ॥

यन्तेयमकिंकरेः ॥ २१ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आनंदायसमवृवीत् ॥ देवासुरमनु
प्यादीन्नियन्तेयमराट्क्षया ॥ २२ ॥ इत्यादिष्ठंमुनीन्द्रेण श्रुत्वानन्दसविस्मितः ॥ तदा
दूतान्समाहूय पितृपतिःसमवृवीत् ॥ २३ ॥ दूताममाक्षयास्वर्गे शकृस्यभवनेचरः ॥
इतिविज्ञापितंश्रुत्वा दूताःसर्वे दिव्ययुः ॥ २४ ॥ तदादूतगणासर्वे भूमंतस्त्रिदशा
लये ॥ सुरन्द्रस्यतदास्वप्ने ददर्शयमकिंकरेः ॥ २५ ॥ सप्तहस्तप्रमाणांगक्रीधाति
भीषणाननाः ॥ उर्ध्वकेशस्थूलनेत्रा दण्डपाशाकराधराः ॥ २६ ॥ एतादूतगणाःस्व
प्नेदर्शित्वात्रशितास्थितः ॥ विदुष्यतेसुरेन्द्रस्य शोकातिविरमयान्वितः ॥ २७ ॥
इन्द्रासनेसमारुह्य परिदेवोविषादितः ॥ तस्मिन्कालेसुरन्द्रस्य सिंहासनप्रकंपि
तः ॥ २८ ॥ सुवर्णरत्ननिर्माल्यकिरीटोपिप्रातितः ॥ एतच्च्युतिनिमित्तानि दृष्ट्वा

॥ अ० ध ॥
॥ २२ ॥

सत्रिदशाधिपः ॥ २९ ॥ हास्वर्गात्यतितोस्मीति ध्यात्वेवंचव्यचिन्तयेत् ॥ हाहामे
जायतेकष्टं पुण्यञ्चक्षीयतेधुना ॥ ३० ॥ तदत्रकिंकरिष्यामि यत्रोपायेनशक्यते ॥
यस्माद्देहं दिवश्च्युत्वा परेयनरकेध्रुवम् ॥ ३१ ॥ साम्प्रतंकोत्ररक्षेमां यास्यामिसरणं
कुहः ॥ सर्वैरपिमुनीन्द्रैश्च मृत्युर्जेतुं नशक्यते ॥ ३२ ॥ तन्मयाविस्मयांधेन केनो
पायेनशक्यते ॥ हाहाकृतुशतैर्लब्धं स्वर्गराज्यंमयाचिरात् ॥ ३३ ॥ स्वप्नानुभूत
वत्सर्वं यत्सौख्यंभूज्यतेधुना ॥ सर्वमेवंपरित्यज्य गंतव्यंनरकेमया ॥ ३४ ॥ ज्ञात्वा
पिभाव्यतेनैव साम्प्रतंकिंकरिष्यते ॥ पूर्वार्जितंहियत्पुण्यं तत्सर्वंक्षीयतेधुना ॥ ३५
तत्कोमांनरकेरक्षेत् हाहतोस्मिस्वकर्मणा ॥ पुनरक्षितालोकाःपुण्येनचिरजीविनः
॥ ३६ ॥ पुण्येनसुखभोक्तास्सर्वविद्याधिपाअपि ॥ यावत्पुण्यंसुखंभुक्त्वा चरन्ति

॥ गुरुः ॥
॥ २२ ॥

सर्वजंतवः ॥ ३७ ॥ निहीनेपुण्यचिन्तेतु पतितदुःखसागरे ॥ अहमपितथायावत्
पुण्यदिव्यसुखंमुदा ॥ ३८ ॥ भुक्त्वाप्सरोगणैःसाहं रमायिवारयं जगत् ॥ साम्प्र
तंपुण्यरत्नेन विहीनातोदिवच्युतः ॥ ३९ ॥ पतित्वानरकेभुज्या दुःखानिसर्वदाभूमन्
तदत्रकिंकरिष्यामि कोमेव्रातुं पशक्नुयात् ॥ ४० ॥ पुन्यमेवंपशक्नोति पुन्यंनविद्यते
धुना ॥ तत्कस्यसरणंयास्ये कोमेव्राताभवेदिह ॥ ४१ ॥ सर्वथाहं विनष्टोस्मि नमो
स्तुदेवकर्मणैः ॥ यद्भावितद्देवेदेवं अभाविनचतद्देवेत् ॥ ४२ ॥ अवश्यंभाविनोभोग्य
तद्भोक्तव्यंसर्वजंतुभिः ॥ द्रुतिध्यात्वाविपन्यासः सदेवाधिपतिस्तदा ॥ ४३ ॥ शोका
गारेनिरुत्साहस्तस्थौमुहुर्विनिश्चसन् ॥ एवंचिन्ताविषदभ्रान्ता शकृतस्वामिनंशची
॥ ४४ ॥ दृष्ट्वाच्युतिनिमित्तन्तु समालोक्यैतदब्रवीत् ॥ स्वामिन्मात्रविषीदत्वधर्मा

॥ अ० ४ ॥
॥ २३ ॥

लब्धस्वपश्यताम् ॥ ४५ ॥ किमेवं तिष्ठसे देव किं विषादैनसैत्स्यते ॥ विपदागमश्चा
सन्न चिन्त्यतामवभस्वनम् ॥ ४६ ॥ पुरुषार्थैर्मालब्ध तरंति विपदं बुधिः ॥ अलं
ध्यं नास्ति लोकेषु विपदामिति निश्चयः ॥ ४७ ॥ तद्विपत्तिं समुन्तरतु मुपायं परिचिंत
यः ॥ तवापि जगतां पन्तु यदि माः क्लेशनाशयः ॥ ४८ ॥ तद्देषां लब्धं नोपायं चिंतय
स्व जगत्प्रभो ॥ सर्वथा खलु वैमुखा दन्विष्यान्विष्य यत्नतः ॥ ४९ ॥ महद्भिः स्वर्गमिच्छ
न्ति गुणलब्धाद्बुबावद ॥ यद्यस्ति ते महावीर विपत्तिः शमनमतिः ॥ ५० ॥ तदत्र स
हसोपायं कर्तुं महं तिसर्वथा ॥ पराकर्मैव शक्यं यत्तत्रोपायेन शक्यते ॥ ५१ ॥ तस्माद
त्र प्रतीकारं कर्तव्यं सहस्रप्रभो ॥ यद्यस्तातु प्रतीकारं किमेवं ते विषादिता ॥ ५२ ॥ यदि
नास्ति प्रतीकारस्तेनापि किं विषादितः ॥ इति शक्योदितं श्रुत्वा सशक्रः कुम्भिताश

॥ गुरुः ॥
॥ २३ ॥

या ॥ ५३ ॥ मृयुशंकाभिसंतप्तो दृष्ट्वा शचीमुवाच तां ॥ प्रियेत्रकिं करिष्यामि यत्रोपा
यं न शक्यते ॥ ५४ ॥ सर्वथा तो दिवश्च्युत्वा पतेये नरके ध्रुवम् ॥ अवश्यं भाविनो भा
वा भवन्ति भवचारिणाम् ॥ ५५ ॥ सर्वत्र पुरतौ मृयुः सर्वेषामपि जन्मिनाम् ॥ मृपुहि
व रुवान् शीरत्रैवा तु भुवनेऽपि ॥ ३६ ॥ सर्वलोकैः प्रयत्नैर्वा विजेतुं नैव शक्यते ॥ सर्वेऽपि
त्रिदशेन्द्राश्च महावीरा महर्द्धिकाः ॥ ३७ ॥ तेऽपि सर्वे प्रयत्नैर्वा मृयुजेतुं न शक्नुयात् ॥
बृहसेन्द्राश्च महाभिज्ञाः शापा तु मुगृकारिणः ॥ ३८ ॥ तेऽपि शायोऽग्निभिः सर्वं मृत्पुदगं
मशक्नुयुः ॥ बन्धयोऽपि महोज्वालाः सर्वलोकाभिदाहिनः ॥ ३९ ॥ तेऽपि सर्वे तथा दग्धं
मृत्पुमेकं न शक्नुयुः ॥ राक्षसेन्द्रा महावीराः सर्वदुष्टभयंकराः ॥ ४० ॥ तेऽपि सर्वे तथामृ
त्पुं संजितुं च न शक्नुयुः ॥ वायवश्च महावेगा जगत्पक्षो भचारिणः ॥ ४१ ॥ तेऽपि स

॥ अ० ध ॥

॥ २४ ॥

वे तथा मृत्युं क्षीभयितुं न शक्नुयुः ॥ यक्षेन्द्राश्च महावीराः सर्वदुष्टनिवारयः ॥ ६२ ॥
तेपि सर्वे तथा मृत्युं निषेद्धं नैव शक्नुयुः ॥ दुशानाश्चामहाभिष्टा भूतेशाप्रमथाधिपाः
॥ ६३ ॥ तेपि सर्वे तथा मृत्युं मर्दायितुं न शक्नुयुः ॥ गृहाश्च सर्वलोकानां सुखदुःखप्रदाय
काः ॥ ६४ ॥ तेपि हि समये मृत्यो वरं दातुं न शक्नुयुः ॥ सर्वाश्च मातृका देव्या यथेप्सित
वरप्रदाः ॥ ६५ ॥ ता अपि समये मृत्युर्वरदानपराङ्मुखाः ॥ गणेशो विघ्नदन्तारः सर्वसि
द्धिप्रदायिनः ॥ ६६ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ महाकालमहावी
रा दुष्टसंहारकारकाः ॥ ६७ ॥ तेपि च समये मृत्योः किञ्चित्कतुं न शक्नुयुः ॥ भैरवा
श्च महावीराः सर्वलोकाश्च साधकाः ॥ ६८ ॥ तेपि च समये मृत्योः पार्थनार्थपराङ्मु
खाः ॥ ६९ ॥ कुमाराश्च महावीराः सर्वकर्मानुसाधिनः ॥ ६९ ॥ तेपि च समये मृत्यो भवेयुर्वि

॥ गुरुः ॥

॥ २४ ॥

मुखाच्चपि ॥ विद्याधरामहाविज्ञाः सर्वविद्याकराविदः ॥ ७० ॥ तेपिचमृतपुनाघ्राते
जडवत् विकलाशयाः ॥ सिद्धाश्चापिमहावीराः सिद्धिमन्तोमहर्द्धिकाः ॥ ७१ ॥ स्तेपिम
त्पुसमाक्रान्तो निर्विघ्नतां परिमोहिताः ॥ साध्याश्चापिमहावीराः यथेच्छाकर्मसाधि
काः ॥ ७२ ॥ तेपिमृत्योर्वराक्रान्तो मूकाद्ववविमोहिताः ॥ नागेन्द्राश्चमहाभीमाः द
ष्टीश्वासादिदंशिनः ॥ ७३ ॥ तेपिमृत्युपरिपृष्ठे निर्विषाकृमिकीटवत् ॥ गरुडाश्चम
हाभीमा महावेगामहर्द्धिकाः ॥ ७४ ॥ स्तेपिमृत्युर्मुखं दृष्ट्वा क्वचित् गंतं न शक्नुयुः ॥ दे
त्येन्द्राश्चमहावीर्याः सर्वशत्रुजितारयः ॥ ७५ ॥ तेपिमृत्युं तथा जेतुं शक्नुवन्ति न केच
नः ॥ गन्धर्वाश्चमहावीराः संगीतिमोहकारकाः ॥ ७६ ॥ तेपिमृत्युर्मुखं दृष्ट्वा स्वयमे
वाभिमोहिताः ॥ किनरेन्द्राः खगन्ताश्च सर्वलोकविमोहिताः ॥ तेपिमृत्युर्मुखं प्राप्य निश्च

॥ अ० ध ॥

॥ २५ ॥

लापरिमोहिताः ॥ भूताश्चापिमहोदामा जगदन्मादकारकाः ॥ ७८ ॥ तेपिमृत्पुद्गुं खं
प्राप्य निरुद्धान्ताशमंगताः ॥ पिशाचाश्चमहोन्मन्ता जगदोजोपहारिणः ॥ ७९ ॥
तेपिमृत्पुद्गलं दृष्ट्वा निर्मदाविलयंगताः ॥ क्षेत्रियाश्चमहासूराः निर्जितसर्वशत्रवः ॥ ८० ॥
तेपिमृत्पुद्गजगच्छत्र मयितोपिभ्रमंतिनः ॥ ब्राह्मणाः वेदविज्ञाश्च सर्वस्वस्त्ययनं
कराः ॥ ८१ ॥ तेपिमृत्पुपरिघाते किंचिद्वक्तुं क्षमंतिनः ॥ ऋषयोपिमहाभिज्ञाः स
र्वलोकशुभंकराः ॥ ८२ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः किंचिद्वक्तुं क्षमंतिनः ॥ यतयोपिमहा
भिज्ञा निर्जितविषयन्द्रियः ॥ ८३ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः निर्श्चेताविकलेन्द्रिया ॥
योगिनोपिमहासिद्धा योगध्यानसमाहिताः ॥ ८४ ॥ तेपिचसमयेमृत्योः मोहितानै
वशक्नुयात् ॥ साधकामन्त्रिणः सिद्धाः सर्वकर्माभिसाधकाः ॥ ८५ ॥ तेपिचसमयेमृ

॥ गुरुः ॥

॥ २५ ॥

त्यो नसिद्धाः शुभसाधनः ॥ डाकिन्योपिमहासिद्धाः सर्वकार्यार्थसाधकाः ॥ ८६ ॥
ताश्चापिसमयेमृत्योः किञ्चित्कर्तुन्नशक्नुयुः ॥ धन्वंतरिर्महाभिज्ञः सर्वरीगाहिशां
तकृत् ॥ ८७ ॥ सोऽपिचसमयेमृत्योः प्रमोहिमपपस्थितः ॥ औषधोपिमहावीर्यः
पथ्यापहारकासदाः ॥ ८९ ॥ अपितामृत्पुनाघाते ह्यपथ्यासविषादूवा ॥ चिन्तामणि
महारत्नो वाञ्छितार्थसुसिद्धिहः ॥ ९० ॥ सोऽपिहिमृत्पुनापृष्टे निर्वलोगुणवज्जितः ॥
एवमन्येषुयोगाश्च रक्षायत्नादिधारणाः ॥ ९१ ॥ तेषिसर्वे वृथाह्येवमृत्पुनाज्ञामपस्थि
तः ॥ सर्वलोकाः सुरादेत्या यक्षगन्धर्वकिन्नराः ॥ ९२ ॥ राक्षसागरुडानागाः सिद्धवि
द्याधरादयः ॥ मन्वादयो नराः सर्वे सिंहादिपशुजातयः ॥ ९३ ॥ पटंगाकृमिकीटाश्च
सर्वमृत्पुवसेस्थिताः ॥ कस्यनास्तिभवेत्पु स्त्रिधातुभुवनेष्वपि ॥ ९४ ॥ सर्वेषामपि

॥ अ० ध ॥

॥ २६ ॥

जंतुनां सर्वत्र मरणं ध्रुवम् ॥ तदत्र किङ्करिष्यामि यत्रोपायेन शक्यते ॥ ९५ ॥ तत्कस्य
सरणं यास्ये कोपित्रातुं न शक्नुयात् ॥ पुण्ड्रमेव तदा त्राता तत्सर्वं क्षीयते मम ॥ ९६ ॥
तत्कोत्रान्या भवेत् त्राता दृश्यते न मया धुना ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतितो न रक्ते भ्रमन् ॥
॥ ९७ ॥ कियत् कालं वसेयाह मिति चापि न मन्यते ॥ द्यूतयुक्त्वा समस्त भर्ता मृ
त्युमेव विचिन्तयेत् ॥ ९८ ॥ निराशया विषस्मास्य स्तस्थौ पश्य मुहुः प्रियां ॥ एवं शो
कविदग्धस्य तं दृष्ट्वा च किताशची ॥ ९९ ॥ सा विपच्छमनोपायं कारयित्वान्यवेद
यत् ॥ स्वामिनत्रापि मा एव विषादं कर्तुं महं सि ॥ १०० ॥ विपत्तिशमनोपायं कथ्यते त
च्छृणु प्रभो ॥ अवतीर्य स्वयं ताव ज्जम्बूद्वीपं त्वया धुना ॥ १ ॥ विपत्तिशमनोपायं पृष्ठ
तां श्रमणः प्रभो ॥ प्रभावविपुलोत्कर्षाः श्रुयंतः श्रवणा किलः ॥ २ ॥ युज्यन्ते कुशलैरेव

॥ गुरुः ॥

॥ २६ ॥

येषां कुशलगामिनः ॥ तथा त्वं कुशलं स्तेषां युज्यमनो भवत्कृताम् ॥ ३ ॥ एतत्पुण्या
नुभावेन तेषां युतं भवेत्प्रभो ॥ द्वितीमत्वा स्वयंगत्वा जम्बूद्वीपे त्वया धुना ॥ ४ ॥ मृश्यतां
श्रमणः कश्चिदध्यसने च क्षणक्षमः ॥ द्वितीपियोदितं श्रुत्वा तथेति समरुत्यन्ति ॥ ५ ॥
प्रतिज्ञाय स्वयं स्वर्गाब्जं जम्बूद्वीपमवातरत् ॥ अवतार्य स्वयतत्र जम्बूद्वीपे समंततः ॥
॥ ६ ॥ अन्विष्य श्रमणान् दृष्ट्वा समेत्यैवा तदभाषत् ॥ भवन्तं श्रमणा विज्ञा सर्वलो
कार्यसाधकाः ॥ ७ ॥ तत्तमापि महत्कार्यं साधयितुं समर्हथ ॥ यत्स्वर्गाच्च पुतिर्नैमि
त्वं जायते नमसां प्रत ॥ ८ ॥ तद्विपच्छमनोपायं प्रदातुं समुपागतान् ॥ दृष्ट्वा स सुररा
जेऽपि तदन्तिकादयासरन् ॥ ९ ॥ ते कुपुं मे कथं रक्षं मामेव पुणमंतिये ॥ द्वितीयात्वा
स देवेन्द्रो भगतास्वपदैययी ॥ १० ॥ तत्र शोकालये स्थित्वा च्यतिमेवं विचिंतयेत् ॥

॥ ६ ॥

॥ ७ ॥

॥ अ० ५ ॥
॥ २७ ॥

सस्वर्गविषयं ध्यात्वा तस्थौ कलेशाग्नितापितः ॥ ११ ॥ एवं लीनं च तं शक्रं दृष्ट्वा सा च
किताशची ॥ उपेत्य स्वामिनस्तस्य पुरःस्थित्वाभ्यपृच्छत् ॥ १२ ॥ किमेवं तिष्ठ मे स्वा
मिन्माविषीद जगत्प्रभो ॥ जम्बूद्वीपे भवानेकं श्रमणं किन्नपश्यति ॥ १३ ॥ इति श
च्या समं पृष्ठे सशक्रं त्रिदशाधिपः ॥ निश्चससूर्यं प्रियं भार्या समालोक्यैतदब्रवीत् ॥ १४ ॥
किमत्राहं पृच्छेते सर्वथास्मिदिवच्युतः ॥ एकोपि श्रमणी नैव शक्नुयाद्भक्षितुं मम ॥
॥ १५ ॥ जम्बूद्वीपे स्वयंगत्वा श्रमणानन्विष्य सर्वतः ॥ दृष्ट्वापि पृष्ठमोपायं परिपृष्ट
मुपाचरेत् ॥ ॥ १६ ॥ तत्र मे श्रमणाः सर्वे दृष्ट्वा मां समुपागत ॥ सहसा समुपागत्य प
गन्तुं समुपागताः ॥ १७ ॥ ते मे कुयुः कथं रक्षां मासेव पुणमन्ति यः ॥ तदत्र व्यसने त्रा
ता समैकापि न विद्यते ॥ १८ ॥ तेन स्वविषयं स्मृत्वा च्युतिशंका विपन्नधा ॥ किंचिद्द्वै

॥ गुरुः ॥
॥ २७ ॥

सं सप्तलं व्य शक्नोपि स्थान सत्रनः ॥ १९ ॥ तदत्र किं करिष्यामि यास्यामि सरणं कु
ह ॥ सर्वथा हं दिवश्च्युत्वा पतय नरके धुना ॥ २० ॥ इति भन्तो दितं श्रुत्वा साक्षात् की
रुणादिताः ॥ स्वामिनं देवराजं तं बोधयितुं समवृवीत् ॥ २१ ॥ स्वामिनत्र विषादत्वं
मा कृथाशो कर्ता मनः ॥ अवश्यं भाविनो भावा भवन्ति सर्वदेहिनाम् ॥ २२ ॥ तथापि
धैर्यमालम्ब्य परित्यज्य विषादिताम् ॥ विपन्ति शमनोपायं कर्तव्यं सहसा प्रभो ॥ २३
॥ २४ ॥ भवान् किन्न विजानीते यदृशौ भगवान् जिनः ॥ सर्वलोकाधिपः शास्ता स
र्वलोकहितकरः ॥ २५ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्वानुकंपकः ॥ जम्बूद्वीपे धुनोत्य
न्न सत्त्वानां हितकारणे ॥ २६ ॥ तत्र तस्य मुनीन्द्रस्य श्रीघनस्य जगद्गुरोः ॥ उपेत्य स
रणं गत्वा प्रार्थयस्त्रयथेऽसितम् ॥ २७ ॥ सम्बुद्धो हि महासत्त्वो षडभिज्ञो विनायकः

॥ अ० थ ॥

॥ २८ ॥

जगच्छास्ताजगन्नाथः सम्बोधिज्ञानदेशकः ॥ २८ ॥ सर्वमारविजेता च सर्वसत्त्व
हितार्थदः ॥ महावीर्ये जगद्गता सत्यवादिजगत्प्रभुः ॥ २९ ॥ सर्वज्ञः सुगतो वीरो
धर्मराजस्तथागतः ॥ भद्ररूपी विशुद्धांभो मुनीन्द्रो भगवान्सुधीः ॥ ३० ॥ एवम्वि
ज्ञाय देवेन्द्र तम्बुद्धं सरणं वुज ॥ बुद्धादन्यत्रिलोकेऽपि शुभकारिनकश्चनः ॥ ३१ ॥ त
स्मादेनं जगन्नाथं समभ्यर्च्य समादरात् ॥ विपतिं शमनोपायं पार्थयस्व स्वयं प्रभो ॥
॥ ३३ ॥ एतद्विपरमोपायमिहामुत्र शुभाप्तये ॥ यदि देवादिपन्तिः स्याच्छुभंतु प्रा
प्स्यते ध्रुवम् ॥ ३४ ॥ शुभेन जेष्यते पापं निष्यापो हि भवेच्छुधीः ॥ ततो बोधिमतिं प्रा
प्य चरेल्लोकाहिते सदा ॥ ३५ ॥ ततः क्लेशान् विनिर्जित्य परिशुध्यत्रिमण्डलः ॥ कृ
मात्यारमितापूर्य सम्बोधिपदमाप्स्यसि ॥ ३६ ॥ एतदेवं महारत्नं सर्वसत्त्व हितार्थदं

॥ गुरुः ॥
॥ २८ ॥

वोधिसत्त्वमहासत्त्वैः प्राप्तं प्रोक्तं गम्यत भवम् ॥ ३७ ॥ एवमत्र भगवान् समारभ्य समा-
प्तये ॥ सम्बुद्ध भजनं कृत्वा चरतां सर्वदा प्रभो ॥ ३८ ॥ एभजंति सदा बुद्धं न ते गच्छन्ति
दुर्गतिम् ॥ सर्वदा सत्सुखं भुक्त्वा पान्ते यान्ति जिनालयम् ॥ ३९ ॥ येशु प्वन्ति सदा
धम्मं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ विहाय पापकांकायान् धम्मकायानुपाशते ॥ ४० ॥ ये
भजन्ति सदा संधं न ते गच्छन्ति दुर्गतिम् ॥ परिशुद्धा शया सौख्यं भुक्त्वा यान्ति सुखा-
वतीम् ॥ ४१ ॥ द्वितीयां सुरेन्द्रत्वं त्रिरत्नसर्वदा भज ॥ तथा ते मंगलं नित्यं सर्वत्र सर्वदा
भवेत् ॥ ४२ ॥ द्वितीयां दितं श्रुत्वा दुन्द्रस्तं मुनिश्वरम् ॥ प्रत्यासन्नं ने विपत्काले परि-
त्रास समन्यते ॥ ४३ ॥ ततः सतापिया दृष्ट्वा तथे पुक्त्वा समुत्थितः ॥ सहसा क्षिति-
मासाद्य जिनाश्रममुपाययौ ॥ ४४ ॥ दुन्द्रमाला गुहागर्भे स्थित नूतं सुगतं मुनिं ॥

॥ अ० ध ॥

॥ २९ ॥

तेजोधातुं समापन्नं द्रष्टुं यथोसमानुगः ॥ ४५ ॥ गुह्यं तिकमथासाद्य ससहायशची
पतिः ॥ उच्चपञ्चशिखं नाम गन्धर्वसुतमादरात् ॥ ४६ ॥ तेजोधातुं समापन्नं
भगवंतं सुखेधुना ॥ सकलाकौशलेन त्वं प्रबोधयतुमर्हसि ॥ ४७ ॥ उपसर्पत्य काले
यं प्रविसत्य निवेदितः ॥ सतां मनाशय च्छः सपेवमानस्वभांजनं ॥ ४८ ॥ द्रुत्पुक्त्वे तेन श
क्रेन सोऽपि गन्धर्वद्वारकः ॥ व्यधावैदुर्यदण्डानां विसस्वरसारणां ॥ ४९ ॥ स्वभावमधु
रोद्धार रम्याभिस्तुतिगीतिभिः ॥ सविबोध्यै जिनं चक्रे दर्शनावसनं हरेत् ॥ ५० ॥ त
तः प्रविश्य देवेन्द्रः सह देवैः प्रमोदितः ॥ संददर्श मुनीन्द्रं तं वर्षन्तं प्रशवीमृतम् ॥ ५१ ॥
सपृणामानतः शास्तु नखदण्डैः मार्जनं ॥ चकार मौलिमन्त्रं मकरं देन पादयोः ॥ ५२ ॥
ततः प्रदक्षिणिकृत्वा ससहायसतम्भुनिम् ॥ अभ्यर्च्य साञ्जलिर्नत्वा धम्मश्रोतुमुपा

॥ गुरुः ॥

॥ २९ ॥

श्रयत् ॥ ५३ ॥ ततस्तस्यसुरेन्द्रस्यभगवान्समुनीश्वरः ॥ ज्ञात्वाशयविशुद्ध
त्वं दिदेशधर्ममार्यकम् ॥ ५४ ॥ ततःसद्धर्मसमाकर्ण्य सदेवाधिपतिमुदा ॥ दृष्ट्वा
त्यपसन्ननात्मा धर्मवस्तुवभूतदा ॥ ३५ ॥ ततःपुण्यविशुद्धात्मा सदेवाधिपतिमुदा
भगवन्तंसमानस्य साज्जलिरेतदब्रवीत् ॥ ३६ ॥ भगवन्ननाथसर्वज्ञ विजानीयाद्भवा
नपि ॥ यत्मेच्युतिनिमित्तानि जायतेममसाम्पूतम् ॥ ३७ ॥ तदहंस्वर्गतश्च्युत्वा
पतेयनरकेष्वपि ॥ तद्विपत्तिज्ञानोमपायंप्रदातुमेसमर्हति ॥ ३८ ॥ एतदर्थंमहाभिज्ञभ
वतांसरणंदृजे ॥ तद्भवानुकृपयादृष्ट्वा पश्यमांत्रांतुमर्हति ॥ ५९ ॥ नान्योस्मिन्नस्य
नशास्त विद्यतेरक्षकोमम ॥ भवान्नेवजगत्रापि तथामांत्रातुमर्हति ॥ ६० ॥ अद्याग्रे
णसदाशास्ता भवतंसरणेगतः ॥ त्रिरत्नसेवकश्चाहं भविष्यामिसमाहितः ॥ ६१ ॥

॥ अ०ध ॥

॥ ३० ॥

यथापुराप्रतिज्ञानं भवतात्रतथामम ॥ विपत्तिशमनोपायं पृदत्वापरिपूर्यता ॥ ६२ ॥
इतितेनसुरेन्द्रेण प्रार्थितेनमुनीश्वरः ॥ कृपादृष्टासुरेन्द्रन्तं समालोक्यैवमब्रवीत् ॥
६३ ॥ देशकृतसमाधाय शृणुवक्ष्यामितेहितम् ॥ सर्वदुष्टैर्मुनीन्दैर्यत्समाख्यातं मया श्रु-
तम् ॥ ६४ ॥ यदिलोकहितार्थेन चिरंजीवितुमिच्छसि ॥ अमितायुपदांविद्यां गृ-
हाणपठधारयः ॥ ६४ ॥ ततस्तेसर्वपापानि निशेषं क्षिणुयुद्रतम् ॥ पुण्यानिवद्ध-
येयुञ्च मङ्गलं सर्वदा भवेत् ॥ ६६ ॥ ततस्सर्वे पिमाराश्च यास्यन्ति विलयद्रुतम् ॥
ततः आयुप्रवृद्धिस्त्यात्सस्यते सर्वमीहितं ॥ ६७ ॥ ततो लोकहितार्थेन वेधिचर्याचर-
त्कृतिः ॥ यावदीच्छा भवेत्थातुं तावद्भुक्त्वा सुखं चर ॥ ६८ ॥ ततः बलेशान्विनिर्जित्य
परिशुभ्यत्रिमण्डलाः ॥ कुमात्यारमिताः पूर्य संशोधिसमवाप्नुयाः ॥ ६९ ॥ एवं विज्ञा

॥ गुरुः ॥

॥ ३० ॥

यदेवेन्द्र त्रिरत्नसरणमतः ॥ एनां सिद्धा महाविद्यां धारणिगं ह्यसम्पठ ॥ ७० ॥ इत्यु
क्त्वा स जगच्छस्ता भगवान्समुनिश्वरः ॥ अमितायुः पदा विद्यां स्पठित्वे द्वाय संददौ ॥
॥ ७१ ॥ तां गृहीत्वा स देवेन्द्रः पुनः त्वासाञ्जलिमुदा ॥ भगवंतं तमभ्यर्च्य पुनरेवं सम
वृवीत् ॥ ७२ ॥ भगवन्माधव सर्वज्ञ त्रिरत्नसरणमतः ॥ सर्वदेमां महाविद्यां मद्यारभ्य
सदा हृधे ॥ ७३ ॥ इत्युक्त्वा मरुतं भन्तां तान्निवसा भद्रयां गृहीत् ॥ यथादिष्टं मनीन्द्रे
ण तथा पठेत्समाहिताः ॥ ७४ ॥ ततस्तस्य ठितो त्यन्नेः पुण्यैस्तस्य मरुत्यते ॥ सर्व
च्युतिनिमित्तन्त त्पृशांति समुपाययी ॥ ७५ ॥ ततस्तच्छांतमालोक्य स शकृत्सम्प्रमो
दितः ॥ पुनस्तं श्रीघनं नत्वा साञ्जलीरेव मवृवीत् ॥ ७६ ॥ भगवन्माधव लोकेश भवत्कृ
पापुस्ततः ॥ यच्च्युतिनिमित्तम्मे तत्सर्वे गोप्सते धुना ॥ ७७ ॥ तच्चिचरं जीवितोस्मी

॥ अ० ध ॥

॥ ३१ ॥

ति मन्यतसुगताधिपः ॥ तत्कलेशाब्धेः समुतीर्य लभामि स्वसनं पुनः ॥ ७८ ॥ तदत्र
श्रद्धयानित्यं यावज्जीवं शुभे चरन् ॥ त्रिरत्नभजनं कृत्वा चरेयं सम्पूजितः ॥ ७९
द्वुपुक्त्वा समहेन्द्रस्तं भगवन्तं कृतांजलिः ॥ पुणत्वाससहायश्च त्रिदिवेस्वालयं ययौ
८० ॥ तत्र सस्वासने स्थित्वा शय्यासहपूजितः ॥ सर्वान् देवसमामंत्य पुनरेव मभा
षत् ॥ ८१ ॥ भवन्तीत्र विजानीध्वं यच्च युतिलक्षणमिमं ॥ तत्सर्वं प्रशमयान्ति तस्मिन्
न्द्रपूसादतः ॥ ८२ ॥ पापंचक्षीयते शेषं पुण्यं च मे प्रवर्द्धितम् ॥ न चापि दुर्गतिं यायां सु
खावती समाप्नुयाम् ॥ ८३ ॥ एतत्सर्वमुनीन्द्रस्य कृपादृष्टिः पूसादतः ॥ सिध्यते मे भ
वद्भिस्तु ज्ञातव्या नान्यथा खलु ॥ ८४ ॥ एवं मत्वा भवन्तोपि सम्बुद्धसरणे गता ॥ त्रिर
त्नसरणं गत्वा भजध्वं नित्यमादरात् ॥ ८५ ॥ ततो वो मङ्गलं नित्यं सर्वत्रापि भवेद्भवम्

॥ गुरुः ॥

॥ ३१ ॥

कुमार्यारमितापूर्यवुद्धत्वचसमाप्नुयात् ॥ ८६ ॥ इत्यादिष्ठं सुरेन्द्रेण श्रुत्वा सर्वे पिते म
राः ॥ तथा हीति प्रतिज्ञाय त्रिरत्नं सम्प्रभेजिरे ॥ ८७ ॥ तदारभ्य सदा तत्र स्वर्गलोके स
मंततः ॥ सुमंगलमहोत्साहं सदा भूतिरुपद्रवं ॥ ८८ ॥ तदा शकुः सुरेन्द्रस तस्मै पञ्च
शिखाय च ॥ ललितं भद्रिकां कन्यां तुम्बुरुत्तनयां ददौ ॥ ९ ॥ ऋणवत्कु रुते चिन्ता
मुपकारकणः सताम् ॥ कदापि सञ्जीयते नैव संचयक्षीयते प्रवम् ॥ ९० ॥ अथ शकुः सुभो
द्धतं दृष्ट्वा तेभिः भवस्तदा सर्वे ते विस्मितान्त्वा पप्रच्छ तं मुनीश्वरम् ॥ ९१ ॥ भगव
न् केन पुण्येन शक्रेण सुकृतं कृतम् ॥ येन च्युतोऽपि भूयोऽपि स्वासनं प्राप्तवानसौ ॥ ९२
इति तैर्भिः सुभिः सर्वैः सम्पृष्टः मुनीश्वरः ॥ सर्वे स्तान्सांघिकांश्चापि समालोक्यैव
मादिशत् ॥ ९३ ॥ शृणुष्वभिभवः सर्वे यच्छक्रेण पुरा कृतम् ॥ तद्विचिन्तय प्रबोधार्थक

॥ अ० ध ॥

॥ ३२ ॥

थयाम्यत्रसाम्पूतम् ॥ ९४ ॥ पुराभूत्भगवान्बुद्ध ककुब्जोभिर्धे जिनः ॥ सर्वज्ञः सुग
तः शास्ता धर्मराजस्तथागतः ॥ सर्वसत्त्वोहितार्थेन शीभावत्यांपुरोवहि ॥ ९५ ॥
उद्यानेसांघिकैसाह्वं व्यहारधम्मभादिशत ॥ अथसंभगवान्तरत्रवीधिचर्याप्रकाशय
न् ॥ ९६ ॥ समाप्यसौगतः कार्यं निवृत्तिपदसाययौ ॥ तत्रसीमाभिधोराजातस्यशास्तुः
यथाविधिः ॥ ९७ ॥ तंसरत्नमयंस्तूपं प्रतिष्ठाप्य यथाविधिः ॥ महश्चापिप्रतिष्ठाप्य
महोत्साहमकारयत् ॥ तत्रसनृपतिशोभःप्राभ्यर्च्यर्तजिनालयम् ॥ ९८ ॥ भक्त्यापूद
क्षिणीकृत्य पूजत्वापूजतिव्यधात् ॥ अनेनकुशलेनेह भवेयत्रिदशाधिपः ॥ ९९ ॥ ब्रह्म
कशास्तारमाराध्य वीधिंवासमवाप्नुयात् ॥ इत्येवंसमहीपालःपूणिधायसमाहितः
॥ १०० ॥ सत्कारैःश्रद्धयानित्यं तत्स्तुपंप्राभजन्मुदा ॥ तम्पूर्णपुण्यपूणिधानयोगात्

॥ गुरुः ॥

॥ ३२ ॥

प्राप्तः सराजात्रिदशेश्वरश्च ॥ च्युतोपि भूयस्त्रिदिवेषूयात तत्स्वामनास्थाप्पविहरत्स
राम ॥ १ ॥ धर्मानुवद्धां भगवान् विभूतिमुक्तेति वाणिमनयत्पशांति ॥ निशम्पतेभि
क्षुगणाश्च सर्वे त्रिरत्नसेवानिरतावभव ॥ २ ॥ यमाज्ञया स्वर्गगताश्च दूताः प्रत्याग
ताः पितृपतिसमवृवित् ॥ राजन्सशकृन्निवृत्ते च स्वर्गे चकार यामास स्वराज्यभोगम् ॥
३ ॥ दूत्यादिवाच्यं प्रश्रुतं परेतराट् अतीव आश्चर्यवद्भवभूयः ॥ ॥ इति श्री
विक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायां यमद्वारानुशंसापञ्चमोऽध्या
यः ॥ ५ ॥ अथानन्दो मेहा निजो भगवन्तं समवृवित् ॥ कृतान्तस्य राजद्वारा नुशंसाव
दमे विभो ॥ १ ॥ को गतानुगतौ लोकः पश्य कः को भविष्यति ॥ तत्सर्वं भगवन्मह्यं स
मुपादेष्टुमर्हति ॥ २ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा उवाच भिक्षु सन्तमम् ॥ आनन्दशृणु

॥ अ०ध ॥

॥ ३३ ॥

वृतान् न कथयामि समासतः ॥ ३ ॥ अस्ति धर्मपुराख्यातै धर्मकल्याभिधोनृपः ॥
तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ४ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो धर्मात्मा सत्वव
त्सलः ॥ ततश्चासौ धातुतेजश्च अश्वमारुह्य निर्गतः ॥ ५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुं कामेन नगरान्न
गरमुपागमत् ॥ तदा श्वेन परिहृत्य दूरदेशे सनीयते ॥ ६ ॥ ततश्चासौ राजपुत्रश्चंपके
नगरे गमत् ॥ तत्रासौ दप्सरा बहुधा रम्यमानाति सुन्दरा ॥ ७ ॥ तत्र गत्वा रतिकृडा स
माश्रिताः प्सरा सहः ॥ तत्र त्यक्त्वा धातुतेजश्च श्रीनाम्नी नगरे गमत् ॥ ८ ॥ तत्राप्यसौ रा
जपुत्रश्च अप्सराभिरमाश्रितः ॥ तत्र त्यक्त्वा धातुतेजो दक्षिणाभिमुखे गमत् ॥ ९ ॥ तप्त
वालुकाभूमौ पृथातः सोतिविषादितः ॥ एके जंतु तदा गत्य राजपुत्रस्य सन्निधौ ॥ १० ॥
नाभो नखरो नोष्ठो नगावो न च भल्लुकः ॥ जन्तुना तं धातुतेजश्च मुवाच परिवोधितम् ॥ ११ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३३ ॥

कृतः समागतो धातु ते जत्वं कुत्र गच्छसि ॥ पृष्ठे ममांगे आरोह स्तरेयं तप्तवालुकात् ॥ १२
इत्यादिष्टं धातु ते जः श्रुत्वा जन्तु समवर्षीत् ॥ जन्ती तप्तवालुकात्महन्तारयस्वदयानिधे
॥ १३ ॥ इत्युक्त्वा धातु ते जो जन्तोरक्षे समा रुहेत् ॥ नीयते जन्तुना तेन यमपूर्याञ्च
सन्निधौ ॥ १४ ॥ धातु ते जं तदा यक्त्वा जन्तुरंतर्हितो धर्यौ ॥ तदा सौ धातु ते जः शोका
तिविस्मयान्वितः ॥ १५ ॥ साम्प्रत कुत्र गच्छामि को मां रक्षति विषादितः ॥ तदा काशा
तद्देवताभि धातते जं समवर्षीत् ॥ १६ ॥ धातते जकुलायातः कुत्र स्वं गम्यसे धुना ॥
मागच्छ धातते ज वं यमो द्वारे रुदाचनः ॥ १७ ॥ इत्याकाशवाणि श्रुत्वा धातते जः सम
वर्षीत् ॥ कथमिदानीं निवृत्तोऽस्मि मार्गपत्यागतमनहि ॥ १८ ॥ तदा काशाद्देवताभि
पुनरवरे मभाषत् ॥ निवृत्तस्त्वं धातते ज स्वदेशं सहसा धुना ॥ १९ ॥ तदा सौ धातते जः

॥ अ० ध ॥

॥ ३४ ॥

अप्रमाणितः संस्थितः ॥ यमपुरान्तदागत्य द्वारपालस्तमवृवीत् ॥ २० ॥ कस्त्वं कुतः
समायातः केनार्थे न समागतः ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमवृवीत् ॥ २१ ॥ अ
स्ति धर्मपुराख्याते धर्मकल्याभिधेः नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता
॥ २२ ॥ तस्यात्मजो धातुतेजो नाम्नो हं राजनन्दनः ॥ दूत्यादिष्ठं धातुतेजं द्वारपालः स
मवृवीत् ॥ २३ ॥ केनार्थं धातुतेज यमद्वारे समागतः ॥ प्राणांते प्राणिनः सर्वे आयांति रा
जनन्दन ॥ २४ ॥ सज्जीवत्वं धातुतेज निवृत्तः स्वपुरे धुना ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा
द्वारपालं समवृवीत् ॥ २५ ॥ द्वारपालममवाक्यं शृणुते सर्वथा धुना ॥ सज्जीवेपि पितृष
त्पुं दर्शनं कर्तुमागतः ॥ २६ ॥ तस्मात् द्वारपालहि नीयत्वं यमसन्निधौ ॥ दूतिविज्ञा
पितं श्रुत्वा निवृत्तो द्वारपालकः ॥ २७ ॥ यमराजस्य पुरोगत्वा द्वारपालः समवृवीत् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ३४ ॥

पितृपतेमहाराजधातुते जाभिधौ नृपः ॥ २८ ॥ सज्जीवेपिसमायातो भद्रवर्शनलालसा
॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा द्वारपालं समवृवीत् ॥ २९ ॥ द्वारपालश्च हानीतधातुते जंम
मागतः ॥ धातुते जंतदा हूय यमराजस्य सन्निधौ ॥ ३० ॥ धातुते जस्तदा गत्वा यमराजं
नमस्कृतम् ॥ धातुते जंतदा रूपं दृष्ट्वा यमसविस्मितः ॥ ३१ ॥ महर्षिकं महाते जं महा
बलपराक्रमं ॥ महोज्ज्वलं राजरत्नं राजपुत्रं तदा वृवीत् ॥ ३२ ॥ राजपुत्रकिमायातः स
ज्जीवे त्वं ममागतः ॥ इत्थं कृत्वा स्वासनोत्थाय यमराजः समागतः ॥ ३३ ॥ धातुते जं
तदा हस्तं गृहीत्वा ज्ञापितं मुदा ॥ धातुते जराजपुत्र धन्योऽसित्वं किमागतः ॥ ३४ ॥
त्वत्समानं महाते जं कस्यानैव दृश्यते ॥ दयावान्ते जवान् कश्चित् धर्मात्मानैव दृश्यते ॥
॥ ३५ ॥ धातुते जद्ब्रूहा गंतुं कालं नैव भवति हि ॥ केनार्थं त्वदिहायात वदस्व राजनन्द

॥ अ० ॥

॥ ३५ ॥

नः ॥ ३६ ॥ तदासौ धातुतेजो यमराजं समवृवीत् ॥ शृणु स्वयमराजत्वं मम दावयं सु
विस्तरम् ॥ ३७ ॥ अस्ति धर्मपुरख्याते धर्मकल्याभिधानृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती
नाम्नि भूनापतिवृता ॥ ३८ ॥ तस्य पुत्र धातुतेज नाम्नो हं राजनन्दनः ॥ स्वराज्यं द्रष्टु
कामेन अश्वारोहननिसृतः ॥ ३९ ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं भवत् राज्ये प्रणीयतः ॥ यमरा
जस्तदालोक्य धातुतेजसमवृवीत् ॥ ४० ॥ धातुतेजसमप्रति वरं वृष्णिस्वसांप्रतम्
मया दत्तं वरं गृह्य स्वपुरं निवृत्तस्ततः ॥ ४१ ॥ मृत्युविना निवासन्न कृत्याख्यातं परेत
राट् ॥ श्रुत्वा वचं यमराजं धातुतेजः समवृवीत् ॥ ४२ ॥ यमराजदिदेहं दर्शयस्व त्वया धु
ना ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा स्वमूर्तिं दर्शयेत्ततः ॥ ४३ ॥ एकमुखं चतुर्बाहु नीलवर्णं
वह्निज्वलं ॥ यमदण्डं यमपाशां कलशं च वरपदम् ॥ ४४ ॥ इत्येवं यमराजं तं रूपं दृ

॥ गुरुः ॥

॥ ३५ ॥

पद्मासविस्मितः ॥ पितृगन्तितदालोक्यधातुते जः समव्रवीत् ॥ ४५ ॥ भवत्तत्राज्यस्य च
रित्रं दर्शयितुं त्वमर्हति ॥ तदा दूतान् समाहूय पितृपन्तिं समव्रवीत् ॥ ४६ ॥ दूता धातुते
ज्ञाय मम राज्यं पददर्शय ॥ धातुते जं रजपुत्रं दुःखपीडानकुर्वति ॥ ४७ ॥ प्राणघातं प्रकु
र्वामि तस्मै दत्ताय निश्चितं ॥ सुष्टु सुगतिमार्गेण पूणीयस्व मम पुरे ॥ ४८ ॥ सर्वचस्त्रि
दर्शित्वा धातुते जं पूणीयतः ॥ चतुर्द्वारं चस्त्रिच दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ४९ ॥ आदौ
चित्रगुप्तस्य गृहं चापि पददर्शय ॥ षट्गत्यां जायते जन्ते र्ययं कर्म प्रलेखितम् ॥ ५० ॥
तंतं सर्वधातुते जं दर्शयित्वा पूणीयतः ॥ स्वर्गद्वारं च तत्सर्वं दर्शयित्वा सुनीयतः ॥ ५१ ॥
अवीच्यादि नरककुण्डं न दर्शयित्वा पूणीयतः ॥ द्रुत्यादिष्टं यमवाक्यं श्रुत्वा दूताः प्रबोधि
ताः ॥ ५२ ॥ तदा यमाज्ञया दूतैर्धातुते जं समव्रवीत् ॥ धातुते जं समागच्छ त्रिगुप्तस्य

॥ अ० ध ॥

॥ ३६ ॥

सन्ननि ॥ ५३ ॥ द्रुत्युक्त्वाधातुते जाय चित्रगुप्तस्य सन्निधौ ॥ चित्रगुप्तोपितं दृ
ष्ट्वा पृहर्षित्वा प्रतिष्ठितः ॥ ५४ ॥ भद्रासने प्रतिष्ठाप्य धातुते जं पृष्ठत् ॥ किं कारणं
धातुते ज द्रुहायातोसीत्यपृष्ठत् ॥ ५५ ॥ धातुते जश्चित्रगुप्तं समालोक्य तदा द्रुवी
त् ॥ चित्रगुप्त भवान्सह्यं प्रसीदस्व दया कुरु ॥ ५६ ॥ दैत्यादिर्मनुजैर्लोकैः पापपुण्यं
कृतं बहु ॥ तत्सर्वं लिखितं पत्रं भवान्मह्यं प्रदर्शय ॥ ५७ ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा चि
त्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ चौराशियो निका मनुजैः पापपुण्यञ्च यत्कृतम् ॥ ५८ ॥ तत्सर्वं
धातुते जाय चित्रगुप्तः प्रदर्शयेत् ॥ धातुते जोपितं दृष्ट्वा महाश्चर्यं समन्वितः ॥ ५९
॥ तदा सनात्समुत्थाय दूतैः सह समाचरेत् ॥ चतुर्द्वारस्य चरित्रं दर्शनार्थं ततश्चरत् ॥ ६०
॥ तत्रादौ पाक्दिशे द्वारे गत्वा प्रदर्शयेत् मुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्त्वा धर्मात्मा सुखभोगि

॥ गुरुः ॥

॥ ३६ ॥

का ॥ ६१ ॥ तथाचोन्तरेद्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्वा स्तीर्थिकाः स
खभोगिकाः ॥ ६२ ॥ तथाचपश्चिमे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ तत्र द्वारे स्थिता सत्वा
पुण्यात्मा सुखभोगिकाः ॥ ६३ ॥ तथाचदक्षिणे द्वारे गत्वा सौदर्शयेत्मुदा ॥ अनेका पाप
कारिण्या नाना दुःखाभिघातिकाः ॥ ६४ ॥ ते सर्वे प्राणिनो दृष्ट्वा संव्रस्ता विस्मयान्वि
तः ॥ तथान्ये नारके मग्नाः सत्वा दृष्ट्वा भयान्वितः ॥ ६५ ॥ कचित्काकमुखा दूता कचि
त्स्वानमुखास्तथा ॥ कचित्गृध्रमुखा दूता कचित्क्याध्रमुखस्तथा ॥ ६६ ॥ कचित्सिं
हमुखा दूताः कचिकोलमुखास्तथा ॥ एतादूतगणा दृष्ट्वा धातुते जीविषादितः ॥ ६७
तस्मात्थानात् धातुते जः प्रकृन्तयमसन्निधौ ॥ तदाच यमराजो सौ धातुते जसमव्रवीत्
॥ ६८ ॥ धातुते जदर्शितत्वं राज्यं चरित्रञ्च मेधुना ॥ इति आज्ञापितं श्रुत्वा धातुते ज

॥ अ० ध ॥

॥ ३७ ॥

स्तदावृवीत् ॥ ६९ ॥ यमराजत्वप्सादेन दर्शितोहंचरित्रकम् ॥ धन्योसित्वंयमरा
जसाक्षिभूतंशुभाशुभम् ॥ ७० ॥ द्यूकत्वाधातुतेजोसौ यमराजंपूणामितम् ॥
तदायमराजोपिपूहर्षित्वातमवृवीत् ॥ ७१ ॥ धन्योसित्वंधातुतेजजीवितैवपूदर्शितम्
देवानामपिसर्वेषां दर्षितुंनपूशक्यते ॥ ७२ ॥ तत्सर्वत्वंपूदर्शित्वापूक्रांतोममसन्नि
धौ ॥ सांपूतंममराजेत्वं नतिष्ठसिसजीविकम् ॥ ७३ ॥ मरणान्तेआगतेस्थाने मा
तिष्ठस्वपुरेवृज ॥ दूतियमादितंश्रुत्वाधातुतेजस्ततोवृवीत् ॥ ७४ ॥ गमिष्यामिध
र्मराज सांपूतंस्वपुरेह्यहम् ॥ द्यूकत्वाधातुतेजःपूक्रातःस्वपुरेतदा ॥ ७५ ॥ अ
थासौधातुतेजमातुपितुःपुरोगतः ॥ वंदित्वाचरणार्किन्देपूहर्षित्वासमाश्रितः ॥ ७६
द्यूयादिष्ठुंमुनिन्द्रेण श्रुत्वानन्दःसविस्मितः ॥ तथान्येपिभिक्षुगणाःकथांश्रुत्वातनूरु

॥ गुरुः ॥

॥ ३७ ॥

हा ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मराजकथायां धा
तुतेज यमद्वाराभिगमनप्रशंसा पष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ अथ शाक्यमुनिर्भगवान् आनन्द
स्तं समव्रवीत् ॥ यमपुरा धातुतेजो निवृत्य स्वगृहे रिधतः ॥ १ ॥ तदा सुहृत् जनासवे व
न्धु मित्रादिचागताः ॥ तथान्वे मंत्रिणो मात्या मुनिजनापि चागताः ॥ २ ॥ धातुतेज
समालोक्य परिपृच्छेत् मुनिश्वराः ॥ मातापित्रोपि चागत्य धातुतेजसमव्रवीत् ॥ ३ ॥
कुत्र गत्वा गतो सित्वं राज्यं त्यक्त्वेत्यपृच्छत् ॥ तदा सौ धातुतेजः प्रहर्षित्वा समाश्रितः ॥
॥ ४ ॥ मातापिता मुनिजना न्समालोक्यैवमव्रवीत् ॥ कृतांतस्य पुरे गत्वा निवृत्तो ह
मुनिश्वराः ॥ ५ ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ धातुतेज कृतांत
स्य प्रशसावद सर्वथा ॥ ६ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजः समव्रवीत् ॥ मातापिता मु

॥ अ० ॥
॥ ३८ ॥

निजनाः श्रुयतां यमसत्कथाम् ॥ ७ ॥ आदौ यमपुरे गत्वा यमस्य दर्शनं कृतम् ॥ य
मराजस्तदामह्यं सन्मानं प्रकृतं बहुः ॥ ८ ॥ धातुते जसज्जीवत्वं किमायातो सिद्धिचि
तम् ॥ अहमपि कृतांताय सन्मानं प्रकृतं तदा ॥ ९ ॥ यमराजभवत् राज्यं दर्शनं कर्तुं
मागतम् ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा यमराजस्तदा वृवीत् ॥ १० ॥ धातुते जममरूपं दर्शय
स्वत्वया धुना ॥ इति यमोदितं श्रुत्वा मया चैव निवेदितम् ॥ ११ ॥ यमराजभवद्रूपं द
र्शयस्वत्वया धुना ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा स्वरूपं दर्शयेत्तदा ॥ १२ ॥ एकैव शरिरे द्वि
रूपं कृत्वा चैव प्रदर्शयेत् ॥ धर्मिणः प्राणिनोदृष्टं शान्तरूपं प्रदर्शयेत् ॥ १३ ॥ किं
शं शान्तरूपं हि यमराजस्य सम्पूतम् ॥ एकाननं द्विभुजं च श्वेतवर्णं महोज्ज्वलम् ॥ १४
वामहस्ते पद्मधरं दहिने चाभयं वरम् ॥ नानारत्नाद्यलङ्कारं पीताम्बरपरिवृतम् ॥ १५

॥ गुरुः ॥
॥ ३८ ॥

देवासुरमनुष्यानां सेव्यमानं जगत्पभुम् ॥ स्वर्गमर्त्यं च पातालैवासितं प्राणिनं हितम् ॥
६ ॥ अवीच्यादिनारके हि निमग्नं चोद्धृतं सदा ॥ अमृतैव सुबचनं नित्यं च वपुर्भाषितम्
॥ १७ ॥ तथान्ये यमराजस्य रूपं धीरभयानकम् ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टकालरूपं पदश-
येत् ॥ १८ ॥ कीदृशं कालरूपं हि यमराजस्य सांप्रतम् ॥ एकाननं कालरूपं द्विभुजं च
भयानकम् ॥ १९ ॥ दहिने खड्गधरं क्रोधं वामे पाशधरं स्तथा ॥ उर्ध्वं केशलोहिताक्षं
द्रुष्टोत्कटभीषणम् ॥ २० ॥ बन्धिरिव महोज्ज्वालं महातेजं भयंकरम् ॥ द्वादशं यमराजस्य
रूपं चैव पदशयेत् ॥ २१ ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्टं हतहतमारयमारयेति भाषितम् ॥ स
र्वेषां दुष्टसत्त्वानां नानाशस्त्राभिघातिताः ॥ २२ ॥ एतादृशं यमराजं मया दृष्टं मुनीश्व-
राः तदा सौ यमराजो मे सुपसन्नैव मवृदीत् ॥ २३ ॥ धतुते ज किमर्थस्त्वं सज्जीवैव मि

॥ अ० ध ॥

॥ ३९ ॥

हागतः ॥ असत्यं न प्रभाषत्वं सत्यमेव वदस्व मे ॥ २४ ॥ इत्यादिष्ठं च श्रुत्वा तदा वि
ज्ञापितं मया ॥ यमराज इहायातः कारणं मे शृणुततः ॥ २५ ॥ स्वराज्यं द्रष्टुं कामेन अ
श्वारोहेन चागतः ॥ अश्वेनापहृतं मह्यं पतित्वा तप्तवा लुके ॥ २६ ॥ तदा हं प्रत्यागतं
मार्गं विस्मृत्वा परिरोदितं । एको जन्तुस्तदागत्य मह्यश्चैव समवृवीत् ॥ २७ ॥ किं रोद
सिधातुते ज केनार्थं मिह चागतः ॥ इत्युक्त्वा जन्तुना तेन मह्यश्चैव प्रबोधितः ॥ २८ ॥
कुतः समागतो धातु ते जत्वं कुत्र गच्छसि ॥ पृष्ठे ममांगे आरोह स्तरेयं तप्तवा लुकात् ॥
॥ २९ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा जंतोरंगे समा रुहम् ॥ नीयते जंतुना तेन यमपूर्याच
सन्निधौ ॥ ३० ॥ तदा हं जंतुना तेन त्यक्त्वा अंतर्हितो भवतु ॥ तदा काशादेवताभि म
ह्यश्चैव समवृवीत् ॥ ३१ ॥ धातुते जकुतायातः कुत्रस्त्वं गम्यसे धुना ॥ मार्गं धातुते

॥ गुरुः ॥

॥ ३९ ॥

जत्वं यमद्वारे कदाचनः ॥ ३२ ॥ द्रुत्याकाशवाणि श्रुत्वामया चैवं समवृवीत् ॥ कथमि
तानीन्निवृत्तोस्मि मार्गपत्यागतं न हि ॥ ३३ ॥ तदाकाशादेवताभिः पुनरेवमभाषत् ॥
निवृत्तस्त्वं राजपुत्रस्वदेशं सहसा धुना ॥ ३४ ॥ तदाहं अप्रमाणित्वा संतस्तेति विषा
दितः ॥ यमपुरांतदागत्य द्वारपालैः समवृवीत् ॥ ३५ ॥ कस्त्वं कुतः ससायातः केनार्थे
न द्रुहागतः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा मया चैवं समवृवीत् ॥ ३६ ॥ अस्ति धर्मपुराख्या
ते धर्मकल्याणिधो नृपः ॥ तस्य पत्नी धर्मरती नाम्नी भूता पतिवृता ॥ ३७ ॥ तस्यात्म
जे धातुते जनाम्नो हरं जननन्दनः ॥ मया विज्ञापितं वाक्यं श्रुत्वा च तथा वृवीत् ॥ ३८ ॥
धातुते जराजपुत्र आगच्छ यमसन्निधौ ॥ इति विज्ञापयित्वा तु नीयते यमसन्निधौ ॥
३९ ॥ यमराजो पितदा तत्र मह्यं चैवं समवृवीत् ॥ केनार्थं राजपुत्रत्वं यमद्वारे समागतः

॥ अ० ध ॥

॥ ४० ॥

॥ ४० ॥ सज्जीवंचराजपुत्र निवन्तः स्वपुरे धुना ॥ इत्यादिष्टुवचं श्रुत्वा मया चैवं स
मवृवीत् ॥ ४१ ॥ सज्जीवंपियमराज भवदर्शनलालसा ॥ इति मयोदितं श्रुत्वा यम
राजः प्रहर्षितः ॥ ४२ ॥ मयैवापि प्रहर्षित्वा यमराजं नमस्कृतम् ॥ तदा सौ यमराजो मे
वरं दास्यामि चावृवीत् ॥ ४३ ॥ तव दर्शनमात्रेण वरं भूतं परे तराट् ॥ धर्मराज दर्शय स्व
राज्यं चरित्रं च मे धुना ॥ ४४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा दूतान् पश्यं समवृवीत् ॥ दूतारा
जपुत्राय राज्यं चरित्रं च दर्शय ॥ ४५ ॥ इति यमोदितं श्रुत्वा दूतैर्मह्यं प्रदर्शितम् ॥ आदौ
चित्रगुप्तस्य गृहं चापि प्रदर्शितम् ॥ ४६ ॥ षट्गत्यां जायते जन्तो र्ययं कर्मपुलेखितम्
तत् सर्वं चित्रगुप्तं मह्यं प्रदर्शितं तदा ॥ ४७ ॥ चौशशिये निकालो कैः पापपुण्यं च यत्कृ
तम् ॥ तत् सर्वं चित्रगुप्तेन मह्यं चैव प्रदर्शितम् ॥ ४८ ॥ मयापि सर्वं दर्शित्वा गंतव्यं

॥ गुरुः ॥

॥ ४९ ॥

चोन्तरे दिशि ॥ आदौ चोन्तरद्वारस्य पशंसां कथयाम्यहं ॥ ४९ ॥ श्रुयतां मुनिज
नाः सर्वे चोन्तरे गमनं कथाम् ॥ सुवर्णरूप्यनिर्माल्य मार्गे भूषः समंततः ॥ ५० ॥ त
त्रासीत्पारिजातादि मालतीपुष्पपञ्चपक्रम ॥ तथान्येष्वोत्पलपुष्पं पुष्पितचसरोव
रं ॥ ५१ ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकूजितम् ॥ कोकिलादिमयूरैश्च कूजित
सततं स्तथा ॥ ५२ ॥ श्रीखण्डादिकपूरैश्च सिंचितं मार्गमेव च ॥ तत्र मार्गे सुगन्धा
दि वायुना परिवर्तिता ॥ ५३ ॥ अनेकसुगन्धधूपं धूपितञ्च दूतस्ततः ॥ षोडशैर्वर्ष
संयुक्ते रस्सराभिश्च वर्तिताः ॥ ५४ ॥ कोटिशारस्सराः सर्वे रम्यमानाति सुन्दराः ॥ न
वयौवनसम्यन्ताः कामरसैः समन्विताः ॥ ५५ ॥ गृहीता चामरैः काभि गृहीताः सगुणै
स्तथा ॥ गृहीता कलशैः काभि गृहीता बालव्यञ्जनैः ॥ ५६ ॥ गृहीता पुष्पमालाभि गृ

॥ अ ० ध ॥

॥ ४१ ॥

गृहीतापंगतान्वलैः ॥ गृहीताध्वजपटाभि गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ ५७ ॥ दृढशैरप्सरैः स
र्वमार्गेमार्गेपतिष्ठिता ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिता ॥ ५८ ॥ सर्वम
ङ्ग उवस्तुनि गृहीत्वापतिसंस्थिता ॥ तथागन्धर्वकन्याभिर्गायमानापतिस्थिता ॥ ५९
तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्यन्तामार्गमेव च ॥ अनेनचसुमार्गेन गंतव्यं राजमन्दिरं ॥ ६०
राजगृहं कथं भूतं स्वर्णरूपेण निर्मितम् ॥ नवरत्नादिखचितं वातायनाभिः शोभितम्
॥ ६१ ॥ स्वर्णरूपमयैस्तम्भैः सोपानैश्च सुशोभितम् ॥ नवरत्नादिखचितं सिंहासन
ञ्च स्थापितम् ॥ ६२ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं शोभितं राजमन्दिरं ॥ अनेकपटवस्त्रादि
वर्तितं परिशोभितं ॥ ६३ ॥ तथान्येमणिरत्नादि वर्तितञ्चातिसुदरम् ॥ तथान्येमृ
तपानादि वर्तितं परिशोभितम् ॥ ६४ ॥ अनेन धर्ममार्गेण धार्मिकं नीयते जनः ॥ समं

श्री गुरुः ॥

॥ ४१ ॥

त्रीधम्मराजोपि चागत्यसहस्राततः ॥ ६४ ॥ धार्मिकंधम्मराजेनसांजलिना निवेदित
म् भगवंतभवतादृष्टुं आगतोस्मिहंखलु ॥ ६५ ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेननीयते धार्मिकंज
नम् ॥ तदामागेसमासीनं अप्सराभिश्चपजितं ॥ ६६ ॥ अनेकफलपुण्यादि रर्पि
तं अप्सरास्ततः ॥ अमृतादिजलैः सर्वै रर्पितंधार्मिकंजनम् ॥ ६७ ॥ खाद्यभोज्यादि
पानादि समर्पितंतथाखलु ॥ धार्मिकंधम्मराजेन राजगृहेपवेशितम् ॥ ६८ ॥ मणिमु
क्तादिखचितं सिंहासनेपूतिष्ठितम् ॥ तदायमराजोसौ धार्मिकंतं समवब्रवीत् ॥ ६९
षड्गत्यांजामतेजंतोर्ध मैवपूतिशस्यते ॥ धर्महीनंचपापिनं नारकेनीयतेखलु ॥ ७०
धर्मेणनीयते स्वर्गपापेननरकंव्रजेत् ॥ इत्यादिष्टंकृतांतेन श्रुत्वाते धार्मिकोजनाः ॥ ७१
धम्मराजस्यपादाब्जे पूणत्वासरणेगताः ॥ धम्मराजोपिहर्षित्वा धार्मिकंतं समवब्रवीत् ॥

॥ अ ० ॥
॥ ४२ ॥

॥ ७२ ॥ ॥ तस्मात् कारणात् लोके धर्ममेव प्रशस्यते ॥ इत्यादिष्टकृतां तेन श्रुत्वा स
र्वे प्रहर्षिताः ॥ ७३ ॥ एतत्सर्वधातुते जराजपुत्रेण कथ्यते ॥ तत्सर्वं मुनिजनाः सर्वश्रुत्वा
सपरिवोधिताः ॥ ७४ ॥ मातापिता सुहृत् जनाः विस्मिता सम्प्रतिष्ठिताः ॥ सर्वे मंत्रि
णो मात्या श्रुत्वा सर्वं प्रबोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुत
कुरुक्षेत्रे धर्मराजकथायां यमराजस्य उत्तरद्वारानुशंसा सप्तमोऽध्यायः ॥ ७ ॥ अ
थासौ च धातुते जो मातृपितृन्मुनिजनान् ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य प्रशंसां च समवर्षीत् ॥
॥ १ ॥ श्रुयतां मुनिजनाः सर्वे कथयामि समासतः ॥ सुवर्णरूपनिर्माल्यमागो भूषणसम
न्ततः ॥ २ ॥ तस्मिन्मार्गिसुगंधादि प्रवर्हति सुवासनाः ॥ क्वचित्पारिजातादि मालती पु
ष्पपुष्पितम् ॥ ३ ॥ क्वचिद्वक्रपुष्पादि पुष्पितं परिशोभितम् ॥ क्वचित्पाटलपुष्पा

॥ गुरुः ॥
॥ ४२ ॥

दिपुष्पितचसमंततः ॥ ४ ॥ क्वचिद्वोधिवृक्षेना छादितपरिशोभितम् ॥ क्वचित्पुष्पगो
धवृक्षेनाच्छादितपरिशोभितम् ॥ ५ ॥ क्वचिच्चूटवृक्षेना छादितचसुशोभितम् ॥ क्वचि
त्तूटवृक्षेना छादितपरिशोभितम् ॥ ६ ॥ क्वचित्प्लेक्षवृक्षेना छादितपरिशोभितम् ॥
क्वचिच्चम्पकवृक्षेना छादितपरिशोभितम् ॥ ७ ॥ क्वचित्शीतवारिणापूणितचसरोवरं
क्वचिदुष्णवारिणापूणितचसरोवरं ॥ ८ ॥ तत्रासीत् राहंसादिं वकुलं च निवासितम्
चातकादिपक्षिगणाः कुजितचमनोहरम् ॥ ९ ॥ सारसादिपक्षिगणा कुजितपरिशो
भितम् ॥ तथा च गहने रम्ये जंतुभिर्वासितं सदा ॥ १० ॥ सिंहदिव्या घृजंतुना वासितं
च समंततः ॥ मृगादिवनजंतुना वासितं परिशोभितम् ॥ ११ ॥ क्वचित्कोकिलपक्षिभि
र्वासितं प्रतिकूजितम् ॥ क्वचित्शुकपक्षिभिर्वासितं परिकूजितम् ॥ क्वचित्मयूरपक्षि

॥ अ ० ॥

॥ ४३ ॥

मिवांसितं प्रतिकूजितम् ॥ अनेन च विपिनेन समायुक्तसुशोभितम् ॥ १३ ॥ तथा च कचि
द्वापीपनारिचमार्गमार्गे प्रवन्तते ॥ अनेन च सुमार्गेण एकमित्रावलोकितम् ॥ १४ ॥
तस्मिन् स्थाने स्वर्णरूपं राजगृहं च निर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं नानाद्रव्यैः प्रपूरित
म् ॥ १५ ॥ सहस्रकोष्ठैः संयुक्तं रम्यमानाति सुन्दरम् ॥ केचित्कोष्ठे धान्यपूर्णं तन्दुलं
चतयैव च ॥ १६ ॥ केचित्कोष्ठे यवापूर्णं कदाबं पूर्णितं कचिन् ॥ केचित्कोष्ठे माषपूर्णं
कुलत्थं पूर्णितं कचिन् ॥ १७ ॥ कचिच्च राजिकापूर्णं सर्पपञ्चतथा कचिन् ॥ केचित्कोष्ठे
दधिपूर्णं दुग्धं चैव तथा कचिन् ॥ १८ ॥ केचित्कोष्ठे घृतपूर्णं यवागुचतथा कचिन् ॥
केचित्कोष्ठे मरीच्यादि जीरकं पूर्णितं कचिन् ॥ १९ ॥ केचित्कोष्ठे लवंगादि पुगीफलं
तथैव च ॥ केचित्कोष्ठे ताम्बूलं च नारिकेलं तथा कचिन् ॥ नानारंगिकावस्त्रं च केचित्को

॥ गुरुः ॥

॥ ४३ ॥

पुष्पपरितम् ॥ केचि कौशेयवस्त्रादिपरितंचसुशोभितम् ॥ २१ ॥ कचित्बीजपुरका
दि नानाफलैसमन्वितम् ॥ केचिच्चहरितक्यादि भैषज्यपरिपूरितम् ॥ २२ ॥ केचि
त्प्रणिमुक्तादि नानारत्नैः समन्वितम् ॥ केचित्स्वणरूप्यादि नानाधातुः परितम् ॥ ३
दृष्टशेचराजगृहे दानपुण्यकृताजनाः ॥ विमानोपरिसंस्थाप्य नीयते च नृपालये ॥ ४
सिंधुसागिचयात्राणि प्रकुत्वा सुपवेशितम् ॥ तदा दानधर्मिकालोकाः सुखान्येव समाश्रि
ताः ॥ २५ ॥ रसायनानि अन्नादि पशुक्त्वा परिपालिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि प्रा
वृत्ता च समाश्रिताः ॥ २६ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मंदितानि समाश्रिताः ॥ ययंदानंकृ
तं येन तन्तम्फलञ्च भुज्जितः ॥ २७ ॥ अश्वदानंकृतं येन अश्वारुह्य समाश्रितः ॥ ह
स्तिदानंकृतं येन हस्त्या रुह्य समाश्रितः ॥ २८ ॥ रथदानंकृतं येन रथारुह्य समाश्रि

॥ अत्र ०४ ॥

॥ ४४ ॥

तः ॥ शय्यादानं कृतं येन शीय्या रुह्यसमाश्रितः ॥ २९ ॥ एतत्सर्वमयलोक्यपत्याग
तंसुनिश्चितम् ॥ तस्मात्कुर्व्यात्मानवेन धर्मदानैव निश्चितम् ॥ ३० ॥ धर्मेण वदते राज्यं
धर्मेण धनवान् भवेत् ॥ धर्मेण सुखमाप्नोति धर्मैः स्वर्गपरायणम् ॥ ३१ ॥ दात
व्यंगुरवेद्रव्यं दानाद्वैलभ्यते सुखम् ॥ दानात् वैलभ्यते भोग्यं दानाद्वैलभ्यते धनम् ॥ दा
नात्संहृते शोकं दानाद्वैदुःखनाशनम् ॥ दानात्संलभ्यते मित्रं दानाद्वै सर्वशांतिकं ॥ ३२
दाने न लभ्यते शौख्यं पुष्टिं दाने न लभ्यते ॥ दाने न लभ्यते वश्यं दाने न रिपुनाशनम् ॥
॥ ३३ ॥ दाने न लभ्यते मोक्षं दाने न स्वर्गमाप्नोति दाने नैप्सितं संप्राप्तं दाने न परमपद
म् ॥ ३४ ॥ तथा च शृणु राजेन्द्र धर्मकल्याणिधो नृप ॥ रात्री दिवं बुधधर्मसंघं चैव
तथागतं ॥ ३५ ॥ नामोच्चारणमात्रेण सर्वपापं पुणश्यति ॥ सदा देवाचनं ध्यानं जापं

॥ गुरुः ॥

॥ ४४ ॥

यः कुरुते नरः ॥ ३७ ॥ सोऽपि सर्वभ्यापहरं स्वर्गं चैव गमिष्यति ॥ इति ज्ञात्वा भवेतो
पित्रिरत्नं च सदा भज ॥ ३८ ॥ देवालयं धर्मशालां जीर्णोद्धारं करोति यः ॥ सोऽपि सर्वपा
पहरं सुखावल्यांगमिष्यति ॥ ३९ ॥ द्यूत्यादिष्ठं धातुतेजं संमलोक्यैव मादिशत ॥
अन्यैरपि धातुतेज दानफलं वदस्व हि ॥ ४० ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धातुतेजसमव
बोत् ॥ सर्वेषामपि दानानां अन्नदानं प्रशस्यते ॥ ४१ ॥ तद्यथा सौधर्मराजो लोके
श्वरो जिनात्मजः ॥ ब्राह्मणरूपमादाय स्वर्गलोके स गच्छति ॥ ४२ ॥ तत्र देवालये स
र्वं समाचरत् दीनवत् ॥ तत्र सुकुण्डलोनाम देवपुत्राद रिद्रितः ॥ ४३ ॥ दुःखितः बले
शभिन्नात्मा दुर्भगो दीनमानसः ॥ तं संपश्यन् समुद्धर्तुं सहसा समुपाचरत् ॥ ४४ ॥
शनैरस्य गृहद्वारे समुपाश्रित्य तिष्ठति ॥ तं द्वारसमुपासीनं विलोक्य स सुकुण्डलः ॥ ४५ ॥

॥ अ० ॥

॥ ४३ ॥

कस्त्वं किमर्थमायात दूत्यै वंपरिपृच्छति ॥ तेनैवंपरिपृष्टेस्मै ब्राह्मणोऽथ सिद्धुः खिवत् ॥
॥ ४६ ॥ निश्चस्यैव शनैस्तस्मै संपश्यंश्चैव मवृवीत् ॥ ब्राह्मणोऽहं महाभाग दूरदेशादि
हागतः ॥ ४७ ॥ क्षुत्पिपासाभिस्तप्तोऽस्मि तद्भाग्यं मे प्रदीयताम् ॥ तेनैवंप्रार्थयमानो
सौ देवपुत्रः सुकुण्डलः ॥ ४८ ॥ रुदन्दीनस्वरः पश्यं वदंत्येवं तं मानतः ॥ ब्राह्मण किंप्र
दास्ये ते किञ्चिद्वस्तु न मे गृहे ॥ ४९ ॥ तत्क्षमस्वापराधं मे प्रार्थयान्यभितो ब्रूजन् ॥
इतितेनोदितं श्रुत्वा वदत्येवं द्विजः सतं ॥ ५० ॥ किञ्चिदपि प्रदातव्यं क्षुतृणां खेदि
तस्य मे ॥ यदि न दीयते किञ्चिदप्यत्र मरणं व्रजे ॥ ५१ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य देवपुत्रः
सुकुण्डलः ॥ किञ्चिद्वस्तु गृहे द्रष्टुं प्रविश्य पश्यते श्वसन ॥ ५२ ॥ तदा तस्य जगद्भर्तुः
कृपादृष्ट्यनुभावतः ॥ तत्र गृहे समुद्भूता महदैश्वर्यसम्पदः ॥ ५४ ॥ तदा तस्य गृहे तत्र को

॥ गुरुः ॥

॥ ४५ ॥

हृत्कारेषु सर्वतः ॥ भाण्डानिविविधैरस्मैः पूर्णानि सर्वथा तुभिः ॥ ५६ ॥ अन्नैश्च भोज
नैः व्यैः पानैर्दिव्यामतीरपि ॥ दिव्यचीवरवस्त्रादि सर्वालंकारभूषणैः ॥ ५७ ॥ सुगंधि
द्रव्यपुष्पैश्च परिपूर्णानि सर्वतः ॥ विशीक्य समुद्राच्चर्य समाकुलितमानसः ॥ ५८ ॥
अहो किमिदमाश्चर्यं स्वप्नवाद्दृश्यते मया ॥ इति संचिंत्य भूयोपि समीक्ष्य वंचिचिंति
ते ॥ ५९ ॥ नूनमयं महाभिच्छुः पुरुषो मट्गृहागतः ॥ यस्य दर्शनमात्रेण लक्ष्मीर्जाता म
मेदृशी ॥ ६० ॥ इति निश्चिंत्य चित्तेन देवपुत्रः सन्न दितः ॥ सहस्रोपेत्य तं विप्र भाष
ते एवमादरात् ॥ ६१ ॥ नमस्ते ब्राह्मण श्रेष्ठ क्वचित्ते कोशलंतनौ ॥ प्रविशात्र गृहे स्माकम
नुगृहीतुमर्हसि ॥ ६२ ॥ इति तनोदितं श्रुत्वा ब्राह्मणः संप्रसादितः ॥ सहस्रोत्थाय तंगे
हं प्रविशति विलोकयन् ॥ ६३ ॥ तत्र स सुपसन्नात्मा देवपुत्रसुकुंडलः ॥ ब्राह्मणं तं पं

॥ अ० ध॥
॥ ४६ ॥

तिष्ठाप्य स्वासने च यते भुदा ॥ ६४ ॥ पवार्यदुष्यपट्टादि चीवरैः शुद्धमकीमलैः ॥ म
ण्डयित्वा च सर्वाङ्गसर्वालङ्काभूषणैः ॥ ६५ ॥ दिव्यरसागुसुखादौ राहारैरमृतोपमैः ॥
वर्णगन्धरसोदारैर्भोजयंतिसमादरम् ॥ ६६ ॥ तत्सत्कारं समालोक्य ब्राह्मणः संप्रसा
दितः ॥ भुक्त्वा भोग्यं यथाकामं ददात्यस्मै शुभाषितम् ॥ ६७ ॥ स्वस्तिते मंगलं भूया
सर्वदापि समंततः ॥ तिष्ठतु ते गृहे लक्ष्मीः सदा सद्धर्मसाधिनी ॥ ६८ ॥ भवतु ते सदा शु
द्धचित्तं सद्धर्मलालसं ॥ सिद्ध्यन्तु ते भिलाषश्च संवृत्तिकार्यसाधनम् ॥ ६९ ॥ सदैव
च्छ्रीसु संपन्ति सुखं भुक्त्वा हितार्थं भूतम् ॥ त्रिरत्नभजनं कृत्वा तिष्ठ चरत्सुदाशुभे ॥ ७०
अहं गच्छामि जेतुं रुद्याने सौगताश्रमे ॥ विश्वभुवं मुनिद्रसं द्रष्टुं वंदितुमुत्सहे ॥ ७१
तिते न समादिष्टं निशम्पससुकुण्डलः ॥ पूर्वो धितस्तथेत्युक्त्वा पृच्छत्येवं द्विजं चतं ॥

॥ गुरुः ॥
॥ ४६ ॥

॥ ७२ ॥ अवश्यं सत्यमाख्यातुं महर्षिः पुरोहिजः ॥ देवीसिमानवोवत्वं दत्तव्यं
वामहर्षिमान् ॥ ७३ ॥ कस्यापि विद्यते तेऽक् कृपाधमानुभावतः ॥ यथात्यमिह मां प
श्यं तथा कोन्यो नुपालयेत् ॥ ७४ ॥ इति ते नोदितं श्रुत्वा ब्राह्मणः सपुसादितः ॥ दे
वपुत्रं तं मालोक्य वदत्येवं प्रबोधनैः ॥ ७५ ॥ न देवो मानवी नैव दैत्येन्द्रो वा सिदा इह
म ॥ बोधयित्वा त्वोऽस्म्यहं सर्वं सत्त्वहितार्थं संभरः ॥ ७६ ॥ चर्यावृतं धृत्वा पश्यन्सत्त्वान्सुदु
खिनः ॥ बोधयित्वा प्रयोत्नेन यजयित्वा सुसम्भरे ॥ ७७ ॥ एवं सर्वत्र लोकेषु दुःखिनः
पापिनोऽप्यहम् ॥ बोधयित्वा स्वयं पश्यन् योगेन जयसदाशुभे ॥ ७८ ॥ तथा हं स्वमया लो
क्य सर्वान्सत्त्वा प्रबोधयन् ॥ बोधि मार्गेऽतिष्ठाम्य गच्छे तत्र जिनं श्रमे ॥ ७९ ॥ इति तेन
समादिष्टं निशम्य सपुमोदितः ॥ सरत्तद्विनिर्वाणः तस्यैव च प्राप्तः ॥ ८० ॥ अहो

॥ अ० ध ॥

॥ ४७ ॥

गुणमयं क्षेत्रं सर्वदोषविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोषितं बीजं मयसं पयते फलम् ॥ ८१ ॥ ध
न्यास्ते पुरुषाः सर्वे ये त्रिरत्नसुभक्तिकाः ॥ सदा धर्मा मृतं पित्वा संचरन्ते जगद्धिते ॥ ८२
॥ अहमपि गमिष्यामि जेतारामे जिनाश्रमे ॥ विश्वभवं मुनीन्द्रन्तं द्रष्टुमिच्छे ससाधिकं
॥ तदहं भवतासा हंतं त्रगन्तुं समुत्सहे ॥ ८३ ॥ तन्मां नो त्वा मुनीन्द्रन्तं संदर्शयितुमर्ह
ति ॥ दूतिसंघार्थितं ते न ब्राह्मणः ससुकुण्डलः ॥ ८४ ॥ देवपुत्रं तमालोक्य प्रतिवृ
त्तिवोधयन् ॥ अहमन्यत्र लोकेऽपि सत्त्वान्यश्वपूवोधयन् ॥ ८५ ॥ बोधि मार्गे नियुज्ये
वंगमिष्यामि तदाश्रमे ॥ त्वमेव पृथमंगत्वा तत्र जेताश्रमे वने ॥ ८६ ॥ विहारे स्थं मुनी
न्द्रन्तं संदर्शय ससाधिकम् ॥ तत्सह मां मृतं पीत्वा सर्वोधिनिहिताशयः ॥ ८७ ॥ त्रि
रत्नं भज न कृत्वा सचरस्व सदा शुभे ॥ दूतपुत्रसमहासत्त्वो ब्राह्मणपुंस्थितस्ततः ॥ ८८

गुरुः ॥

४७ ॥

८ ॥ अंतर्हितः अगाधं हि रिवाकाशे भिगच्छति ॥ तट्टट्टद्वादे वपुत्रोसौ मुदाश्चर्यकु
लाशयः ॥ ८९ ॥ नत्वाकाशमुहूः पश्यंश्चिरेण गच्छते गृहे ॥ तत्र स स्वालयासीनावाह्य
अंतमनुस्मरन् ॥ ९० ॥ तदुपदिसमादाय तिष्ठते संचर शुभे ॥ द्रव्यादिष्ठं धातुतेजं स
पश्यंश्चैव समवृवीत् ॥ ९१ ॥ अन्नदानं महद्वारं सद्गुरुः खविवर्जितम् ॥ यत्राद्यरोपितं
बीजं मद्यसपयते फलम् ॥ ९२ ॥ द्रव्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा धातुतेजः समवृवीत् ॥ महाराज
धर्मकल्पलोकं न मोक्षहेतवे ॥ ९३ ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं कथितं मया ॥ द्र
तिप्रभाषितं श्रुत्वा विस्मितामुनिजनास्तदा ॥ ९४ ॥ सर्वामन्त्रिगणोमात्या विस्मि
ताः संप्रतिष्ठिताः ॥ ॥ द्रुतिश्रीविक्रमानंदविरचितायां अष्टतकुलदीपधर्मरा
जकथायां यमस्य पूर्वद्वारानुसन्सा अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥ अथावीचतधर्मकल्पः स्वा

॥ अ० ध ॥

॥ ४८ ॥

त्मजं वातुतेजकम् ॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य कथयस्व चरित्रकं ॥ १ ॥ इत्यादिष्ठं जन
कं तं वातुतेजः समादिशत् ॥ तात धर्मकल्यकथयामि समासतः ॥ २ ॥ तत्रादौ पश्चि
मे द्वारे स्वर्णरूपमयं सृतिः ॥ तत्रापि मार्गसर्वत्र अप्सराभिः प्रतिष्ठिताः ॥ ३ ॥ का
भिर्जलवटं गृह्य काभिश्च बालव्यं जनम् ॥ काभिः पुष्पमालाभिः गृहित्वा च समाश्रिताः
काभिर्धर्मवधं जं छत्रं चामलं सगुणं स्तथा ॥ तथान्ये किन्नरकन्याभिः गीतंगानं प्रतिष्ठा
ताः ॥ ५ ॥ नानारागैः सुस्वरैश्च गायमाना समाश्रिताः ॥ तथान्ये गंधर्वकन्याभिर्वाद्य
नानाप्रतिष्ठिताः ॥ ६ ॥ मृदंगद्वक्त्रा पटहादि नानावाद्यैः प्रवादिताः ॥ तथान्ये देवकन्या
भिर्धर्मलोकं रूपाविताः ॥ ७ ॥ अनेकधर्मशास्त्रादि भाष्यमाना प्रतिष्ठिताः ॥ तथा
च पश्चिमे द्वारे धर्मशालांश्च निर्मिताः ॥ ८ ॥ कचित् बुद्धविहारं च निर्मितं च समंत

॥ गुरुः ॥

॥ ४८ ॥

तः ॥ कचिद्धर्मविहारं च निर्मितं च सुशोभितम् ॥ ९ ॥ कचित्संघविहारञ्च निर्मितं
परिशोभितम् ॥ अनेकदेवालयश्चापि निर्मितं च समन्ततः ॥ १० ॥ अनेकधर्मशाला
भि निर्मित्वापरिशोभिताः ॥ अनेकदानशालाभि निर्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ तथा
पानीयशालाभि निर्मितापरिशोभिताः ॥ वापीपनारीधाराभि निर्मिता च समन्ततः ॥
तथा कचिद्वैवमूर्ति निर्मिता प्रतिष्ठापिताः ॥ तथा कचित्सिंहध्वजं निर्मितं प्रति संस्थि
तम् ॥ १२ ॥ कचित्मयूरध्वजं च निर्मितं च समन्ततः ॥ देवताप्रतिमाभिश्च निर्मिता
परिशोभिताः ॥ १४ ॥ तस्मिन् नृद्वारे रत्नमयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ राजगृहं कथं भूतं
नानारत्नैः उपरितम् ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नमयं रत्नं सोपानं वतथैव च ॥ वातायनं तोरणं
च रत्नमयं सुशोभितम् ॥ १६ ॥ पटलानि च रत्नानि शोभितानि समन्ततः ॥ सुवर्णरत्न

॥ अथ ॥

॥ ४८ ॥

वज्रादि पट्टकंचपल वितम् ॥ १७ ॥ सुवर्णरत्नसूत्राणि वेष्टितानि वहिर तथा । इदं
राचराजगृहे तीर्थसेवाकृता जनाः ॥ १८ ॥ रत्नविमाने संस्थापनीयते चयमालयेत्
सिंधूराणि च यात्राणि प्रकृत्वा सुपवेशितम् ॥ १९ ॥ तदा तीर्थिका लोकाः सुखान्ये वसमा
श्रिताः ॥ कौशेयानि च वस्त्राणि प्रादृता च समाश्रिताः ॥ २० ॥ सुवर्णादिभूषणानि मंदि
तानि समाश्रिताः ॥ एतत्सर्वमया लोभ्य निवृत्तो ह्यमुनीश्वरा ॥ २१ ॥ तस्मात्कुर्यात्सा
नवेन तीर्थस्नानं सुनिश्चितम् ॥ तीर्थस्नानं प्रकृत्वा तु वृत्तधर्माधिकारयेत् ॥ २२ ॥ व
त्तधर्मानुभावेन हरतियमशासनम् ॥ इत्यादिष्ठधातुते जः समालोचयेत्तमवव्रीत ॥ २३ ॥
तीर्थस्नानस्य माहात्म्यं कथयस्व महाविभो ॥ इति विज्ञापितश्रुत्वा धातुते जः समादि
शत ॥ २४ ॥ एकोदुःश्लोको भिक्षु स्तीर्थसेवानुभादतः । उद्धारो भूत्कथां वक्ष्ये शृणु

॥ गुरु ॥

॥ ४९ ॥

ष्वपृथिवीपति ॥ २५ ॥ अस्ति राजन् धर्मकल्प कावेरीनगरोन्तमे ॥ श्रेष्ठिरेकः कुशी
दृश्च नाम्नोदारिद्रदुःखिनः ॥ २६ ॥ तस्य द्वौ पुत्रावस्ति दहलो बालकस्ततः ॥ कुशीद
श्रेष्ठिश्चैकस्मिन् समये मरणं गतम् ॥ २७ ॥ तदा पितृकालगते ज्येष्ठपुत्रेण भाषितम् ॥
अरे मातमेटगृहे न तिष्ठ यत्र पितृगच्छ ॥ २८ ॥ हृत्युदत्वामातरं चान्नं पानैरपि न दीय
ते ॥ नित्यं परुषवाक्येन विगृहेण प्रतिष्ठति ॥ २९ ॥ तदा मातृपदेष्वित्वा आपदं यापु
नः पुनः ॥ पुत्रते संगलं भूयात्कदापि कुशलं न हि ॥ ३० ॥ हृतितदुक्तमाकर्ण्य मातरं पा
देन वृष्टानिर्गतः ॥ तदा रसैश्च पुत्राय कुष्ठरोगेण पीडितः ॥ ३१ ॥ हरतपादपुखण्डि
त्वावहिर्गन्तु न शक्यते ॥ अथ स चिंतयामास हाहा कष्टतरं मम ॥ ३२ ॥ अधुना किं करि
ष्यामि कुत्र गच्छाम्यहं नु भो ॥ हृत्युक्त्वा वृडया तेन स्वगृहाद्वहिर्निर्गतः ॥ ततः पक्षत्र

॥ अ० ध ॥

॥ ५० ॥

ये श्रेष्ठिपुत्रकालगतीभवत ॥ मातृद्रोहेन पापेन नरके नीयते ततः ॥ २६ ॥ यमदूतैः प
रिगृह्य विरामत्रेषु क्षिपन्ति ततः ॥ तदुधृत्य अयोमये गृहे समीपनीयते ॥ २७ ॥ ततोभ्यं
तरे पृथिविष्ठः कपाटं पिहितद्रुतम् ॥ पृथिविष्ठमात्रे मष्टकेऽयोमयं चक्रमुद्भवम् ॥ २८ ॥ आ
दीप्तचक्रं शिरसि भूमतिसततं तदा ॥ तदा चक्रभूमे नैव पूयशोणितपसृतः ॥ २९ ॥
पूयशोणिताहारेण ततः सकथ्यते भृशम् ॥ अहो हि वेदना कष्टं केनैव दुष्कृतेन च ॥ ३० ॥
मेरुक्षकोजनाकश्चिदागच्छति डदीरितः ॥ अथ तस्मिन् गृहे काशात् शब्दो निर्गतस्तत्त्वं
रम् ॥ ३१ ॥ केन रक्षति दुष्टत्वं पापात् मामातृद्वेषक ॥ ततः शतवर्षपर्यन्तं चक्रभूमितमष्ट
के ॥ ३२ ॥ शतवर्षगते तस्मै निष्कास्यतड्गृहात् ततः ॥ तथान्येनारके तस्मै नीयते यम
किंकरैः ॥ ३३ ॥ अंधकारे महानरके पार्श्वे वासुनीयते ॥ तत्रापि वर्षपर्यन्तं दुःखं भु

॥ गुरुः ॥

॥ ५० ॥

तत्वापुतिष्ठिताः ॥ ३४ ॥ ततोन्धनरकादुद्धृत्य नीयतेशीतनारके ॥ तत्रापिनीयते दूते
जलकुण्डे प्रक्षिप्तं च ॥ ३५ ॥ तदा सौभ्रेष्ठिपुत्रोहा दैवेति प्रोदिताः ॥ अहंपूर्वपापेन
जायामिततो धुना ॥ ३६ ॥ तत्रापि वषपयतं दुःखं भुक्त्वा समाश्रितः ॥ तदुदकात्समु
द्धृत्य अग्निघटे पूजयते ॥ ३७ ॥ तत्रापि वषपयतं अग्नि कुण्डे प्रक्षिपति च ॥ तदा
सौभ्रेष्ठिपुत्रोहा मातेति प्रोदिताः ॥ ३८ ॥ तदा चाग्निपदाहेन हस्तपादौ प्रखण्डितौ
ततोऽग्नि कुण्डादुद्धृत्य हीनकूले प्रजायते ॥ ३९ ॥ जायते कुशीदपुत्री भूत्वा भोग्यं यथे
प्सितं तम् ॥ मातृद्रोहेन पापेन दुष्टरोगेन पीडितः ॥ ४० ॥ तदा सौदुःशीलभिस्तु स्ती
र्थसेवाम्प्रकुर्वितः ॥ तीर्थसेवानुभावेन कुष्ठरोगं हरसन्तदा ॥ भूत्वा सुशीलभिस्तु धर्मका
यं भवत्सदा ॥ तीर्थसेवानुभावेन सर्वपापं हरेन्तदा ॥ ४१ ॥ एभत्पण्यानुभावेन मोक्षं

॥ अ० ध ॥

॥ ५१ ॥

प्राप्यसुनिवृत्तौ ॥ इत्यादिष्टं धातुतेजं समालोक्यैवमवृवीत् ॥ ४३ ॥ तीर्थसेवामहो
दारमित्पुक्त्वासम्पूमेदितः ॥ तदा धातुतेजोसौ मातृपितृन्समवृवीत् ॥ ४४ ॥ महा
राजधर्मकल्य सर्वमयावलोकितम् ॥ यमस्यपश्चिमद्वारस्य महात्म्यंकथितं मयाः ॥ ४
५ ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ सर्वामंत्रीगणो मात्या विस्मिताः सं
प्रवोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दद्विरचितायां धर्मराजकथायां यमस्यपश्चि
मद्वारानुशंसा नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ अथावोचद्धर्मकल्यः स्वात्मा जं धातुतेजकम् ॥
यमस्य दक्षिणद्वारस्य कथयस्व चरित्रकम् ॥ १ ॥ इत्यादिष्टं जनकं तं धातुतेजः समा
दिशत् ॥ तात धर्मकल्य कथयामि समासतः ॥ २ ॥ तत्रादौ दक्षिणे द्वारे तामूले ह्यम
यंसृतिः ॥ तत्प्रागे लोहकीलैश्च कीलितचस्रंततः ॥ ३ ॥ तथा चक्षुरधारेऽपि प्रवन्त

॥ गुरुः ॥

॥ ५१ ॥

ते समन्तत ॥ कचि मार्गे कण्टक उच पूर्वन्तते समन्ततः ॥ ४ ॥ कचिन्तप्तवालुका उच प
सारिता समन्ततः ॥ कचिदग्निस्कंधं च पूर्वन्तते समन्ततः ॥ अस्मिल्लोहकीलमार्गे
सेतुच्छिन्नकः पापिनः ॥ ५ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा वै शासना उच पकुर्वति ॥ अरे पापित्वया
पूर्व सेतुच्छिन्नं पकुर्वितः ॥ ६ ॥ दूत्पुक्त्या यमदूतैर्हि नीयते लोहकीलके ॥ तदा पापिनो
लोकाः प्रविद्धपादतले निशम ॥ ७ ॥ कीलेन पादतले विद्धा पादखण्डं भवेन्तदा ॥ पा
खण्डेन पीडित्वा हादैवेति पुरोदिताः ॥ ८ ॥ तथामार्गे क्षुरधरे नीयते यमकिंकरैः ॥ अ
रे पापित्वया पूर्व धर्ममार्गं प्रणाशितं ॥ ९ ॥ दूत्पुक्त्या पापिनो लोका नीयते क्षुरधार
के ॥ तदा च पापिनो लोका हादैवेति पुरोदिताः ॥ पादखण्डेन पीडित्वा हामातेति पुरो
दिताः ॥ १० ॥ तथा च पापिनो लोका नीयते तप्तवालुके ॥ पार्श्वे द्वायमदूतैः शास

॥ अ० ध० ॥

॥ ५२ ॥

नांचप्रकुर्वति ॥ ११ ॥ अरेपापित्वयापूर्वं पुलिनञ्चपूणाशितम् ॥ दूत्युक्त्वायमदूत
हिं प्रसुप्ते तप्तवालुके ॥ १२ ॥ तदाचपापिनोलोका हातातेतिपूरोदिताः ॥ मयापू
र्वकृतं पापं फलं भुक्त्वेतिरोदितः ॥ १३ ॥ तथाचपापिनोलोका अग्निकुण्डेप्रक्षिप्य च
सर्वाः ऋञ्चप्रदाहत्वा हामातेतिपूरोदितः ॥ १४ ॥ दण्डैरपियमदूतैस्ताद्यमानं दिवानि
शी ॥ अरेपापित्वयापूर्वं वनदाहं प्रकुर्वितः ॥ १५ ॥ तेन पापेन कर्मण अनिनादाहितं भू
सम् ॥ तथाक्वचिल्लोहमयं स्त्रीपुरुषनिर्मितं बहुः ॥ १६ ॥ तस्य गर्भे अङ्गाराग्निपू
रितं सततं तथा ॥ परस्त्रीगमनं पुसां आलिङ्गितं दिवानिशी ॥ १७ ॥ अरेपापित्वया
पूर्वं परः स्त्रीगमनं सदा ॥ तत्पापकर्मणेतियमदूतैः प्रतापितम् ॥ १८ ॥ परपुरुषगम
नं नारी आलिङ्गितं तथा खलु ॥ अरेपापित्वयापूर्वं परपुरुषगमनं सदा ॥ १९ ॥ तत्पा

॥ गुरुः ॥

॥ ५२ ॥

पद्मेणेति यमदूतैः पुता पितम् ॥ एतत्सर्वमया लोवय निवेतो हं मुनिश्वराः ॥ २० ॥ त
था क्वचित् लोहमयं सुरीञ्चापि सुनिर्मितम् ॥ तत्सुखां पापिनी लोकाः समाश्रित्य पुरोदि
ताः ॥ २१ ॥ अरे पापित्वया पूर्व वालानां प्राणघातितम् ॥ द्रुत्युक्त्वा यमदूतैर्ह दण्डे
ननादितं भूसमम् ॥ २२ ॥ तथा क्वचि लोहकुभे तैलं च परितं सदा ॥ तत्कुभे पापिनी लो
काः प्रक्षिप्ताः कथितं सदा ॥ २३ ॥ तदा पापिनी लोका ह्यद्वैतेति परोदिताः ॥ अरे पापि
त्वय पूर्व सांघिकं द्रव्यहारितम् ॥ २४ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुभे प्रकथितम् ॥ द्रु
त्युक्त्वा यमदूतैर्ह प्रक्षिप्तं तैलकुभके ॥ २५ ॥ तथा च विष्णुत्रकुण्डे प्रक्षिप्तं पापिनं क्वचि
त् ॥ तत्र स्थपापिनी लोका ह्यमातेति परोदिताः ॥ २६ ॥ तदा यमदूतैर्ह पावाच पा
पिनं ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्व पुरद्रव्यं ग्रहास्तिम् ॥ २७ ॥ एतत्कर्म विपाकेन निम

॥ अ० ५ ॥

॥ ५३ ॥

ग्नं विष्मन्त्रके ॥ तथा च जलौककुण्डे पक्षिप्तं पापिनं सदा ॥ २८ ॥ तत्र स्थपापिनो लो
काहादेव ति पुरोदिताः ॥ तदा यमदूतैर्हि पोवाच पापिनं ततः ॥ २९ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं
परद्रव्यं प्रहारितं ॥ एतत्कर्म विपाकेन जलौकया प्रभक्षितम् ॥ ३० ॥ कचित्पापिनो लोकाः
सर्पकुण्डे पक्षिप्ति च ॥ तत्र स्थपापिनो लोका ववर्तुनापि प्रश्वनुयुः ॥ ३१ ॥ अरे पापि
त्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ एतत्कर्म विपाकेन सर्पेणापि प्रभक्षितम् ॥ ३२ ॥ ततो
नरकपालादना रात्रिं दिवं भ्रमन्ति च ॥ केचित् व्याघ्रमुखा दूता केचित्सिंहमुखास्तथा
॥ ३३ ॥ केचित्सर्वमुखा दूताः केचित्कोलमुखास्तथा ॥ केचित्श्वानमुखा दूताः केचि
तगृध्रमुखास्तथा ॥ ३४ ॥ केचित्कोष्ठमुखा दूताः केचित्काकमुखास्तथा ॥ केचित्स्थू
लनयनाः केचिदूर्ध्वाशिरोरुजाः ॥ ३५ ॥ केचिद्वृतास्थूलदंष्ट्राः केचिद्वृताभयन्कराः ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ५३ ॥

एतद् तैश्चातसहस्रैः भूमन्तिनारकेखलुः ॥ ३६ ॥ खड्गमुद्गलमुशलं त्रिशूलंदराडमै व
च ॥ गृहीत्वासततंदूतैर्भूमन्तिनारकेखलु ॥ ३७ ॥ एतत्सर्वं नया लोक्यन्निर्वृतोहं भू
नीश्वराः ॥ इत्यादिष्टं धातुते जं पुनरेवमभाषत् ॥ ३८ ॥ धातुते जमहाभिच्छापापि
नोनीयते कथम् ॥ तत्सर्वं ब्रुहि भूपाळ सर्वसत्त्वार्थकारणात् ॥ ३९ ॥ इति विज्ञापिते
श्रुत्वा धातुते जः समव्रवीत् ॥ मुनीश्वराः पृथ्वीपति पापिनं नीयते कथम् ॥ ४० ॥ पाशं
नवह्नादशडेन ताद्यमानेन नीयते ॥ स्वस्वकर्मानुसारेणः नीयते यमकिंकरैः ॥ ४१ ॥
जम्बूद्वीपात्सहस्राणि योजनातिसृतिरभूत् ॥ मृत्युभूते यमपूर्यां वर्षमे केनयाति हि ॥
४२ ॥ तस्मिन् मार्गे लोहकीलं क्रीडितञ्च समन्ततः ॥ लोहकीलात् यमदूतैः पृतानं
नीयते किलः ॥ ४३ ॥ तत्शासनापुण्याशाय मार्गञ्च निमित्तं किलः ॥ तथा चाष्टसह

॥ अ० ४ ॥

॥ ५४ ॥

स्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ४४ ॥ तस्मिन्मार्गे अङ्गाराग्नि प्रसारितं समंततः ॥ पा
पिनं यमदूतैर्हि प्रतानं नीयते किलः ॥ ४५ ॥ तत्शासनां पणाशाय अग्निदानं पदापये
त् ॥ तथानवसहस्राण्योजनानिसृतिरभूत् ॥ ४६ ॥ तस्मिन्मार्गे कंठकानि प्रसारितं स
मंततः ॥ पापिनं यमदूतैर्हि प्रतानं नीयते तथा ॥ ४७ ॥ तत्शासनं पणाशाय उपानहं
दापयत् ॥ तथा दशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे अन्धकारं सदाभूतं
समंततः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं पछोरितं सदा किलः ॥ ४८ ॥ तस्मार्गे कालसपण द्रष्टुं
पापिनं सदा तत्शासनां पणाशायदीपदानं पदापयत् ॥ ४९ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन अंध
कारं पमुच्यते ॥ एकादशसहस्राणि योजनानिसृतिरभूत् ॥ ५० ॥ तस्मिन्मार्गे शीत
जलं प्रवाहितं सदा किलः ॥ तस्मार्गे पापिनं लोकं प्रतानं नीयते खलु ॥ ५१ ॥ तत्शासनां प

॥ गुरुः ॥

॥ ५४ ॥

गाशायजलदानं पुदापयेत् ॥ एतत्पुण्यानुभावेन जलेन वाहितं न हि ॥ ५४ ॥ द्वादशा
निसहस्रं णि यो जना निसृतिरभूत् ॥ तस्मिन्मार्गे वैतरणी नदी प्रवाहितं सदा ॥ ३४
तन्मद्यापूरकञ्च कफञ्चैव प्रवाहति ॥ तन्मद्याथमदूतैर्हं प्रापिनं च प्रवाहितम् ॥ ३६
तदा तेषां पनो लोका स्त्रिरत्नञ्च सदा भजेत् ॥ एतदुःखं पुण्यं शायगोदानं च पुदापयेत्
३७ ॥ एतत्पुण्यानुभावेन वैतरण्याः प्रसारयेत् ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तो हं मुनि
श्वरः ॥ इति प्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिता मुनिजनास्तदा ॥ राजा धर्मकल्योपि विस्मित
संपुत्रो हितम् ॥ ३८ ॥ यमपुयां कथां श्रुत्वा सर्वेषां च तनू रूपाः ॥ पुनरपि धातुते जो ज
नकन्तं समवृवीत् ॥ ३९ ॥ तात धर्मकल्ययमपुयां कथां शृणु ॥ येषि च पापिनो लोकाः
परथनं प्रमूष्यति ॥ ६० ॥ ते गृहीत्वा यमदूतैर्वधागारे प्रवेशति ॥ हस्तपादौ परिगृह्य लो

॥ अ० ध ॥

॥ ५५ ॥

हकीलंप्रकीलति । ६१ ॥ येचापिपापिनांलोका गुरुनिद्रांकरोतिच ॥ तेहृदयेयमदूतैर्मु
ट्गलेनपूहानति ॥ ६२ ॥ येचापिपापिनोलोकाः परकथांशृणोतिहि । तेचश्च त्रेयमदू
तैर्लोहिसूकेनविद्धते ॥ ६३ ॥ येचापिपापिनोलोकाः परहिंसांकरोतिच ॥ तेचापिजी
वहरेदूतैर्अग्निकुण्डैर्पक्षिप्तति ॥ ६४ ॥ येचापिपापिनोलोकाः शिशुघातंकरोतिहि
जलौककुण्डैर्पक्षिप्तंशासनांचपकुर्वति । ६५ ॥ येचापिपापिनोलोकाः पितृद्रव्यपु
ष्यति ॥ तेचमुखेयमदूतैर्लोहकीलंप्रविद्धति ॥ ६६ ॥ तथामातापिताभ्रातृवधुमित्रवि
योमिताः ॥ तेचपापिनोलोका नरककुण्डेपक्षिप्तति ॥ ६७ ॥ तेचअङ्गेकृमिकीटैर्द
ष्टुंसर्वदाकिलः ॥ तस्मात्त्येमानवालोका धर्ममेवपूकारयेत् ॥ ६८ ॥ धर्मेणहरतेपा
पं धर्मेणदुःखनाशनम् ॥ धर्मेणयमदूतैर्हिशासनांनकरोतिहि ॥ ६९ ॥ तस्मात्ध

॥ गुरुः ॥

॥ ५५ ॥

असमीतास्ति दूहलेकेपरव्रण ॥ दूत्यादिष्ठधातुते जं समालोक्यैवमादिशत ॥ ७० ॥
अःसाकधर्मराजाहि भवानेवभवतिहि ॥ दूतिविज्ञापितंश्रुत्वा धातुते जःपूहर्षितः
७१ ॥ तदामंत्रीणोमात्या मासापितापिविस्मिताः ॥ मुनिजनापितदासर्व विरिमता
संतनुरुहाः ॥ ॥ दूतिश्रीविक्रमानन्दविरचितायान् अद्भुतकुलदीपधम्मरा
जकथायांयमस्यदक्षिणहारानुशंसा दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥ अथशास्ताज्ञानदन्ती
वृक्षदन्तंसभववीत् ॥ नेपालेविषयेधम्म श्रीनाम्नीपरिकीर्त्तिता ॥ १ ॥ तन्नगर्या
स्यविकुले जातोभूःकुलदीपकः ॥ जातिच्छास्त्रेषुसर्वेषु ज्ञानेषुचसुप्रारगः ॥ २ ॥ प
ञ्चसहस्रकलीगते गदनेपरिपीडितः ॥ तद्वायांयमपुराड्ढो यमदूतौसमागतौ ॥ ३ ॥
यमदूतौकथंभूतौ सप्तहरतपूमाणिकौ ॥ पीताम्बरपरिधानौ शाटकोपरिधानिकौ ॥ ४ ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ५६ ॥

भो मास्यो भैरवाकारो द्रष्टो कटभीषणो ॥ करे पाशं यमदण्डं धारिको कृष्णवर्णिको ॥ ५
तदा तत्र यमदूतौ उवाच कुलदीपकम् ॥ आगच्छ कुलदीपकं यमराजस्य सद्मानि ॥ ६
कृत्वा यमदूतौ द्वौ तस्थौ कुलदीपसन्निधौ ॥ तदा लोके श्वरो धीमान् समागमदया क
लः ॥ ७ ॥ दक्षिणे वरदं हस्तं वामे पद्मधरं तथा ॥ तदा लोके श्वरो धीमान् यमदूतौ समादि
शत ॥ ८ ॥ यमदूतौ कुलदीपं तं मानीयं हि समवव्रीत् ॥ तदा भैरवाकारैर्देवताभिः समा
गता ॥ ९ ॥ यमदूतौ सह युद्धं कृत्वा तत्र समाश्रिताः ॥ यमदूतौ पितृदायुद्धं कृत्वा तत्र स
माश्रित ॥ १० ॥ कुलदीपं मयुष्यां यमदूतेन नीयतम् ॥ एको हि दहिने पार्श्वे एको हि वाम
पार्श्वके ॥ ११ ॥ स्थित्वा च यमदूतौ द्वौ नीयतं कुलदीपकम् ॥ कुलदीपो दूतसो द्वयं मयुष्यां म
न्तदा गमत ॥ १२ ॥ असिपत्राख्यारण्यं कुलदीपेन दृश्यतम् ॥ तस्मिन् नूदने यथानामत

गुरुः ॥

॥ ५६ ॥

थावृक्षेन छादितम् ॥ १३ ॥ अनेकशालमल्यादि वृक्षलताभिः शोभितम् ॥ तस्मिन् वृक्षे
वायसादिपक्षिभिः कूजितं मुदा ॥ १४ ॥ जम्बूकादिचलंतुभिः कूजितं रोदितं सदा ॥ त
त्सर्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं समाश्रितम् ॥ १५ ॥ तस्मिन् वने दूतगणाः समाश्रिताः समंत
ताः ॥ कचित्काकमुखादूता कचित्गुध्रमुखास्तथा ॥ १६ ॥ कचित्कोष्ठमुखादूताः क
चित्श्वानमुखास्तथा ॥ कचिसिंहमुखादूताः कचिव्याघ्रमुखास्तथा ॥ १७ ॥ कचि
त्कोलमुखादूताः कचित्हस्तिमुखस्तथा ॥ कचित्हयमुखादूताः कचित्शुकमुखास्त
था ॥ १८ ॥ एते दूतगणैः सर्वे मिलितारतद्वनेथिताः ॥ तत्सर्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं
समाश्रितम् ॥ १९ ॥ तदा कुलदीपोऽसौ संनस्तासरांजितम् ॥ नमो बुद्धाय धर्माय
संघायैति उदीरितम् ॥ २० ॥ तदा यमदूतौ द्वौ मानुहीतिसमवृषीत् ॥ त्रिरत्ननामं

॥ अ० ५ ॥

॥ ५७ ॥

पुतिश्रुत्वा पापित्री कस्तुरिष्यति ॥ २१ ॥ दूतपुक्त्वायमदूतौ द्वौ मुखेहस्तेन छादितौ
कोटशौ च यमहस्ते हिमवत्सीतलौ किल ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतकुलदीपकम्
२ ॥ ततो यमपुयां वहि असि रत्रगहनेन परिवर्तितः ॥ गहनं कथं भूतं असिरिव पत्रेणाच्छा
दितम् ॥ २३ ॥ शालमलिवृक्षादि अने कवृक्षसमुद्भूतं ॥ दूतैर्नानापकारैरपरशुधनुर्वा
णहस्तैर्बलैः ॥ २४ ॥ भोमास्येदुष्टदंष्ट्रैर्गजतुरगमुखैः सिंहवकैः श्ववकैः ॥ नाना
रंगैः प्रकोपैश्च कुशसचरितैर्भीषणैर्घोरनादैः ॥ २५ ॥ त्रस्तं चेतो नरस्यक्षणमपिश
मिनो यदनेन सत्वमिति ॥ तत्र यमदूतेन नीयमानेन दुष्टसत्त्वेभ्यः स्वस्वकर्मानुसारेण शा
सनां प्रकुर्वन्ति स्म ॥ २६ ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनि मातापितृभ्यां दण्डेन प्रहारे
ण स्वगृहात् वहि निर्गतः ॥ तत्पापकर्म गाएव तत्शासनाभवत् ॥ दूत्युक्त्वादण्डेन प्र

॥ गुरुः ॥

॥ ५७ ॥

हारितः ॥ तदादुष्टलोके हादेवेति किट्टकशासनानुभूत द्यूतुवत्वरुरीद तथा एकस्मिन्
हाने सिंहमुखदूतेन दुष्टसत्त्वस्यमुखे तप्तअयोगुदांप्रक्षिप्पशासनापकुर्वन्तिस्म ।
अरे पापित्वयामनुष्य जन्मनिसाधिकद्रव्यपहृत्वाखादित ॥ तेनपापेनएतदुःखानुभू
त द्यूतुक्त्वाशासनपकुर्वित् तदादुष्टसत्त्वोहादेवेति किट्टकशासनानुभूत द्यूतुक्त्वारु
रीद ॥ पुनरपितत्रैववनंतुरगमुखदूतेन दुष्टसत्त्वायवाणशयने प्रसुप्त्य खड्गेनप्रहारि
त्वाएतदुक्तम् ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनिनद्यापुलिनंप्रच्छिन्नतः ॥ द्यूतुक्त्वाशा
सनांपकुर्वित् तदादुष्टसत्त्वोहामातेति किट्टकशासनानुभूत द्यूतुक्त्वारुरीद ॥ पुनरपि
तत्रैववनं गजमुखदूतेनदुष्टसत्त्वायवामहस्तेन शिखांगुहित्वादण्डेनप्रहारितः ॥ अरे
पापित्वयागुरवेनिंदाकृत्वाबहिरागतः ॥ द्यूतुक्त्वाशासनपकुर्वित् ॥ तदादुष्टसत्त्वोहा

॥ अ० ध ॥

॥ ५८ ॥

पितृति किङ्कशासनानुभूत् दूत्पुक्त्वा रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वनेश्वानमुखदूतेन स्वा
मिद्रोहिकास्त्रियेकेशंगृहीत्वादण्डे नताडिततत्क्षणकालसपे नवेष्टितदृश्चिकेनापिस
वागदष्टः ॥ तदास्वामिद्रोहिकास्त्री आकंदितेन हाहादेवेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव
ने वायसमुखदूतेन दुष्टसत्वस्याशिरसिः अग्नितं पुज्वाह्य पादौपाशौनवध्वादण्डे नताडि
तः ॥ अरेपापित्वयामनुष्यजन्मनिवनदाहं कृतंतत्कर्मणा एतत्शासनानुभूत् ॥ त
दादुष्टसत्व असह्यवेदनानुभूत् ॥ दूत्पुक्त्वा आकृन्दितशब्देन रुरोद ॥ पुनरपि एक
स्मिन्स्थाने गृध्रमुखदूतेन दुष्टसत्वस्याशिरसि चञ्चुनाद्रष्ट्वा मज्जां निष्कास्य भुक्त्वा
दूत्पुक्त्वा अरे दुष्टसत्वत्वयामनुष्यजन्मनि ॥ विश्वासघातंकृतंतत्कर्मणा एतदवस्था
नुभूत् ॥ तदादुष्टसत्वोहामातेति रुरोद ॥ पुनरपितत्रैव वने ॥ भैरवाकार अतिव्रीधि

॥ गुरुः ॥

॥ ५८ ॥

कदतेन दुष्टस्त्रिये पादौ रज्जुना बध्वा ॥ शात्मलो वृक्षचावलं व्य ॥ दण्डेन प्रहारित्वा
शासनां प्रकुर्वीत ॥ अरे पापित्वयामनुष्यजन्मनि ॥ आत्मस्वामिनं हेलाङ्कृत्य परपौ
रुषं रता इत्युक्त्वा दण्डेन तादिताः ॥ तदा सास्त्री अहो आत्मा स्वामिनं निन्दितपापेन
एतत् दुष्खानुभूत ॥ इत्युक्त्वा हादौ वेति रुरोद ॥ २१ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुल
दीपकम् ॥ सीताम्बुवाहिनां नद्या न्नीयतं कुलदीपकम् ॥ २२ ॥ तन्नद्याञ्जलजन्तुभि
र्वासितं क्रीडितं सदा ॥ कीदृशी जलजन्तुभिस्तन्नद्या परिवासितम् ॥ २३ ॥ एक
शीर्षा द्विशीर्षञ्च तृशीर्षञ्चतुशीर्षकम् ॥ नानारंगिकरुप्पादि वासितं सर्वदा किल ॥
॥ २४ ॥ मीनादिग्राहमकरैर्वासितं क्रीडितं सदा ॥ तत्सर्व्वं कुलदीपेन प्रदर्शितं समा
श्रितम् ॥ २५ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अग्निज्वालाः समायुक्तव

॥ अ० ध ॥

॥ ५९ ॥

न्हि शूकरसन्निधौ ॥ २६ ॥ कोटशं वन्हि प्राकारं महोज्ज्वलं भयानकम् ॥ तत्प्राकारा
च्च दूनाभ्यां लङ्घितं कुलदीपकम् ॥ २७ ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अ
प्यतः अविच्छिन्नं वज्रशूकरसन्निधौ ॥ २८ ॥ तत्प्राकाराच्च दूताभ्यां लङ्घितं कुलदी
पकम् ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ २९ ॥ दुर्गतिशोधनं चैत्यं दर्शितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ वैद्यविम्बपूणामितम् ॥ ३० ॥ तथा शिवमूर्तिश्च
दर्शितं कुलदीपकम् ॥ तदा कुलदीपो सौ शिवमूर्तिपूणामितम् ॥ ३१ ॥ चैत्यविम्बं
शिवमूर्तिपूणत्वासम्पूहयितम् ॥ तदभ्यन्तरदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३२ ॥
अनेकवटवृक्षदि विप्वरु ररिवेष्टैः ॥ तस्मिन् वृक्षे कोकिलादि पक्षिभिः प्रतिकूजित
म् ॥ ३४ ॥ चम्पकादिपातलानि पुष्पाणि पुष्पितसदा ॥ तत्र ध्याने कुलदीपः समाश्रि

॥ गुरुः ॥

॥ ५९ ॥

त्यावलोकितम् ॥ ३५ ॥ अहो रमणीयोद्यानमित्युक्तसम्प्रतिष्ठितम् ॥ तदायमदूता
भ्यां कुलदीपं समादिशत् ॥ ३६ ॥ आगच्छ कुलदीपत्वं विलम्बं मा कुरु वने । द्रुत्युक्त्वा
यमदूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ३७ ॥ अनेकस्वर्णरौप्येन निर्मितं गृहसन्निधौ
अस्मिन् गृहे हि दूताभ्यां कुलदीपं प्रवेशितम् ॥ ३८ ॥ अनेकफलमूलादिभक्षितं कु
लदीपकम् ॥ तदा कुलदीपोऽसौ फलमूलं प्रभक्षितम् ॥ ३९ ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीय
तं कुलदीपकम् ॥ यमपुत्रां द्रोणगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ ४० ॥ तदा द्रोणगणाः स
र्वैर्गर्जितं मधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव द्रुहागतः ॥ ४१ ॥ द्रुपुक्त्वा द्रो
णगणाः सर्वैर्गर्जितं मधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरे दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ४२ ॥ य
मपुत्रा व्याघ्रगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ तदा व्याघ्रगणाः सर्वैर्गर्जितं मधुरस्वरम् ॥ ३

॥ अ० ॥

॥ ६० ॥

तदभ्यन्तरंदूताभ्यानीयतकुलदीपकम् ॥ यमपुण्याब्जाधुगणैः परिवृतावलोकितम् ॥
४४ ॥ तदाब्जाधुगणाः सर्वे गजितमधुरस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म ग
तः ॥ ४५ ॥ द्रुत्युक्त्वाब्जाधुगणास्सर्वे गजितमधुरस्वरम् ॥ तदभ्यन्तरंदूताभ्या
नीयतकुलदीपकम् ॥ ४६ ॥ यमपुण्यायक्षगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ कपिलोक्षरक्त
रोमं रक्तवर्णभयंकरम् ॥ ४७ ॥ तदायक्षगणाः सर्वे मानितं प्रतिपूजितम् ॥ अहो धार्मि
कपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म गतः ॥ ४८ ॥ द्रुत्युक्त्वायक्षगणाः सर्वे सन्मानं प्रकृतं बहु ॥ त
दभ्यन्तरंदूताभ्यां नीयतकुलदीपकम् ॥ ४९ ॥ यमपुण्याकीष्टगणैः परिवृतावलोकित
म् ॥ भीमस्यंघोरनादोच कजितरोदितन्सदा ॥ ५० ॥ तदाकीष्टगणाः सर्वे कजितमधु
रस्वरम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जीवैव ब्रह्म गतः ॥ ५१ ॥ द्रुत्युक्त्वाकीष्टगणाः सर्वे

॥ गुरुः ॥

॥ ६० ॥

मिलित्वैवावलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ ५२ ॥ यमपूर्यां
श्वानगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ भीमास्यंघोरनादञ्च कूजितंरोदितंसदा ॥ ५३ ॥
तदाश्वानगगासर्वे कूजितंमधुरस्तरम् ॥ अहो धार्म्मिकपुरुषः सज्जीवैवद्वहागतः ॥
द्वत्पुक्त्वाश्वानगगाःसर्वे मिलित्वैवावलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतंकुलदीप
कम् ॥ ३५ ॥ यमपुयासिंहगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ श्वतवर्णस्थूलरोमं गर्जितंम
धुरस्वरम् ॥ ३६ ॥ तदासिंहगगास्सर्वे गर्जितंमधुरस्वरम् ॥ अहो धार्म्मिकपुरुषः
सज्जीवैवद्वहागतः ॥ ३७ ॥ द्वत्पुक्त्वासिंहगणाःसर्वे गर्जितंमधुरस्वरम् ॥ तदभ्य
न्तरं दूताभ्यां नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपुयाहस्तिगणैः परिवृतावलोकितम् ॥ रथूलांगं
कृष्णवर्णचगर्जितंमधुरस्वरम् ॥ ५९ ॥ तदाहस्तिगणाःसर्वे परस्परं प्रभाषितम् ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ६१ ॥

अहो धार्मिकपुरुषः सज्जिवैव दृहागतः ॥ ६० ॥ द्रुत्पुक्त्वाहस्तिगणास्सर्वे मिलित्वैव
वलोकितम् ॥ तदभ्यन्तरं दत्ताभ्यानीयतं कुलदीपकम् ॥ ६१ ॥ यमपुर्यां वज्रपाणिभि
परिवृन्तावलोकितम् ॥ करैवज्रपाशधरं करालास्यं महावलम् ॥ ६२ ॥ रक्तवर्णं उद्ध
केशं मुण्डमालापुलकितम् ॥ व्याघ्रचर्माम्बरधरं सर्वालंकारभूषितम् ॥ ६३ ॥ अ
नेन वज्रपाणिना पापिनां शासनांकृतम् ॥ धार्मिकं रक्षकञ्चैव पालकञ्च तथैव च ॥ ६४
वज्रपाणिगणास्सर्वे वलोकितमुदीरितम् ॥ अहो धार्मिकपुरुषः सज्जिवैव दृहागतः
॥ ६५ ॥ द्रुत्पुक्त्वावज्रपाणि गणास्सर्वे वलोकितम् ॥ दूतिश्रीविक्रमान
न्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मराजकथायां कुलदीपायरीगादितसमये तन्द्रायां
यमद्वाराभिगमनप्रशंसा एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ पुनरपि ब्रह्मदन्तं ज्ञानदन्तः समा

॥ गुरुः ॥

॥ ६१ ॥

दिशत ॥ शृणुसिष्यब्रह्मदन्त जगद्धिते समाहितः ॥ १ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कु
लदीपकम् ॥ कफपूयमांसरक्तस्थिमज्जाप्रादाहिकाम् ॥ २ ॥ श्वानजम्बूकवलिभूक्
गृध्रादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणिमितिख्यातं नदीतदावलोकितम् ॥ ३ ॥ तदा
कुलदीपोसौ संव्रस्ताचातिविह्वलः ॥ कथन्नदीन्तरीष्यामि कोमांरक्षतितथावृवीत्
॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेचदूताभ्यां माभेषीतिसमवृवीत् ॥ तस्मिन्ननद्यांसूत्रमेकं सेतुरि
वपदृशितम् ॥ ५ ॥ कुलदीपंतदालोक्य दूताभ्यांसम्प्रभाषिताम् ॥ अस्मिन्सूत्रेपदाक्व
न्तस्तान्नदीपारगम्भवेत् ॥ ६ ॥ दूतितदुक्तमाकर्ण्य पदभ्यांसूत्रेसमाक्रमत् ॥ पादा
क्रांतचमात्रेण तान्नदीपारगोभवत् ॥ ७ ॥ तदाकुलदीपोसौनद्यांतीरेसमाश्रितः ॥
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ८ ॥ इन्द्राग्निमरक्षचवरुणवायुतथैवच ॥

॥ अ० ध ॥

॥ ६२ ॥

॥ ९ ॥ वैश्रवणो वामदेवो चाष्टौ दिग्ग्यालसंस्थितौ ॥ इन्द्रादिदिग्ग्यालाग्नेनी यतं कुल
दीपकम् ॥ १० ॥ कुलदीपो लोकपालेभ्यो बलोकितं पूजामितम् ॥ तदा दिग्ग्यालाभिः
स्वस्वमूर्तिपूदशितम् ॥ ११ ॥ वज्रद्वन्द्वेण सगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीप
किमायातः सज्जीवैव यमालये ॥ १२ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ म
रुत्यतिभवान्महान् रक्षस्व सर्वदा किल ॥ १३ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पूदा
पयेत् ॥ कुलदीपसंवाते जीवरक्षां सदा भवत् ॥ १४ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदी
पसमोहितः ॥ शक्तिवन्दिना सगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमाया
त सज्जीवैव यमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवव्रीत् ॥ १६ ॥ वैश्वानरभ
वान्महान् रक्षस्व सर्वदा किल ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं पूदापयेत् ॥ १७ ॥

॥ गुरु ॥

॥ ६२ ॥

कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ १९ ॥
दंडं यमेन संगृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव समालये ॥
२० ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ धर्मराज भवान्मह्य रक्षस्व सर्वदा
किलः ॥ २१ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जी
वरक्षांसदाभवेत् ॥ २२ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ खड्गं यक्षेण स
गृह्य कुलदीपं समादिशत् ॥ २४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव समालये ॥ इति
तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ २५ ॥ यातु धान भवान्मह्य रक्षस्व सर्वदा किलः
इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ २६ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांस
दाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ २७ ॥ नागं वरुणेन संगृह्य

॥ अ० ४ ॥

॥ ६३ ॥

कुलदीपसमादिशत् ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जीवैवयमालये ॥ २८ ॥ इतितदु
क्तमाकर्ण्य कुलदीपसमवृवीत् ॥ वरुणराजभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ २९ ॥
इतिविज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत्
॥ ३० ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपः समोहितः ॥ ध्वजं वायुना संगृह्य कुलदीपसमा
दिशत् ॥ ३१ ॥ कुलदीपकीमायातः सज्जीवैवयमालये ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुल
दीपः समवृवीत् ॥ ३२ ॥ वायुराजभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितं
श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ ३३ ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इति
तदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमोहितः ॥ ३४ ॥ गदां धनदेन संगृह्य कुलदीपसमादिशत् ॥
कुलदीपसमायातः सज्जीवैवसमालये ॥ ३५ ॥ इतितदुक्तमाकर्ण्य कुलदीपसमवृ

॥ गुरुः ॥

॥ ६३ ॥

वीत ॥ वेश्रवगभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आ
शिर्वादंप्रदापयेत् ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ ३७ ॥ इतितदुक्तमा
कराय कुलदीपःसमोहितः ॥ त्रिशूलंशिवेनसंगृह्य कुलदीपन्समादिशत् ॥ ३८ ॥
कुलदीपकिमायातःसज्जीवैवयमालये ॥ इतितदुक्तमाकराय कुलदीपःसमव्रवीत् ॥
॥ ३९ ॥ वामदेवभवान्मह्य रक्षस्वसर्वदाकिलः ॥ इतिविज्ञापितंश्रुत्वा आशिर्वाद
प्रदापयेत् ॥ ४० ॥ कुलदीपसर्वथाते जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ इतितदुक्तमाकराय
कुलदीपःसमोहितः ॥ ४१ ॥ तदभ्यंतरंदूताभ्या नीयतंकुलदीपकम् ॥ यमपुयाच
तुयोगिन्याःपरिवृन्तावलोकितम् ॥ ४२ ॥ कीदृशीयोगिनीदेवीचटुद्विसिद्धिप्रदायि
नी ॥ रागद्वेषकामक्रोध मायामोहप्रदायनी ॥ ४३ ॥ एतादृशीयोगिनी कुलदीपेनपु

॥ अ० ध ॥
॥ ६४ ॥

णामितम् ॥ तदाकुलदीपाय योगिनीभिः समादिशत् ॥ ४४ ॥ कुलदीपकिमायातः
सऽजीवैवयभालये ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समवृवीत् ॥ ४५ ॥ देविहियोगि
निमह्यं रक्षस्व सर्वदा किलः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं प्रदापयेत् ॥ ४६ ॥
कुलदीपसन्वयाते जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ इतितदुक्तमाकण्य कुलदीपः समीहितः ॥
तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नोयतं कुलदीपकम् ॥ चतुर्महाराजिका देवा यमपूर्याम्परिवृताः ॥
॥ ४७ ॥ कुलदीपेन ते दृष्ट्वा विस्मिता सम्प्रति स्थिताः ॥ धृतराष्ट्रस्तु पूर्वे स्मिन् दक्षिणे
विरुढकंस्तथा ॥ ४८ ॥ पश्चिमे विरूपाक्षश्च कुबेरश्चोत्तरादिशिः ॥ कुलदीपं त
दाहूय धृतराष्ट्रः समादिशत् ॥ ४९ ॥ चतुषष्ठी सहस्राणि गन्धर्वाः परिवारकाः ॥ निश्चि
ताः पूर्वदिग्भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ ५० ॥ गन्धर्वा गृहगणा गृष्टा द्रुष्टा रूपलक्षणम्

॥ गुरुः ॥
॥ ६४ ॥

वः पतेगायतेचापिभूषणानिप्रियायते ॥ ५१ ॥ पलुब्धसत्यवादीच हसतेकुप्यतेपुनः
तृषायतेरक्तनेत्रौज्वरीस्याद्विषमेसदा ॥ ५२ ॥ सुनिमिषतिनचक्षुश्च शयतेचपराह
मुखः ॥ भवन्तिद्वृष्टशंरूपं लक्षणञ्चमनुष्यकान् ॥ ५३ ॥ द्रव्यादिष्ठं वचं श्रुत्वाकुलदीप
प्रमोहितः ॥ कुलदीपंतथाहूय विरुढकः समादिशत् ॥ ५४ ॥ चतुषष्टिसहस्राणि कु
म्भापडा परिवारकाः ॥ निश्चितादक्षिणेभागे पीडयन्तिमनुष्यकान् ॥ ५५ ॥ कुम्भा
पडागृहगणागृष्टा द्वृष्टशंरूपलक्षणम् ॥ वलवतितृषाभोन्ति विभ्रान्तश्चापिप्रेक्षते ॥
३६ ॥ मुखलोहितमाभाति भूमौस्वपिनिकुञ्चितः ॥ दुर्वर्णः कृषगात्रश्च दीर्घकेशन
स्वस्तथा ॥ दुर्गन्धामलिनश्चापि मृषासंभिन्नभाषते ॥ ३७ ॥ भवन्तिद्वृष्टशंरूपं लक्ष
णञ्चमनुष्यकान् ॥ द्रव्यादिष्ठपरिश्रुत्वाकुलदीपः प्रमोहितः ॥ ३८ ॥ कुलदीपंतथा

॥ अधः ॥

॥ ६५ ॥

दूय विरुपाक्षः समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्राणि सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ६९ ॥ निश्चि-
ताः पश्चिमेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णागृहगणागृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥
॥ ६० ॥ हिकितेश्वासते चापि शीतलंगात्रमेव च ॥ स्विद्यते फेनलालाश्च श्वपते च पुन-
पुनः ॥ ६१ ॥ वर्णवान् भवति सूरौ वेपते धावने तथा ॥ पुनर्न स्वाधिदर्शयति महीविश-
तिरीदति ॥ ६२ ॥ भवन्ति द्वे द्वादशरूपलक्षणं च मनुष्यकान् ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा कुल-
दीपः प्रमोहितः ॥ ६३ ॥ कुलदीपं समाहूय वैश्रवणः समादिशत् ॥ चतुषष्ठीसहस्रा-
णि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ ६४ ॥ निश्चिता उत्तरेभागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ य-
क्षगृहगणागृष्टा द्वादशरूपलक्षणम् ॥ ६५ ॥ हसति त्रसते भक्षं पृष्ठं पश्य च विकुस्पति ॥
निद्राश्चापि सते तस्य सूरौ वाव्युपजायते ॥ ६६ ॥ उर्ध्वं सम्पृक्षते नित्यं नक्षत्रान्युप

॥ गुरुः ॥

॥ ६५ ॥

धावति ॥ रात्रौ प्रहर्षमायाति वेतैः तं भते सदा ॥ ६७ ॥ भवन्ति दृष्टं रूपं लक्षणञ्च
मनुष्यकान् ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ६८ ॥ तदा चतुर्म्महाराजा
कुलदीपं समादिशत् ॥ कुलदीपसर्वदा ते जीवरक्षां भवेत् किलः ॥ ६९ ॥ इत्यादि शिव
चर्नं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ ७० ॥ अ
नन्तादिनागराजाः परिवृता बलैः कितम् ॥ तदा सर्वे नागराजाः कुलदीपं समादिशत् ॥
कुलदीपकिमायातस्सज्जीवैव यमालयत् ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा कुलदीपः समव्रवीत्
॥ ७१ ॥ नागराजाः सदा मह्यं रक्षस्व करुणान्वितम् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशि
र्वादां प्रदापयेत् ॥ ७२ ॥ कुलदीपसर्वथा ते जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ इति तदुक्तमाकर्ण्य
कुलदीपः प्रमोहितः ॥ ७३ ॥ तदभ्यन्तरं दूताभ्यां नीयतं कुलदीपकम् ॥ अष्टपद्मदले

॥ अ० ध ॥

॥ ६६ ॥

मध्येषट्कोणं षट्गतिं भवेत् ॥ ७५ ॥ देवासुरमानवांश्च तीर्थकप्रेतश्च नारकाः ॥ त
स्याधिपौ धर्मराजो विजहार महर्द्धिकाः ॥ ७६ ॥ धर्मराजं कथं भूतं धार्मिकं प्रतिपा
लकम् ॥ पापिनं शासनं कृत्यं महाघोरं भयानकम् ॥ ७६ ॥ श्वेतवर्णं शांतिरूपं निर्मलं चा
तिसुन्दरम् ॥ हस्तांगुलिनिखाक्षीरं वहति वदयाकुलः ॥ ७८ ॥ तदा यमदूताभ्यां ध
र्मराजं समव्रवीत् ॥ धर्मराजकुलदीपन्तं नीयतं भवदान्तया ॥ ७९ ॥ दूताभ्यां द्वित्रि
वारं हि निवेदितं पुनः पुनः ॥ तदा धर्मराजो सौ दूताभ्यां च समादिशत् ॥ ८० ॥ अ
स्मै कुलदीपाय विवर्जयेत्स्वं निवेशनं ॥ इत्युदादूतं श्रुत्वा पुनः पुनः निवेदितं ॥ ८१ ॥
धर्मराजकुलदीपस्य पश्यत्वं मृत्युपत्रकम् ॥ इति निवेदयित्वा तु मृत्युपत्रं प्रदर्शयेत्
॥ ८२ ॥ धर्मराजकुलदीपन्तं शासनां कर्तुं मर्हति ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा धर्मराजः

॥ गुरुः ॥

॥ ६६ ॥

समादिशत् ॥ ८३ ॥ अलंकुलदीपन्तं कन्तव्यदुःखशासनम् ॥ एतादृशं धर्मराजं
कुलदीपेन दृश्यते ॥ ८४ ॥ तदा कुलदीपोसौ धर्मराजपुणामितम् ॥ तदा धर्मरा
जोसौ कुलदीपः समादिशत् ॥ ८५ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव ममान्तिके ॥
द्वुत्पादिषु वचं श्रुत्वा कुलदीपः समवृवीत् ॥ ८६ ॥ धर्मराज भवान्मह्यं रक्षस्व करुणा
न्वितम् ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा आशिर्वादं ददौ मुदा ॥ ८८ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
आयुर्बुद्धिर्भवेत्सदा ॥ इत्याशिर्वचनं श्रुत्वा कुलदीपः प्रमोदितः ॥ ८९ ॥ तदा धर्मरा
जोसौ यमदूतं समादिशत् ॥ यमदूतकुलदीपन्तं चतुर्द्वारं प्रदर्शये ॥ ९० ॥ इत्यादि
षु वचं श्रुत्वानीयतं कुलदीपकम् ॥ तदा स्मै कुलदीपाय पूर्वद्वारे प्रणीयतम् ॥ ९१ ॥ पूर्व
द्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा दक्षिणद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥ द

॥ अ० ध ॥

॥ ६७ ॥

क्षिणद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा पश्चिमद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९२ ॥
पश्चिमद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ तथा उत्तरद्वारे नीयतं कुलदीपकम् ॥ ९३ ॥
उत्तरद्वारे समागत्य चरित्रं संप्रदर्शयेत् ॥ चतुर्द्वारं समादृश्य नीयतं यमसन्निधौ ॥
॥ ९४ ॥ तदा यमराजोऽसौ कुलदीपं समादिशत ॥ कुलदीपनिर्वृतस्वतः बगृहे धुना किलः ॥ ९५ ॥
निवृत्य स्वगृहे तत्र समाहूय सुहृत्जनान् ॥ मनुष्यभूते जन्मेहि धर्मं सर्वप्रशस्यते ॥ ९६ ॥
द्वितीयमोदितं श्रुत्वा कुलदीपासु निवृतः ॥ मृत्युभूता गता लोकाः पृच्छन्ति कुलदीपकम् ॥ ९७ ॥
यमस्य दर्शनं प्राप्य सहस्रान् निवृतो भवान् ॥ अस्माभिः शतवर्षो भूतं यमस्य दर्शनं न हि ॥ ९८ ॥
द्वितीयं दुक्तमाकर्ण्य कुलदीपस्ततो व्रवीत् ॥ धर्मरयानुभावेन प्राप्तोऽहं यमदर्शनम् ॥ ९९ ॥
द्वितीयं वत्वा कुलदीपोऽसौ सहस्रान् निवृतः किलः ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ६७ ॥

दाकुलदीपोसौ तन्द्रायाः प्रतिबुध्यते ॥ १०० ॥ भार्यापुत्रपौत्रादीन् समालोक्य स वि-
स्मितः ॥

॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथा-
यां कुलदीपायरोगादितसमये तन्द्रायां यमद्वाराभिगमनप्रशंसा द्वादशीऽध्यायः ॥ १२ ॥
अथाब्रवीत् ज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपोसौ यमपुरात्सुनिवृ-
त्ताः ॥ १ ॥ तदा च पुत्रपौत्रादि परिवृताः समन्तताः ॥ सुहृज्जनाभिरागत्य परिवृता सम-
न्तताः ॥ २ ॥ भार्यापुत्रपौत्रादिन् समालोक्य समब्रवीत् ॥ कृतांतस्य पुरे गत्वा तन्-
द्रायान्निवृत्तो ह्यहम् ॥ ३ ॥ इत्यादिष्टं परिश्रुत्वा विस्मिता बंधुजनास्तदा ॥ बंधुजना-
न्तदा सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४ ॥ कीदृशी यमराजस्य पुरस्तु महिमां वद ॥ इति वि-
ज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ५ ॥ अष्टपददले मध्ये पट्कोणषट्गतिं भवेत्

॥ अ० ध ॥

॥ ६८ ॥

देवासुरमानवाश्च तीर्थकूपैतश्च नारकाः ॥ ६ ॥ मध्येतद्राजधान्यान्तु धम्मराजनिवे
सनं ॥ एकस्वर्गमयंद्वारंद्वितीयं रूपसंस्कृतम् ॥ ७ ॥ तृतीयं रफटिकंद्वारं चतुर्थं रत्न
संस्कृतम् ॥ सुवर्णरत्नध्वजादिपूलम्बितं समन्ततः ॥ ८ ॥ अस्मिन्गृहे समासीनं ध
म्मराजं वदंति ॥ यमराजस्तदामह्यं सन्मानं प्रकृतं बहु ॥ ९ ॥ कुलदीपसञ्जीव
त्वं किमायातोसि उचितम् ॥ अहमपि कृतांताय सन्मानं प्रकृतंस्तदा ॥ १० ॥ यम
राजभद्रपुण्ड्रं दर्शनं कर्तुमागतम् ॥ हृतिमयोदितं श्रुत्वा यमराजस्तदा वृवीत् ॥ ११ ॥
कुलदीपममरूपं दर्शयस्व त्वया धुना ॥ हृत्पुक्त्वा श्रीधम्मराजं स्वमूर्तिं दर्शयेत्तदा
॥ १२ ॥ श्वेतवर्णं शान्तरूपं निर्मलं चातिसुन्दरं ॥ हस्तांगुलीनखाक्षीरं वहतीव दया
कुलः ॥ १३ ॥ देवासुरमनुष्याणां शोभ्यमानं जगत्प्रभुम् ॥ स्वर्गमत्यर्चयता लो वासिनं

॥ गुरुः ॥

॥ ६८ ॥

प्राणिर्नहितम् ॥ १४ ॥ एतादृशं धर्मराजं मया दृष्टुं सुदृग्जनाः ॥ तदा सौधर्मराजो मे सु
प्रसन्नो वमवृवीत् ॥ १५ ॥ कुलदीपकिमर्थस्वं सज्जीवैव मिहागतः ॥ हृत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा
तदा विज्ञापितं मया ॥ १६ ॥ पञ्चसहस्रकलौ गते गदेन परिपीडितः ॥ तन्द्रायां त्वत्युरा
त् द्वौ यमदूतौ समागतौ ॥ १७ ॥ एको हि दहिने पार्श्वे एको हि वामपार्श्वके ॥ स्थित्वा च
यमदूतौ द्वौ हस्तगृह्य सुनीयतम् ॥ १८ ॥ द्वितीयो दितं श्रुत्वा धर्मराजस्तदा वृवीत्
षट्गतिभ्यश्च्युता ये ते जातो भवति मानुषाः ॥ १९ ॥ तेषां देवादिसत्त्वानां मानुष्यजा
यतां तथा ॥ स्वभावाकारलिंगानि प्रवक्ष्यामि विशेषतां ॥ २० ॥ च्युत्वा ये देवलोकादि
हमनुजगतौ सम्पूजातानरास्तं योगाचारारताः सट्गृहणपटुमतयः सत्यधर्मानुरक्ता ॥
निःक्लेशादान्तचिन्ताविजितकलिमताः सौम्यरूपा शुभांशाः सत्त्वानामर्थकाराः प्रमु

॥ अ० ध ॥

॥ ६९ ॥

दितमनसाहेमवर्णाभवन्ति ॥ २१ ॥ च्युत्वायेमत्यलोकादिहमनुजगतौसम्पूजातान
रास्ते पुण्यकर्मानुरक्ताःशुभगुणरतयःसत्यसंध्यागुणाच्चाः ॥ सत्वाथोद्युक्ताचितागु
रुजनभजनोत्साहिनःशुद्धशीला दातारोधर्मकामाःपृथुतरसुधिय दक्षणीयाभवन्ति
॥ २२ ॥ च्युत्वायेदैत्यलोकादिहमनुजगत सम्पूजातानरास्ते तीव्राक्रोधाःसुवीराःप
हरणगुणितोयुद्धकामाःसुचिन्ताः ॥ साहंकाराःपृचण्डाःसुरगुणविरतादिब्यक्रांताप
हारा स्तेदुर्गन्धाःस्थूलकेशापिशुनविवदिनामद्यमांसातिरागाः ॥ २३ ॥ निर्लज्जाभो
ज्यतृष्णाविगलितमनसःसत्यधर्मातकाश्च भृष्टाचाराविनष्टाःशुभगुणदिरताःकुत्सि
तांगाभवन्ति ॥तिर्यगेभ्योयेपूजाताद्दुहमनुजगतौतेनराभ्रान्तचिन्ता वाणिग्वृन्तिप
सक्ताअविरतचरणाकलांतदेहाविसौचा ॥ २४ ॥ मिथ्याधर्मानुचारामधुरसुवचना

॥ गुरुः ॥

॥ ६९ ॥

वञ्चकाहीनसत्याः क्रीधेर्ष्यामानयुक्ता विरहितसुखतानि विवेका भवन्ति ॥ च्युत्वा ये ना
रकेभ्यो मनुजगतिगतास्ते नराः सत्यहीना मात्सर्याक्रांतचिन्ता अविनयवचनालोभ
मोहाकुलाशाः ॥ भीतात्मानः कुशीला विचरितहृदयाः पापसङ्गानुसक्ता दुःखार्ताः बले
शमूढाः कुमतिवशागता सत्त्वदुष्टा भवन्ति ॥ २४ ॥ दृश्यन्ते कर्मजाः सत्त्वाः सर्वत्रैधातुका
श्रिताः ॥ स्वकृतकर्मभोग्यानि भुक्त्वा भूमन्ति षट्गतीः ॥ २५ ॥ शुभेन सट्गती जा
ताः सुखान्येव प्रभुजते ॥ पापे दुर्गती जाता दुःखान्येव प्रभुजते ॥ २६ ॥ कर्मणामिश्रिते
नैव प्रभुजन्ते सुखदुःखताम् ॥ सट्गती दुर्गती चापि जाता भूमन्ति सर्वदा ॥ २७ ॥ मत्वेति
कृष्णकर्मणि मिश्रितानि च यत्नतः ॥ हित्वा सदा शुभान् देवं कर्तव्यानि सुखार्थिभिः ॥
॥ २८ ॥ कर्मभिः प्रेर्यमानाश्च स्वकृतः फलभोजिनः ॥ संसारे सुखदुःखानि भुक्त्वा भु

॥ अ० ध० ॥

॥ ७० ॥

मन्ति सर्वदा ॥ ३० ॥ अवश्यमेव भोक्तव्यं यत्कृतं तत्फलं भवेत् ॥ अभुक्तं क्षीयते नैव कर्म
कापिकथंचन ॥ ३१ ॥ अग्नौ न दह्यते कर्म वायुभिर्नापिशुष्यते ॥ क्लिद्यते न जलैश्च
पि क्षीयते नैव भूमिषु ॥ ३२ ॥ न नश्यंति हि कर्माणि कल्पकोटिज्ञातैरपि ॥ समग्रीपाप्म
कालञ्च फलं ति प्राणिनां खलु ॥ ३३ ॥ द्रुतिमत्वाकुलदीपत्वं धर्मदानं कुरु सदा ॥ द्रु
तियमोदितं श्रुत्वा निवृत्तीहं सहृज्जनाः ॥ ३४ ॥ ततो बहिः अनन्तादि नागराजाः समा
श्रिताः ॥ अनन्तवासुकितक्ष पद्माश्चैव यथा क्रमात् ॥ ३५ ॥ शीतनीलरक्तहरिता व
र्णाश्च सुशोभिताः ॥ सर्वे ते नागराजानः सप्तफणाकृतांजलि ॥ ३६ ॥ द्रुतिते नागरा
जानो यस्मिन् पृथिवीमण्डले ॥ विद्योतयंतिकाले हि काले हि गर्जयंति च ॥ ३७ ॥
निष्यादयंति शस्यानि काले हि वर्षयन्ति च ॥ पापिनः प्राणिनो दृष्ट्वा क्रोधेन वेष्टयंति च ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७० ॥

३८ ॥ धर्मिणः पाणिनोदृष्ट्वा कुर्वन्ति सनमानिकम् ॥ सर्वे ते नागराजानो मह्यं दृष्ट्वा
समादिशत् ॥ ३९ ॥ किमायातोसि कुलदीपसज्जीवैव यमालये ॥ सदा ते मंगलं भूया
त् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ ४० ॥ द्रुत्या शिवं च न श्रुत्वा निर्वृ तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृ
ज्जनाः सर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ ४१ ॥ यमस्य पूर्वद्वारस्य महात्म्यं वद सन्तम ॥ द्रुति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ४२ ॥ सुहृज्जनाय यं सर्वे कथयामि समासत
पूर्वदिशि स्थिताराजा धृतराष्ट्राभिधो नृपः ॥ ४३ ॥ महर्द्धिर्कौमहावीरः सर्वशत्रून् निकृ
न्तनः ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ४४ ॥ राजा धृतराष्ट्रेण मत्प्रपादय मव
वीत् पुष्परासीव उत्फुल्ल कलविंकरुतस्वरः ॥ ४५ ॥ मोर हां किल निवो वामे घटुन्दु
भिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्टी सहस्राणि गंधर्वाः परिवारकाः ॥ ४६ ॥ निश्चिता पूर्वदिग्भागे

॥ अ० ध ॥

॥ ७१ ॥

पीडयंति मनुष्यकान् ॥ गंधर्वा गृहगणा गृष्टा दृष्टं रूपलक्षणम् ॥ ४७ ॥ नृत्यते गायते चापि भूषणानि प्रियायते ॥ पलुध्वसत्यवादी च हसते कुप्यते पुनः ॥ ४८ ॥ तृषायते रक्तनेत्रौ ज्वरो स्याद्विषमे सदा ॥ उन्मीसति च चक्षुश्च शयते च पराङ्मुखः ॥ ४९ ॥ भवंति दृष्टं रूपं लक्षणञ्च मनुष्यकान् ॥ तदा धृतराष्ट्रेण मह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥ ५० ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमालये ॥ द्रुत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया ॥ ५१ ॥ धृतराष्ट्रमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा धृतराष्ट्रः समादिशत् ॥ ५२ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ द्रुत्या शिर्वचनं श्रुत्वा निवृत्तेऽहं सुहृज्जनाः ॥ ५३ ॥ तथास्मिन् पूर्वद्वारे च लोकपालेन्द्रसंस्थितः देवाधिपः सुरेन्द्रेण मह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ५४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जीवैव यमा

॥ गुरुः ॥

॥ ७१ ॥

लये ॥ इति तदुक्तमाकुर्य तद विज्ञापितमया ॥ ३५ ॥ देवराजसहस्राक्ष जीवरक्षां
कुरुमम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा देवराजः समादिशत् ॥ ५६ ॥ सदा ते मङ्गलं भूयात्
जीवरक्षा सदा भवेत् ॥ इत्याशिवचनं श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ तदा सुहृज्ज
ना सर्वे कुलदीपं समवर्षीत ॥ यमस्य पूर्व द्वारे स्मिन् किं किमस्ति वदस्व भ ॥ ३८ ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ सुहृज्जनायूयं सर्वे शृणुध्वं कथयाम्यहं ५९
॥ कचि यारिजातादि मालती पुष्प पुष्पितम् । कचि द्वकुल पुष्पादि पुष्पितं परिशीभि
तम् ॥ ६० ॥ कचित्पाटल पुष्पादि पुष्पितञ्च समन्ततः ॥ कचि द्वोधिवृक्षेणा छादि
तं परिशीभितम् ॥ ६१ ॥ कचित् न्यग्रोधवृक्षेणा छादितं परिशीभितम् ॥ कचिच्चूट
वृक्षेणा छादितञ्च सुशीभितम् ॥ ६२ ॥ कचिद्वटवृक्षेणा छादितं परिशीभितम् ॥ क

॥ अ० ध ॥

॥ ७२ ॥

चित्प्लेक्षवृक्षेणां छादितं परिशोभितम् ॥ ६३ ॥ कचिच्चंपकवृक्षेणां छादितं परि
शोभितम् ॥ चैत्यादिशिवलिङ्गादि स्वस्वस्थाने समाश्रिताः ॥ ६४ ॥ पूर्वे स्थिता यमदू
ता शान्तेति कुरुणान्विताः ॥ जम्बूकादिच जंतूनि वायसादितथैव च ॥ ६५ ॥ तस्मि
न्स्थाने रूपमयं राजगृहं च निर्मितम् ॥ तत्रासीत् धर्मचूडः सार्यवाहो महर्षिर्हृदयः ॥ ६६ ॥
दानधर्मानुभावेन देवलोकाभिमानितः ॥ अप्सराभिः समायाता सेविता सर्वदा मुदा
॥ ६७ ॥ रसायनानि चन्नानि पृभूक्त्वानि समाश्रितः ॥ कौश्यानि च वस्त्राणि पावृ
तं च समाश्रितः ॥ ६८ ॥ सुवर्णादिभूषणानि मन्दितानि समाश्रितः ॥ एकदा सौसा
र्यवाहो धर्मचूडः समादिशत् ॥ ६९ ॥ स्वदः खदुः खं परदुः खतोपि सुखी स्वसौख्यैश्च
परैः समानाः ॥ दूथं नराय सततं वदंति धर्मं धर्कामापि मोक्षं लभन्ति ॥ ७० ॥ धर्मं

॥ गुरुः ॥

॥ ७२ ॥

गद्रूपं परिपूरयन्ति धर्मेण लक्ष्मी सततं वहन्ति ॥ धर्मेण लोका नूपरितर्पयन्ती धर्मेण काम्य
न सहसालभन्ते ॥ ७१ ॥ पुनश्च ॥ अनित्यसन्सारमनित्यकोषं अनित्यसौहृदिसपु
त्रदारा ॥ अनित्यगेहं विविधोपभोग्यं सन्सारके सर्वमनित्यमेव ॥ ७२ ॥ दानं विभूषणं
लोके दानं दुर्गतिनिवारणं दानं स्वर्गस्य शोषणं दानं शांतिकरं शुभम् ॥ ७३ ॥ इति से
नोदितं श्रुत्वा विस्मितो हं सुहृज्जना ॥ तदा स्मै धर्मचूडाय अप्सराभिः समादिशत्
॥ ७४ ॥ सार्धं वाह धर्मचूड आगच्छ त्रिदशालये ॥ नृत्युक्त्वा धर्मचूडाय नीयते त्रि
दशालये ॥ ७५ ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ इत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृ
ज्जना सुविस्मिताः ॥ ७६ ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदी
पधर्मराजकथायां कुलदीपस्तन्द्रायां यमस्य पूर्वद्वारात्पुनरागतपुंसां त्रयोदशोऽध्या

॥ अ०ध ॥

॥ ७३ ॥

यः ॥ १३ ॥ अथशास्ताज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत् ॥ तंद्रायंकुलदीपोसौ यम
पुरात्सुनिवृत्त ॥ १ ॥ तदापुत्रपौत्रादिपरिवृताः समन्तताः ॥ सुहृज्जनाभिरागत्य परि
वृताः समन्तता ॥ २ ॥ तदापुत्रपौत्रादीन् समालोक्य समादिशत् ॥ कृतांतस्यपुरे ग
त्वा निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ द्रुत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा । वं
धुजनास्तदासर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४ ॥ कीदृशीयमराजस्य पुरस्य महिमां वद ॥
द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समवव्रीत् ॥ ५ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारस्य महात्म्यं कथ
याम्यहं ॥ द्रुतिसमादितं श्रुत्वा वीषुः सुहृज्जनास्तदा ॥ ६ ॥ यमस्य दक्षिणद्वारे किं
किमस्ति समादिशत् ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समवव्रीत् ॥ ७ ॥ सुहृज्ज
नायूं सर्वे शृणुध्वं कथयाम्यहं ॥ तत्रादी दक्षिणद्वारे पदवीलोहमयमभूत् ॥ ८ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ७३ ॥

मार्गे लोहकीलञ्च कोलितञ्च समन्ततः ॥ तथा च क्षुरधारेऽपि प्रवर्तते समन्ततः ॥
१० ॥ कचिन्मार्गे कण्ठकञ्च प्रसारितं समन्ततः ॥ कचिन्तप्तबालुकाञ्च प्रसारिता
समन्तताः ॥ ११ ॥ अक्षराग्निः कचिन्तत्र प्रसारिताः समन्ततः ॥ अस्मिन् लोहकील
मार्गे संतुष्टिर्निदुपापिनं ॥ १२ ॥ यमदूतैर्गृहीत्वा वै शासनां च प्रकुर्वति ॥ अरे पापि
त्वया पूर्वं संतुष्टिर्न प्रकुर्वितम् ॥ १३ ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि कुम्प्यते क्षुरधारके ॥ की
लेन पादतले विद्धा पापिनं लोकप्रकन्दते ॥ १४ ॥ तथा मार्गे क्षुरधारे नीयते यमकिंकरैः ॥
अरे पापि त्वया पूर्वं धर्ममार्गेऽप्युणाशितम् ॥ १५ ॥ इत्युक्त्वा पापिनं लोकं नीयते क्षुरधा
रके ॥ तदा पापिनो लोको हाद्वैति परोदति ॥ १६ ॥ तथा पापिनं लोकं नीयते तप्तबा
लुके ॥ पार्श्वेऽप्युक्त्वा यमदूतैः शासनां च प्रकुर्वति ॥ १७ ॥ अरे पापि त्वया पूर्वं पुष्टिर्नञ्च

॥ अ० ध॥

॥ ७४ ॥

पूणाशितम् ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि प्रसुप्ते तप्तवालुके ॥ १८ ॥ तदा पापिनो लोको
हाता तेति पुरोदति ॥ मया पूर्वकृतं पापं फलं भुक्त्वेति रोदितम् ॥ १९ ॥ तथा च पापिनं लो
कं अग्नि कुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ सर्वाङ्ग उच्यते दाहित्वा हामा तेति पुरोदति ॥ २० ॥ अरे
पापित्वया पूर्वं वनदाहं प्रकुर्वितम् ॥ अनेन पापकर्मण अग्निना दाहितं किलः ॥ २१
तथा कचिल्लोहमयं सुरिञ्चापि सुनिर्मितम् ॥ तत्सूर्यापापिनं लोकं समाश्रित्य दिवा
निशी ॥ २२ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं बालानां प्राणघातितम् ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि द
ण्डे न ताडितं भूशम् ॥ २२ ॥ तथा कचिल्लोहकुम्भे तैलं च परितं सदा ॥ तत्कुम्भे पापि
नं लोकं प्रक्षिप्तं कथितं सदा ॥ २४ ॥ तदा पापिनो लोको हो देवेति पुरोदितम् ॥ अरे
पापित्वया पूर्वं सांघिकं द्रव्यमूषितम् ॥ २५ ॥ एतत्कर्म विपाकेन तैलकुम्भे प्रकथितं

॥ गुरुः ॥

॥ ७४ ॥

म् ॥ इत्युक्त्वा यमदूतैर्हि प्रक्षिप्तं तैलकुम्भके ॥ ३६ ॥ तथा च विष्णुमूत्रकुण्डे प्रक्षि
प्तं तैलकुम्भके ॥ तत्र स्थपापिनो लोको ह्यमातेति पुरोदितम् ॥ ३७ ॥ तदा यमदू
तैर्हि प्रोवाच पापिन ततः ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रहारितम् ॥ ३८ ॥ एतत्क
र्म विपाकेन निमग्नं विष्णुमूत्रके ॥ तथा जलौककुण्डे प्रक्षिप्तं पापिनस्तदा ॥ ३९ ॥
तत्र स्थपापिनो लोको ह्यर्देवेति पुरोदितम् ॥ तदा यमदूतैर्हि प्रोवाच पापिनस्ततः ॥
॥ ३० ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमूषितम् ॥ एतत्कर्म विपाकेन जलौकयापम
क्षितम् ॥ ३१ ॥ कचित्पापिनं लोकं सप्पकुण्डे प्रक्षिप्तितम् ॥ तत्र स्थपापिनो ला
को वक्तुन्नापि प्रशक्यते ॥ ३२ ॥ अरे पापित्वया पूर्वं परद्रव्यं प्रमूषितम् ॥ एतत्कर्म
विपाकेन सप्पनापि प्रदष्टितम् ॥ ३३ ॥ एतत्सर्वमया लोदय निर्वृते हं सुहृज्जनाः ॥

॥ अ०ध ॥

॥ ७५ ॥

सुहृज्जनास्तदासर्वे कुलदीपं समव्रवीत् ॥ ३४ ॥ अन्यैरपि कुलदीप यमवथांबदपु
भो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ ३५ ॥ सुहृज्जना युयन्सर्वे शृणु
ध्वंच समाहितः ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं श्वानेन भक्षितम् ॥ ३६ ॥ कचिच्च पा
पिनं लोकं मांसं व्याघ्रेण भक्षितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं मांसं काकेन भक्षितम् ॥ ३७
कचिच्च पापिनं लोकं मांसं गृध्रेण भक्षितम् ॥ क्रोष्टुना पापिनं लोकं मांसं कचिच्च भक्षित
म् ॥ ३८ ॥ कचिच्च पापिनं लोकं वाणशयने प्रसुप्तितम् ॥ कचिच्च पापिनं लोकं
वृश्चिकेन प्रदष्टितम् ॥ ३९ ॥ ततो नरकपालाश्चरात्रिं दिवं भ्रमंति च ॥ केचिद्व्याघ्र
मुखादूताः केचित्सिंहमुखास्तथा ॥ ४० ॥ केचित्सर्पमुखादूताः केचित्कोलमुखास्तथा
केचित्श्वानमुखादूताः केचित्गृध्रमुखास्तथा ॥ ४१ ॥ केचित्क्रोष्टुमुखादूताः केचि

॥ गुरुः ॥

॥ ७५ ॥

तत्काकमुखास्तथा ॥ केचित् थूलजयनाः केचिदूर्ध्वशिरीरुजाः ॥ ४२ ॥ केचिदूर्ध्व
लास्यलदंष्ट्राः केचिदूर्ध्वभयकराः ॥ एतैर्दत्तैः शतसंहरत्रैः भूमन्तिनारवे खलु ॥ ४३ ॥
एतत्सर्वमया लोक्य निर्वृताहं सुहृज्जनाः ॥ कफपूयमांसरक्त आस्थिमज्जाप्राहिता
म् ॥ ४४ ॥ श्वानजम्बुकवलिभुक् गृध्रादिभिर्निवासिताम् ॥ वैतरणीमितिख्यातः न
दामयावलोकितम् ॥ ४५ ॥ तन्नद्यां यमदत्तैर्हं पापिनञ्चप्राहितम् ॥ एतत्सर्वमया
लोक्य निर्वृताहं सुहृज्जना ॥ ४६ ॥ ह्यतिप्रभाषितं श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥
पुनरपि कुलदीपः सुहृज्जनं समादिशत् ॥ ४७ ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यन्ति परध
नं ॥ ते गृहीत्वा यमदत्तैर्वधागारं प्रवेशति ॥ ४८ ॥ हस्तपादौ परिगृह्य लोहस्तंभे प्रबन्ध्य
ति ॥ ये चापि पापिनो लोकाः प्रमुष्यन्ति परान्नकम् ॥ ४९ ॥ ते च मखे अयं गुदां प्रक्षिप्तं

॥ अ० ॥

॥ ७६ ॥

शासनांकिलः ॥ येचापिपापिनीलोकाः गुरुनिदांकारोतिच ॥ ५० ॥ तेहृदयेयमदूतैः
कुठारेणप्रह्न्यते ॥ येचापिपापिनीलोकाः परकथांशृणोतिहि ॥ ५१ ॥ तेचश्रोत्रेयम
दूतैर्लोहसूकंप्रविद्धते ॥ येचापिपापिनीलोकाः परहिंसांकरोतिच ॥ ५२ ॥ तेजीव
हरैतदूतैरग्निकुण्डेप्रक्षिप्तति ॥ येचापिपापिनीलोकाः शिशुघातंकरोतिहि ॥ ५३ ॥
जलौककुण्डेप्रक्षिप्तंशासनांचप्रकुर्वति ॥ येचापिपापिनीलोकाः पितृद्रव्यंप्रमूष्यति
॥ ३४ ॥ तेचमुखेयमदूतैः लोहकीलंप्रकीलति ॥ तथामातापिताभातृबंधुमित्रान्प्र
भिन्नति ॥ ३५ ॥ तेचपापिनीलोका नरककुण्डेप्रक्षिप्तति ॥ तेचअंगैकृमिकीटैः प्र
दष्टं सर्वदाकिलः ॥ ३६ ॥ तस्माद्यमनुष्यलोकाः पापं नैवप्रकारयेत् ॥ दूतिप्रभाषित
श्रुत्वासुहृज्जनाः सुविस्मिताः ॥ ५७ ॥ पुनरपिकूलदीपः सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ य

॥ गुरुः ॥

॥ ७६ ॥

नपूर्योयन्नगणैःपरिवृन्ताःसमाश्रिताः ॥ ५८ ॥ कपिलाक्षंरक्तरोमंरक्तवर्णंभयंकर
म् ॥ पापिलोकान्समागृह्य भजन्तिथक्षराक्षसैः ॥ ५९ ॥ ततोवहिन्ननन्तादिनाग
राजाःसमाश्रिताः ॥ अनन्तवासुकितमपद्माश्चैवयथाकृमात् ॥ ६० ॥ शीतनीलरक्त
हरितावर्णाश्चसुशोभिताः ॥ सर्वेतेनागराजानःसप्तफणाःकृताञ्जलि ॥ ६१ ॥ द्रुत्ये
तेनागराजानो यस्मिन्पृथ्वीमण्डले ॥ विद्योतयंतिकालेहि कालेहिगर्जयंतिच ॥ ६
२ ॥ निष्यादयन्तिशस्यानि कालेहिवर्षयन्तिच ॥ पापिनःप्राणिमोदृष्ट्वा क्रोधेनवेष्ट
यन्तिच ॥ ६३ ॥ धर्मिणःप्राणिनोदृष्ट्वा कुर्वन्तिसन्मानिकम् ॥ सर्वेतेनागराजानाम
ह्यंष्ट्रद्वयसमादिशत् ॥ ६४ ॥ किमायातेसिकुलद्वीपसज्जीवैवयमालये ॥ सदाते
संगलंभूयात्जीवरक्षांसदाभवेत् ॥ ६५ ॥ द्रुत्यार्शिर्वचनंश्रुत्वा निवृत्तेहंसुहृज्जनाः

॥ अ० ५ ॥

॥ ७७ ॥

तदासुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समवृवीत् ॥ ६६ ॥ यमस्य दक्षिण द्वारस्य महात्म्यं बद्धं
न्तम ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपं समादिशत् ॥ ६७ ॥ सुहृज्जनायूयं सर्वे क
थयामि समासतः ॥ दक्षिणदिशि स्थिताराजा विरूढकाभिधोनृपः ॥ ६८ ॥ महर्षि
को महावीर सर्वशत्रून् निकृन्तन ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ ६८ ॥ रा
जा विरूढकेनापि मह्यं प्राहूय समवृवीत् ॥ पुण्यरासीव उत फुल कलविंकरुतस्वरः ॥ ६९
मोरको किल निघोषमेघदुन्दुभिर्गर्जितः ॥ चतुःषष्टी सहस्राणि कुभाण्डाः परिवारका
॥ ७० ॥ निश्चिता दक्षिणे भागे पीडयन्ति मनुष्यकान् ॥ कुभाण्डा गृह्णन्ति गृहा दूर्ध्व
शं रूपलक्षणम् ॥ ७१ ॥ बलवति तृषाभोन्ति विभ्रान्तश्चापि प्रेक्षते ॥ मुखं लोहित
माभाति भूमौ स्वपितिकुञ्चितः ॥ ७२ ॥ दुर्वर्गकृषगात्रश्च दीर्घकेशानखस्तथा ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ७७ ॥

दुर्गेवामलि नश्चापि मृषासंभिन्नमपने । ३३ । भवंति दृढशंखे तेषां च ननुप्य
कन् ॥ तदा विरुद्धहेनानि मह्यं दृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३४ ॥ कुलदीपकिमायातः सज्जी
वैरक्षालय ॥ द्रुत्यादिपुत्रच श्रुत्वा तदा विज्ञापितमया ॥ ३५ ॥ विरुद्धकमहाराज
जीवरक्षं कुलमम ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा विरुद्धकः समादिशत् ॥ ३६ ॥ सदा तैस्तज्ज
लभूयात् जीवरक्षां सदा भवेत् ॥ द्रुत्याशिवचनं श्रुत्वा निवृत्तौ हं सुहृज्जनाः ॥ ३७ ॥ त
दा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपस्तमवृषीत् ॥ यमस्य दक्षिणद्वारे स्मिन् किन्किमस्ति बद्ध
भो ॥ ३८ ॥ द्रुतिविज्ञापितं श्रुत्वा सुहृज्जनान्समादिशत् ॥ सुहृज्जनायूयन् सर्वे शृ
ण्व्यं कथयाम्यहं ॥ ३९ ॥ असिपत्रेति विख्यातो महारण्यास्मिन् दक्षिणे ॥ शाल्मल्या
दिपादपानिसमन्ततः पृच्छादितम् ॥ ४० ॥ अस्मिन् वृक्षे वायसादि पक्षिभिः पृथिकू

॥ अध ॥

॥ ७८ ॥

जितम् ॥ जम्बुकादिचजन्तूनि कूजितं रोदितं सदा ॥ ८१ ॥ तस्मिन् स्थाने लोहमयं राजगृ
हं च निर्मितम् ॥ तत्रासीच्च यमराजो महर्द्धिको भयंकरः ॥ ८२ ॥ लोहिताक्षमथ लतनूः
कृष्णवर्णो महाबलः ॥ यमदण्डं यमपाशं धारितं च भयानकम् ॥ ८३ ॥ तत्रैको रितम्
हापापि लुब्धकः पशुहन्त्यकः ॥ तदंष्ट्राय मराजेन यमदूता समादिशत् ॥ ८४ ॥ समा
गृह्य लुब्धकाय अयो गृहे प्रवेश्यताम् ॥ द्वातियमोदितं श्रुत्वा लुब्धकं तु प्रवेशितम् ॥
॥ ८५ ॥ तम् प्रवेशितमात्रेण काकपक्षि समागतः ॥ शिरसि चञ्चुना द्रष्टुं मज्जां नि
ष्कास्य भक्षितम् ॥ ८६ ॥ गृध्रैरपि समागत्य मज्जां निष्कास्य खादितम् ॥ श्वानैरपि
समागत्य नेत्रं निष्कास्य भक्षितम् ॥ ८७ ॥ व्याघ्रैरपि समागत्य मांसं रक्तं प्रभक्षित
म् ॥ अन्य अन्यैः पक्षिगणैः समागत्य तथैव च ॥ ८८ ॥ मांससोणितमज्जादि भक्षि

॥ गुरुः ॥

॥ ७८ ॥

तंसम्प्रतिष्ठितम् ॥ दूतैरपिसमागत्य लुब्धकन्तंसमवृवीत् ॥ ९८ ॥ अरेपापित्वया
पूर्वं बहुभिः पक्षिद्यातितं ॥ अनेन पापकर्मण दूदृशिशसनां भवेत् ॥ ९९ ॥ दूत्यु
क्त्वादूतगणैः सर्वैः पाशेन पुतिवध्यते ॥ लुब्धकन्तंसमागृह्य दण्डैरपि प्रताडितम् ॥
॥ १०० ॥ तदा सौ लुब्धकपापि हादैवेति पुरोदित ॥ तदा काशादेवताभि लुब्धकन्तंस
मादिशत् ॥ १ ॥ यथा त्वया पक्षिद्यातं पक्षिभिर्द्यातितं तथा ॥ कदापि च पक्षिद्यातं क
र्म ऊचैव न कारयेत् ॥ २ ॥ दूत्युदीरितं श्रुत्वा लुब्धकः पुनरोदितम् ॥ एतत्सर्वम
या लोक्य निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ ३ ॥ दूत्युदाहृतं श्रुत्वा सुहृज्जनाः सुविस्मिताः
॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराज कथायां तं द्वा
यां कुलदीपयमस्य दक्षिणद्वारात्पूत्यागतं प्रशंसाचतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥ पुनः प्राह

॥ अ० ध ॥

॥ ७९ ॥

ज्ञानदन्ती ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ तन्द्रायां कुलदीपो सौ यमपुरात्सु निवृत्तेः ॥ १ ॥
तदा पुत्रपौत्रादिं समालोक्य प्रतिष्ठितः ॥ सहृज्जनान् समाकोक्य कुलदीपः समादिश
त् ॥ २ ॥ कृतांतस्य पुरोगत्वा निवृत्तो हं सहृज्जनाः ॥ दूत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा विस्मयी
सहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ कुलदीपयमपुरस्य भा
षस्व महिमां खलु ॥ ४ ॥ दूतिविज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ तत्रादीप
श्च मेद्वारे पदवीताम्रमयि मभूत् ॥ ५ ॥ तस्मिन् मार्गे अप्सराभि बहुभिश्च समाश्रि
ताः ॥ काभिर्जलद्युतं गृह्य काभिश्च बालव्यंजनम् ॥ ६ ॥ काभिः पुष्पमालाभि गृही
त्वा च समाश्रिताः ॥ काभिर्धम्मवजं क्षत्र उचामलसंगुणं तथा ॥ ७ ॥ काभिः फलमू
लादि गृहीत्वा च समाश्रिताः ॥ तथा किन्नरकन्याभिर्गायमानं सुगीतकम् ॥ ८ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ७९ ॥

धान्येगंधर्वकन्याभिः नानावाद्यपुवादिताः ॥ तथा देवकन्याभिर्नानास्तोत्रं कीर्तितम् ॥
॥ ९ ॥ तथा च पश्चिमे द्वारे धर्मशालां सुनिर्मितम् ॥ तथा बृहधर्मसंघं प्रति दिवं सुनि
र्मितम् ॥ १० ॥ अनेकदेवालयश्चापि निर्मितश्च समन्ततः ॥ तथा धर्मदानशालां नि
र्मिता च समन्ततः ॥ ११ ॥ बापीपनारीधाराभिर्निर्मिता च समन्ततः ॥ तथा क्वचित्
लिङ्गध्वजं निर्मितं प्रति संस्थितम् ॥ १२ ॥ तथा क्वचित् मयूरध्वजं निर्मितञ्च समन्त
तः ॥ तस्मिन् द्वारे रत्नमयं राजगृहं सुनिर्मितम् ॥ १३ ॥ राजगृहं कथं भूतं नाना रत्नैः
पूरितम् ॥ स्वर्णरूपमयस्तंभं सोपानं च तथैव च ॥ १४ ॥ वातायनं तोरणं च स्वर्ण
मयं सुनिर्मितम् ॥ पटलानि च स्वर्णानि शोभितानि समन्ततः ॥ १५ ॥ सुवर्णरत्नध्वजा
दि पटाकंच पलम्बितम् ॥ सुवर्णरूपसूत्राणि वेष्टितानि बहिर्दिशि ॥ १६ ॥ बृहदंशो च

॥ अ० ध ॥

॥ ८० ॥

राजगृहे तीर्थिकाञ्चुषयस्थिताः ॥ कण्ठकापाश्रयान्केचित्केचित्भस्माश्रयान्चुषि
न् ॥ १७ ॥ उर्ध्वपादां अधोहस्तां पञ्चाग्नितापितान्कचित् ॥ केचिन्नग्नात्तुवि
रुक्षांगान् जटिलान्भीणकायिकान् ॥ १८ ॥ एवंकष्टतपस्तप्तान् सर्वास्तान् चु
षिपुङ्गवान् ॥ तान्दृष्ट्वातत्रगत्वा मयासंप्रार्थितञ्चुपीन् ॥ १९ ॥ चुषिजनायुयःस
र्वे किमर्थं कष्टमाश्रितम् ॥ इतिमयोदितं श्रुत्वा चुषिजनैः समादिशन् ॥ २० ॥ सा
धोयदत्र संसारे भवसिदीपसन्निभः ॥ यशोवलक्षणारोग्य मुक्तसम्पत्संमृद्धिमान् ॥
२१ ॥ एतत्सर्वं भिजानीहि यन्त्वया श्रद्धया पुरा ॥ सुक्षेत्रेषु सुपात्रेषु पदन्तं तत्फलं त्वि
दं ॥ २२ ॥ सुक्षेत्रं सौगतक्षेत्रं सुपात्रं बौद्धसाधिकम् ॥ इति सर्वं मुनीन्द्रैर्हि सर्वज्ञैः
संप्रवृत्तं २३ ॥ तत्र यत्प्रकृतं पुण्यं न क्षीणीति कदाचन ॥ कुमाद्वृद्धिं समाप्नोति तत्फ

॥ गुरुः

॥ ८० ॥

लंबहुसम्पदम् ॥ २४ ॥ द्वितीयत्वाकुलदीप (वं) त्रिरत्नं सरणंगतः ॥ सुपात्रे सौगतो धे
त्रे सम्पदात् समर्हसि ॥ २५ ॥ यः श्रद्धया त्रिरत्नानि भजति सरणंगतः ॥ सर्वपापवि
निर्मुक्तः स याति सद्गतिं सदा ॥ २६ ॥ कृमाद्वेधिचरिम्पाप्य परिशुद्धत्रिमण्डलः ॥
शिवां बोधिञ्च सम्पाप्य निर्वृत्तिं वा समाप्नुयात् ॥ २७ ॥ द्वितीयत्वाकुलदीपयदीछ
सि सदा सुखं ॥ त्रिरत्नं श्रद्धयाभ्यर्च्य भजनित्यं समाहितः ॥ २८ ॥ अनित्यं खलु स
सारं श्रीसम्पदं च चञ्चला ॥ २९ ॥ क्षणध्वंसि शरीरञ्च जीवितं ह्यनवस्थितं ॥ मानु
ष्यदुर्लभं जन्म क्षणसम्यग्दुर्लभं ॥ ३० ॥ द्वितीयत्वात्र संसारे दानं कर्तव्यमादरात्
॥ दानेन दुर्गतिं हित्वा सद्गतिं सर्वदा व्रजेत् ॥ ३१ ॥ दानेन वर्द्धते लक्ष्मीः सर्वोधिवास
माप्नुयात् ॥ दानेन शुध्यते चित्तं शुद्धचित्तो भवेत्सुधीः ॥ ३२ ॥ सुबुद्धिर्धर्मया युक्तः

॥ अ० ध ॥

॥ ८१ ॥

क्षान्तिमान्वीर्यवान्कृति ॥ ३३ ॥ दक्षकलेशारिसंघाश्च निजित्यमारजिद्वेत् ॥ नि
ःकलेशसुविशुद्धात्मा योगीध्यानासुसंयमी ॥ ३४ ॥ यतिः पञ्चापरितात्मा पञ्चाउ
पायविद्वरः ॥ यत्नक्षोमतिमान्वोधि पूर्णिधानं समाप्नुयात् ॥ ३५ ॥ बोधिपूर्णिधि
चित्तश्च मारजिष्णुर्वलीभवेत् ॥ त्रैलोक्यविजयीवीरो बोधिसत्त्वागुणाम्बुधीः ॥ ३६
सर्वज्ञज्ञानवान्प्राज्ञो दशभूमौश्वरोभवेत् ॥ ततः संबोधिमासाद्य सम्बुद्धपदमाप्नु
यात् ॥ ३७ ॥ इति मत्वाकुलदीपं यदि बोधिं समीक्षति । त्रिरत्नभजनं कृत्वा सदा
र्थितपूतपयः ॥ ३८ ॥ स्वार्थशीलवृत्तं धृत्वा सत्त्वान्धमे निवेशयेत् ॥ क्षमं धृत्वा सु
भेकार्ये प्रीत्यमस्वसमाहितः ॥ ३९ ॥ स्वेष्टदेवान्समभ्यर्च्य पञ्चारत्नमुपार्जयः ॥ प्रय
त्नेनापि संबोधिं पूर्णिधिसागरंतरः ॥ ४० ॥ बलेन दुर्जनाज्जित्वा ज्ञानद्रव्यं चिनुध्रुवं

॥ गुरुः ॥

॥ ८३ ॥

तेनापि सर्वसत्त्वास्त्वं परितोष्य प्रवोच नमः ॥ ४१ ॥ बोधि मार्गे प्रतिस्थाप्य पालयस्व
सदा दरात् ॥ स्वयञ्च संवरं धृत्वा चरन् नित्यं समाहितः ॥ ४२ ॥ तदा ते मङ्गलं नित्यं स
र्वत्रापि भवे ध्रुवम् ॥ क्रमाद्वोधिन्समासाद्य बोधिसत्त्वो भविष्यति ॥ ४३ ॥ ततो लोक
हितं कृत्वा स्वयं भुक्त्वा सुखं सदा ॥ मारपाशविनिर्मुक्तं प्रान्ते यायाः सुखावतीम् ॥ ४४
इत्यस्मत्तवचनं श्रुत्वा कृत्वानुमोदनां सदा ॥ त्रिरत्नसंस्मरणं नित्यं सर्वलोकहितं चरः ॥
४५ ॥ इति तैर्गदितं श्रुत्वा निवृत्तो हं सुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं समव
र्षीत् ॥ ४६ ॥ यमस्य पश्चिमद्वारस्य माहात्म्यं वद सन्तमः ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा
कुलदीपसमादिशत् ॥ ४७ ॥ सुहृज्जनायूयं सर्वे कथयामि समासतः ॥ पश्चिमदि
शि स्थिताराजा विरुपाक्षाभिधो नृपः ॥ ४८ ॥ महर्द्धिर्को महावीर सर्वशत्रून् निवृत्तनः

॥ अ० ध ॥

॥ ८२ ॥

पे

महाकुरोमहारौद्र महाभयभयंकरः ॥ ४९ ॥ राजाविरुपाक्षेण मह्यं पाहूयमवर्षित
पुष्पराशौ वल्लुकुल कलविक्रुतस्वरः ॥ ५० ॥ मोरकोकिलनिघोष मेघदुन्दुभिर्ग
र्जितः ॥ चतुःषष्टीसहस्राणी सुपर्णाः परिवारकाः ॥ ५१ ॥ निश्चिताः पश्चिमेभागे पी
डयन्ति मनुष्यकान् ॥ सुपर्णा गृहगणा गृष्टा द्रुष्टं रूपलक्षणम् ॥ ५२ ॥ हिकित्ते श्वासते
चापि शीतलं गात्रमेव च ॥ स्विद्यते फेनलालाश्च श्वपतेन पुनः पुनः ५३ ॥ वर्णवान् भ
वति सूरौ वेपते धावते तथा ॥ पुनर्न स्वाधिदर्शयति महिं विंशतिरोदिति ॥ ३४ ॥ भवं
ति द्रुष्टं रूपं लक्षणं च मनुष्यकान् ॥ तदा विरुपाक्षेण सह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३५ ॥
कुलदीपकिमायात सञ्जीवैव यमालये ॥ इत्यादिष्ठं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया
॥ ३६ ॥ तन्द्रायां यमदूताभ्यां नीयते मेयमालये ॥ विरुपाक्षमहाराज जीवरक्षां कुरु

॥ गुरुः ॥

॥ ८२ ॥

पे

लोक्य कुलदीपः समादिशत ॥ २ ॥ कृतांतरयपुरै गत्वा निवृत्तोहंसुहृज्जनाः ॥ इ
त्यादिष्ठं च श्रुत्वा विस्मिताः सुहृज्जनास्तदा ॥ ३ ॥ तदा सुहृज्जनाः सर्वे कुलदीपं पर्य
पृच्छत ॥ कुलदीपयमपुरस्य वदस्व महिमां खलु ॥ ४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदी
पः समादिशत ॥ प्रादौ चोत्तरद्वारस्य पशंसा कथयाम्यहं ॥ ५ ॥ श्रुयतां सुहृज्जना
स्तसर्वे चोत्तरे गमनं कथाम् ॥ आदौ चोत्तरे द्वारे पदवीं स्वर्णमयीं मभूत् ॥ ६ ॥ तत्रासी
त्या रिजातादिमालतीपुष्पपुष्पितम् ॥ ७ ॥ तथान्ये पद्मोत्पलं पुष्पं पुष्पितं च स
रोवरम् ॥ तत्र निवासिनः पक्षि राजहंसादिकजितम् ॥ ८ ॥ कोकिलमिमं यूरैश्च कू
जितं सततं स्तथा ॥ श्रीखण्डादिकपूरं च सिञ्चितं मार्गमेव च ॥ ९ ॥ तत्र मार्गे स
गंधादि वायुना परिवाहिता ॥ अनेगसुगंधधूपंधूपितं च सततं ॥ १० ॥ षोडशैर्बर्ष

॥ अ०ध॥

॥ ८३ ॥

संयुक्तेरप्सराभिर्निवासिताः ॥ कीदृशारप्सराभिः रम्यमानातिसुंदराः ॥ ११ ॥ नवयौ
वनसम्पन्ना कामरसेः समन्विताः ॥ गृहीताचामरैः काभिर्गृहीतावालव्यंजवैः ॥ १२ ॥
गृहीताकलशैः काभिर्गृहीतासगुणैस्तथा ॥ गृहीतापुष्पमालाभिर्गृहीतापुंगुतांबलैः ॥
१३ ॥ गृहीताध्वजपटाभिर्गृहीतासर्वमङ्गलैः ॥ द्रुष्ट्वा अप्सरासर्वा मार्गे मार्गे समा
श्रिताः ॥ १४ ॥ तथान्येदेवकन्याभिर्नागकन्याभिः संस्थिताः ॥ तथागन्धर्वकन्याभि
र्गीयमानाप्रतिस्थिताः ॥ १५ ॥ तथाकिन्नरकन्याभिर्नृत्येतापरिसंस्थिताः ॥ अनेन
चसुमार्गेणगन्तव्यंराजमंदिरम् ॥ १६ ॥ राजगृहं कथंभूतंस्वर्णरूप्यचनिर्मितम् ॥ न
वरत्नादिखचितंवातायनंचशोभितम् ॥ १७ ॥ स्वर्णरूप्यमयंस्तंभं सोपानञ्चसुशो
भितम् ॥ सुवर्णरत्नमयञ्च सिंहासनंचस्थापितम् ॥ १८ ॥ अस्मिन्नेवराजगृहेषा

॥ गुरुः ॥

॥ ८३ ॥

मिर्कनीयते जनम् ॥ समं त्रिधर्मराजोपि चागत्सहस्रातथा ॥ १९ ॥ धार्मिकधर्म
राजेन सांजलिना निवेदितम् ॥ भवन्तश्चागता दृष्टुं आगतोस्मिह्यहं किल ॥ २० ॥ दू
त्यादिषु कृतांतेन नीयते धार्मिकं जनम् ॥ तदामार्गे समासीना अप्सराभिश्च पजिताः
॥ २१ ॥ अनेकफलपुष्पादि समर्पितंस्तथा खलु ॥ अमृतादिजलैः पानै रर्पितं धार्मि
कं जनम् ॥ २२ ॥ खाद्यभोग्यादिपानादि समर्पितंस्तथा खलु ॥ धार्मिकधर्मराजेन
राजगृहे प्रवेशितम् ॥ २३ ॥ मणिमुक्तादिखचितं सिंहासने प्रतिष्ठितम् ॥ तदायम
राजोसौ धार्मिकं तन्समववित् ॥ २४ ॥ षट्गत्यां जायते जंतो धर्ममेव प्रशस्यते ॥ ध
र्महीनश्च पापिनश्च नारके नीयते खलु ॥ २५ ॥ धर्मेण वर्द्धते ज्ञानं धर्मेण आयुर्वर्द्धते
धर्मेण प्राप्नोति मोक्षं धर्मेण धनवान् भवेत् ॥ २६ ॥ धर्मेण नीयते स्वर्गं पापेन नरकं

॥ अ० ध ॥

॥ ८६ ॥

वृजेत् ॥ इत्यादिष्ठं कृतांतेन श्रुत्वातेवामि कीजनाः ॥ २७ ॥ धम्मराजस्यपादाब्जे
पूणत्वासरणेगताः ॥ एतत्सर्वमया लोक्य निवृत्तोहं सुहृज्जनाः ॥ २८ ॥ तदासुहृज्ज
नाः सर्वे कुलदीपं समवृवीत् ॥ यमस्योतरद्वारस्य महात्म्यं वदसन्तम ॥ २९ ॥ इति
विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥ सुहृज्जनाः यूयं सर्वे कथयामिशृणुष्वच ॥ ३०
॥ उत्तरदिशिस्थिताराजा वैश्रवणाभिधोनृपः ॥ महर्द्धिको महावीरः सर्वशत्रूनि कृ
न्तनः ३१ ॥ महाकूरो महारौद्रो महाभयभयंकरः ॥ राजा वैश्रवणेन मह्यं दृष्ट्वा समवृवी
त् ॥ ३२ ॥ पुष्पराशौ वत्सु फुल्ल कलविंकरुतस्वरः ॥ मीरको किल निधो षोमे घटु
न्दुभिर्गर्जितः ॥ ३३ ॥ सुमेरुं कंपयित्वा तु धरणीं परिवर्तितं च ॥ बन्धयिष्यामः पाशेन
चन्द्रसूर्यौ तथानिलं ॥ ३४ ॥ चतुषष्टीसहस्राणि यक्षगृहाः परिवारकाः ॥ निश्चितः

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

उत्तरे भागे पीडयति मनुष्यकान् ॥ ३५ ॥ यक्षगृहगणागुह्यं दृष्टं रूपलक्षणम् ॥
हसति त्रसते भक्षं पलं पश्चविकुप्पति ॥ ३६ ॥ निद्राश्चापि सतेतस्य सरोवाव्युपजा
यते ॥ उच्चसंप्रेक्षते नित्यं नक्षत्राण्यनुधावति ॥ ३७ ॥ रात्रौ हर्षमायाति वेपते स्तं
भते सदा ॥ तदा हि वैश्रवणे न मह्यदृष्ट्वा समादिशत् ॥ ३८ ॥ कुलदीपकिमायात स
उजीवे वं यमालये ॥ इत्यादिष्टं वचं श्रुत्वा तदा विज्ञापितं मया ॥ ३९ ॥ तं द्रायां यमदू
ताभ्यां नीयते मयि यमालये ॥ वैश्रवणमहाराज जीवरक्षां कुरु मम ॥ ४० ॥ इति निवेदि
तं श्रुत्वा निवृत्तो हसुहृज्जनाः ॥ तदा सुहृज्जनास्सर्वे कुलदीपं पर्यपृच्छत् ॥ ४१ ॥ यम
स्योन्तरद्वारे किं किमस्ति वदस्व भो ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा कुलदीपः समादिशत् ॥
॥ ४२ ॥ कृतांतस्योन्तरे द्वारे अस्ति हिमालयो नगः ॥ तत्रासीदुर्महाप्राज्ञो मुनिजनाः

॥ अ० ध ॥

॥ ८५ ॥

महर्षिकाः ॥ ४३ ॥ तत्र गत्वामुनिजनान्मया संप्रार्थितं तदा ॥ मुनिजनाः यूयं सर्वे कि
मर्थः कष्टमाश्रितम् ॥ ४४ ॥ इति विज्ञापितं श्रुत्वा मुनिजनाः समादिशत ॥ साधु
शृणुकुलदीप भिक्षूणां ब्रह्मचारिणाम् ॥ ४५ ॥ शिक्षासम्बरसांवृन्तं प्रवक्ष्यामि समास
तः ॥ ये च शुद्धाशयाः सत्वा प्रवृजित्वा जिनाश्रमे ॥ ४६ ॥ शिक्षासम्बरमिच्छन्ति धर्तुं
निवृन्ति साधनम् ॥ पृथग्गते समालोक्य शुद्धक्षेत्रे मनोरमे ॥ ४७ ॥ निषद्य स्वासने
ध्वात्वा संतिष्ठेरन् समाहिताः ॥ अस्मास्थिकेशजंवाला वल्कलामेधसंकुले ॥ ४८ ॥
क्षेत्रे नैव निवास्तव्यं कदापि ब्रह्मचारिभिः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं कर्त्तव्यं नैव संगति
॥ ४९ ॥ आलोकोपि निवासोपि कर्त्तव्यो न कदाचनः ॥ दुशीलैर्भिक्षुभिः सार्द्धं भोक्त
व्यं नापि किंचन ॥ ५० ॥ न स्थातव्यं न गंतव्यं क्रीडितव्यं न च क्वचित् ॥ उपसंपन्ने दा

॥ गुरुः ॥

॥ ८५ ॥

तव्यान्वचक्षुष्टिचतुर्थकम् ॥ ५१ ॥ सद्धम्मसाधनोपायनापिदेयंदुरात्मनां ॥ दुःशी
लाहिदुरात्मानो बौद्धशासनदूषकाः ॥ ५२ ॥ मारचर्यानुसरक्ताः बलेशब्दाकुलित
न्द्रियाः ॥ तेषां नैवाभिदातव्य आवासे सौगताश्रमे ॥ ३३ ॥ दातव्योदुरतस्तेषां मा
वास आश्रमाद्वहिः ॥ संघालपोनदातव्योदुःशीलानां कदाचन ॥ ३४ ॥ न तेषां सांघि
कीभमी नैवार्हातिकुहार्पिहि ॥ न तेषां विद्यते किंचिदहं संवृन्तिचारणम् ॥ ३५ ॥
सर्वसत्त्वोहिताधानं कुतः संवोधिसाधनम् ॥ दुःशीलाभिक्षवोदक्षा भवेयुः सौगताश्रमे
॥ ३७ ॥ तत्र ते भिक्षवस्सर्वे भृष्टाचारादुराशयाः ॥ विहारि समुपासीनां चरे युगृही
चारकां ॥ ३८ ॥ भार्यापुत्रसताभातृ ज्ञातिवंधुनू समन्विताः यथाकामं सुखं भुक्त्वा
संचरे रन्प्रमोदिताः ॥ ५९ ॥ ते ऽनीत्याहृत्य संघानां सर्वोपकरणान्यपि ॥ सर्वाणि

॥ अ०ध ॥

॥ ८६ ॥

स्वात्मसान्कृत्वा भविष्यं तिजिनालयं ॥ ६० ॥ यथेच्छया समादाय भुक्त्वा भोग्यं यथेऽपि स
तं ॥ कुटुंबसाधनोपाये संचरेरन्पुगलिभकाः ॥ ६१ ॥ ते सांघिकोपचारेऽपी कुर्यान्विष्ममूत्र
साधनम् ॥ क्लेष्मलालोवमोच्छिष्टं विसृजेयुश्च सर्वतः ॥ ६२ ॥ एतत्कर्मविपाकानि न ते
सास्यतिदुर्विधैः ॥ उन्मत्ताद्बुद्धद्वान्ताचरेयुर्दुरितारताः ॥ यथेसांघिकोपचारेषु कुर्यान्
श्लेष्मादिसर्जनम् ॥ ६३ ॥ शालाटव्यां भवेयुस्तेप्रेताः शुची मुखः किल ॥ विष्ममूत्रादिप
रित्यागं कुर्यान्सांघिकाश्रमे ॥ ६४ ॥ वाराणस्या भवेयस्ते कृमयोगूथमूत्रजाः ॥ दं
तकाष्ठादिकं हृत्वा प्रभुन्क्षुयन्सांघिकम् ॥ ६५ ॥ तेस्य रक्तपसंवृक मत्स्यादिजलजंत
वः ॥ व्रीहिद्रव्याणि च हृत्वा भुक्ष्युर्देसांघिकानि च ॥ ६६ ॥ ते भवेयमहाप्रेताः शुचिमु
खा नगोदराः ॥ येनपानादिकं हृत्वा भुक्ष्युर्देवापिसांघिकम् ॥ ३७ ॥ तेस्युहीनकुले

॥ गुरुः ॥

॥ ८६ ॥

जाता हीनेन्द्रियश्चयाचकाः ॥ ततश्च्युताश्च ते जाला लंगितकुञ्जदुर्मुखाः ॥ ३८ ॥
कुष्ठव्याधिपनीतांगा भवेयःपुतिवाहिकाः ॥ यदा ते उत्थितायाययं ष्ठिधृत्वाशनैर्भुवि
॥ ६९ ॥ निपतेयस्तदास्तेषां सर्वं निपिशितान्यपि ॥ एवंते बहुवर्षाणि दुःखानि वि
विधानि च ॥ ७० ॥ भुक्त्वा ह्यापार्यिकं कर्म कृत्वा यायश्च नारकान् ॥ ये चापि सांघिकां
भूमिं परिभोज्यन्ति लाभिनः ॥ ७१ ॥ तदुष्णं बलेशितात्मानो यायरो रव नारके ॥ तत्र
तेषामुखे तप्त लोहगुडानिवेशयेत् ॥ ७२ ॥ तैस्तेषामभिधक्ष्यन्ते तालोष्ठद्वरान्यपि
कण्ठहृद्वरात्रादीन् धक्ष्यते सर्वविग्रहान् ॥ ७३ ॥ तथामृतापुनस्तेऽपि जीवेयं कर्म भो
गिनः ॥ यमपालैर्गृहीत्वा च क्षेप्यन्ते घोरनारके ॥ ७४ ॥ तेषां कर्मवशाज्जिह्वा भवे
च्च महन्तरी ॥ कृष्यन्ते हलशतैस्तत्र जिह्वाया यमकिंकरैः ॥ ७५ ॥ एवं बहु निवर्षा

॥ अ० ध॥

॥ ८७ ॥

णि दुःखानि विविधानि ते ॥ भुक्त्वा मृताः पुनर्यायु नारके ग्निघटे खल ॥ ७६ ॥ तत्र ते
शं कर्मदशाज्जिह्वापृभवेदपितत्र च ॥ शचीशतसहस्राणि विधेयुर्मकिंकरः ॥ ७७
तथापिते मृतानैव स्थास्यंति दुःखिताश्चिरम् ॥ ततस्तानग्निखदायाञ्च क्षेप्यंति य
मकिंकराः ॥ ७८ ॥ तत्रापिते मृतानैव स्थास्यंति कर्मभोगिनः ॥ ततश्चीत्क्षिप्पतां
प्रेतनयाक्षेप्यंति यमकिंकरैः ॥ ७९ ॥ तत्रापि बहुवर्षाणि दुःखानि विविधानि ते ॥
भुक्त्वा स्थास्यंति दुःखार्ता सुचिरं कर्मभोगिनः ॥ ८० ॥ एवं त्रिकल्पवर्षाणि भूमतां नर
के सदा ॥ ततस्तत्कर्मवैपाकक्षीणं तेषां भवेच्चिरम् ॥ ८१ ॥ ततश्च्युत्वा च ते जं व
द्वीपे जाता सुदुःखिनः ॥ दरिद्रिताश्च जात्यंधा भवेयुर्दुरिताशयाः ॥ ८२ ॥ एवं च बहु
दुःखानि प्रभुक्त्वा बहुजन्मसु ॥ सदा क्लेशाग्नि संतप्ता भूमेयुर्भवसागरे ॥ ८३ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ८७ ॥

रमात्कुलदोषसंघानां सर्वोपकरणान्यपि ॥ द्रव्यान्यपि च सर्वाणि रक्षितव्यानि यत्नतः
॥ ८४ ॥ अनित्यानैव भोक्तव्यं सांघिकं वस्तु किञ्चन ॥ केनापि सांघिकं वस्तु जीर्णी
कर्तुं न शक्यते ॥ ८५ ॥ तदभोग्यमनीत्याहि सांघिकं वस्तु किञ्चन ॥ अस्पृश्यं वह्नि
वन्तप्तं दहनं वस्तु सांघिकम् ॥ ८६ ॥ भारोपमं सदाक्रान्तं मभेद्यं वज्रसन्निभम् ॥ अ
पभ्यं विषवदुष्टं लोक्षणासिधारसन्निभम् ॥ ८७ ॥ दैवं ते जः शमीकर्तुं मन्त्रौषधौ हि श
क्यते ॥ सांघिकं वस्तु हर्तुं न पापं केनापि शास्ते ॥ ८८ ॥ इति मत्वा त्रिसंसारस्य
बोधिं श्रीसखेप्सभिः सांघिकं वस्तु यत्नेन रक्षितव्यं सदा दरात् ॥ ८९ ॥ एवं विज्ञा
य सर्वोधिं चिन्तयित्वा समाहितः ॥ त्रिविधां बोधिमासाद्य सम्बुद्धपदमाप्नुयात् ॥ ९०
इति मुनिजनादिषु श्रुत्वा हं प्रवसानि च ॥ तथा च मुनिजनास्सर्वे कथं ते धम्मदानकम्

॥ अ० ध ॥

॥ ८८ ॥

॥ ९१ ॥ धात्रीहरितकीरं भा चतुर्चक्रनसादिकम् ॥ स्कंधमूलादिकंदानं यथेप्सितं
फलं लभेत् ॥ ९२ ॥ एतद्दानादिभावेन दूप्सितं फलमाप्नुयात् ॥ पुत्रार्थिलभते पु
त्रंधनार्थिलभते धनम् ॥ ९३ ॥ क्षेत्रार्थिलभत क्षेत्रं गृहार्थिलभते गृहम् ॥ इति म
त्वाकुलदीपत्वं दानधर्ममसदाकुरु ॥ ९४ ॥ इत्यादिष्टुं च श्रुत्वा निर्वृतो हं सुहृज्जनाः
सुहृज्जनायूयं सर्वे पृत्यागतः कथां शृणुः ॥ ९५ ॥ यमस्य दर्शनं कृत्वा निर्वृतो हं सुवि
स्तरां ॥ प्रथमं वै कृतांतस्य स्थानात् वहिसमागतः ॥ ९६ ॥ ततो वहिषट्कोणं मष्टकी
णंतयैव च ॥ प्रथमद्वारे समासिना दिग्गालाचातिभीषणाः ॥ ९७ ॥ द्वितीयद्वारे नाग
गणाः समाश्रिता भयंकराः ॥ तृतीयद्वारे चतुर्महाराजा स्थिता महर्द्धिकाः ॥ ९८ ॥ चतु
र्थो गिनी चतुर्थे द्वारे स्थिता प्रमोहिताः ॥ पञ्चमद्वारे अष्टलोकपाला समाश्रिताः ॥ ९९

॥ गुरुः ॥

॥ ८८ ॥

९ ॥ ततोवहिवैतरणी नदीवहति सवेश ॥ षष्ठद्वारे खड्गपाणि समाश्रितामहर्द्विकाः
॥ १०० ॥ सप्तमद्वारे हस्तिगणाः परिवृता समाश्रिताः ॥ अष्टमद्वारे सिंहगणाः समा
श्रिताभयंकराः ॥ १ ॥ नवमद्वारे क्रोष्टृगणाः समाश्रिताः पुरोदिताः ॥ दशमद्वारे राक्षा
साः समाश्रिताभयंकराः ॥ २ ॥ एकादशद्वारे व्याघ्रगणाः गर्जिता च समाश्रिताः ॥ द्वा
दशोकाकगणाः कूजिता च समाश्रिताः ॥ ३ ॥ ततोवहिनिकेतेन परिवृतातिशोभिताः
तत्रैवमनुष्यलोकाः समाश्रितातिशोभिताः ॥ ४ ॥ ततोवहिपरिवृता वातिकापरिशो
भिताः ॥ ततोवहिअसिनाचपरिवृता समाश्रिताः ॥ ५ ॥ ततोवहिकुलिशेन परिवृ
ताभयंकरा ॥ ततोवहिचैत्यविंवा परिवृतातिशोभिताः ॥ ६ ॥ ततोवहिशिवलिङ्गा प
रिवृतातिशोभिताः ॥ ततोवहिअग्निज्वाला परिवृतामहोज्वाला ॥ ७ ॥ ततोवहिमहा

॥ अ० ध ॥

॥ ८९ ॥

नदी प्रवाहिताभयंकराः ॥ ततो वहि असिपत्र वनेन परिवर्तिताः ॥ ८ ॥ एतत्सर्वं लं
घयित्वा निर्वृते ह सहज्जनाः ॥ मातुर्गर्भात् यथा कष्टं भवति निर्गतं स्तथा ॥ ९ ॥ यमपुरा
द्वहिरागंतु कष्टं भवति सर्वथा ॥ कृतांतस्य कथां श्रुत्वा सहज्जनाः सुविस्मिताः ॥ १० ॥
तदा सहज्जना सर्वे प्राभ्यनन्दनपूर्वा धिताः ॥ ॥ इति श्री विक्रमानन्दविरचि
तायां अद्भुतकुलदीपधम्मराजकथायां तन्द्रायां कुलदीप यमस्यान्तरद्वारात्पुण्यागतपुंशं
सा षष्ठदशोऽध्यायः ॥ १६ ॥ अथावर्षीतवृक्षदन्तं ज्ञानदन्तो महाविभुः ॥ एकदा
कुलदीपाय गृहं विसूचिकांगदाम् ॥ १ ॥ अधो वायुमूर्धगतं उर्ध्ववायुनिरोधितम् ॥
शीतलं हस्तपादौ च सर्वांगं शीतलं स्तथा ॥ २ ॥ दृष्टिहीनं स्वरहीनं सर्वाङ्गगूढं स्तथा
तन्द्रामोहप्लापेन पीडितं कुलदीपकम् ॥ ३ ॥ तदा सहज्जनाः सर्वे विस्मिताः समुपाश्रि

॥ गुरुः ॥

॥ ८९ ॥

ताः ॥ अहोहीमहामायुरी रीगंभूतसमश्रुवन् ॥ ४ ॥ तस्मिन्कालेयमद्वारा समदूताः
समागता ॥ आगत्यसूत्रपाशेन पादांगुष्ठेपुर्वधितम् ॥ ५ ॥ कटिकपठेपुर्वधित्वातरया
गे संप्रतिष्ठिताः ॥ तस्मिन्कालेहितजंन्या मंगुष्ठात् वन्निर्गतम् ॥ ६ ॥ तथामध्यमंगु
ष्ठात् धूम्रचापिविनिर्गतम् ॥ तथैवचतुरगुष्ठाद्युचापिविनिर्गतम् ॥ ७ ॥ पञ्चांगु
ष्ठात् हिमवत नोरं चापिविनिर्गतम् ॥ तदाकुलदीपाय दाहशीतं भवेत्किलः ॥ ८ ॥
तदाकाशेदीर्घश्रेणी पृथग्विस्तृतथा खलु ॥ दीर्घश्रेणिंकथंभूतं श्वेतनीलञ्चलीहितम्
॥ ९ ॥ पीतश्यामंविचित्रं च वस्त्रेणवेष्ठितं तथा ॥ शोपानाच्चतदामह्यं तद्रायांतीया
ते खलु ॥ १० ॥ व्याधुसिंहांकोलमुखा दत्तैर्मनीयते तथा ॥ तदाकाशे मयादृष्टं वैरोच
नं महामुनिम् ॥ ११ ॥ श्वेतरूपं शांतमूर्तिं वज्रासनं समाश्रिता ॥ तथाक्षोभ्यं मयादृष्टं

॥ अ० ध ॥

॥ ९० ॥

नीलवर्णमहामुनिम् ॥ १२ ॥ पीतवर्णशान्तरूपं रत्नसंभवशौगतम् ॥ अमिताभरत्नव
र्णच वज्रासनसमाश्रितम् ॥ १३ ॥ अमोघसिद्धिंश्यामवर्णं पञ्चवुद्धपदशितम् ॥ पञ्च
भिर्मुनिभिः सर्वे ददेयुमङ्गलाशिषम् ॥ १४ ॥ सदातेमङ्गलं भूयात् जीवरक्षांसदा भ
वेत् ॥ इत्याशिवचनं दत्वा दूतगणान्समब्रुवन् ॥ १५ ॥ दूतगणाः कुलदीपाय मानीयं
यमसन्निधौ ॥ सासनापिन कन्तव्यं विसृजेत्स्वं निवे सत्तम् ॥ १६ ॥ इत्यादिष्टं वचं श्र
त्वा दूतगणाः प्रबोधिताः ॥ तदा दूतगणाः सर्वे निर्वृन्तंस्वंपुरं ययौः ॥ १७ ॥ निर्वृन्तै
दूतगणाः सर्वे शान्तभूतं विसूचिकाम् ॥ विष्णुमूत्रवमनंश्चैव शान्तं भूतन्तदा किल ॥ १८ ॥
॥ तदा कुलदीपाय तं द्रायां प्रतिबुध्यते ॥ तदा कुलदीपिनः सहृज्जनान्समवृवीत् ॥ १९ ॥
सहृज्जनायूयं सर्वे शृणुध्वं तु समाहितः ॥ विसूचिकां महाव्याधिं महाघोरं भयानकम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९० ॥

॥ २० ॥ पूर्वमेव यदापापं प्रकृतं बहुधा किल ॥ पापस्यानुभावेन रोगं भूतं पुनः पुनः ॥
२१ ॥ तस्मात्सुहृज्जनाः पापं कदापि प्रकृतं न हि ॥ धर्ममेव सदा लोके प्रकृतं बहुधा कि-
ल ॥ २२ ॥ धर्मेण वर्द्धते आयुः धर्मेण सुखवान् भवेत् ॥ धर्मेण हरते पापं धर्मेण ध-
नवान् भवेत् ॥ २३ ॥ धर्मेण स्वर्गमाप्नोति मोक्षं चापि प्रलभ्यते ॥ तस्मात्सुहृज्जना-
लोके धर्मदानं प्रशस्यते ॥ २४ ॥ धर्मेण देवलोकस्य दर्शनं च प्रलभ्यते ॥ धर्मेण च वि-
सूचिकां रोगं हरति सर्वथा ॥ २५ ॥ विसूचिकां महारोगेन प्रयोजनमौषधम् ॥ पूर्वज-
न्मस्य पापेन रोगं भवति सूचिकाम् ॥ २६ ॥ विसूच्यां हरणीपायं पाठं पूजां चकारथ त-
पाठपुजानुभावेन रोगं हरति सर्वथा ॥ २७ ॥ द्रव्यादिष्टं वचं श्रुत्वा सुहृज्जनानुबोधि-
ताः ॥ पुनः पाहकुलदीपः सुहृज्जनान् विलोकयन् ॥ २८ ॥ मातृपितृसमायोगात् षट्

॥ अ० ध ॥

॥ ९१ ॥

गत्यां जायते नराः ॥ मातुर्गर्भात्पूजायंते नवमासात्ययै सति ॥ २९ ॥ निमग्नंति महा
घोरे संसारसागरे तदा ॥ पूर्वजन्मकृतं पापं दुःखं भवति सर्वदा ॥ ३० ॥ पूर्वजन्मकृतं पु
ण्यं सुखं भवति सर्वदा ॥ तस्माच्च मानवा लोकाः कुर्युर्हि धर्मदानकम् ॥ ३१ ॥ धर्मही
नानरलोकामृत्युशीघ्रं भवंति हि ॥ कियंते शासनांतत्र यमदूतैस्तदा खलुः ॥ ३२ ॥ स्व
स्वकर्मानुसारेण पच्यंते घोरनारके ॥ यमदूतैः समागृह्य यमपाशैर्न बध्यते ॥ ३३ ॥ पा
शैर्वध्वा अंधकारे नारके नीयते तदा ॥ अंधकारात्समुद्धृत्य रौरवे नीयते तथा ॥ ३४ ॥
रौरवाच्च समुद्धृत्य अवीच्यां पच्यते खलुः ॥ अवीच्याच्च समुद्धृत्य क्षूरधारे पनीयते ॥ ३
५ ॥ क्षूरधात्समागृह्य नीयते पेतनारके ॥ पेतनद्यां यमदूतैः प्रक्षिप्यते तथा खलु ॥ ३६ ॥
पेतनद्यात्समुत्सृज्य हीनकुले पूजायते ॥ हीनकुले समाश्रित्य महारोगं समुद्भवम् ॥ ३७ ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९१ ॥

महारोगानुभावेन हस्तपादौ पूजयेत् ॥ एवं सर्वमहादुःखं भूत्वा हि मरणं भवेत् ॥ ३
८ ॥ तस्माच्च सुहृज्जनालंका धर्मदानं कुरु सदा ॥ धर्मदानानुभावेन सर्वरोगात्पु-
च्यते ॥ ३९ ॥ धर्मदानानुभावेन स्वर्गलोके प्रयांति हि ॥ इति समादितं श्रुत्वा सुहृज्ज-
नाः प्रबोधिताः ॥ ॥ इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीप धर्मरा-
जकथायां कुलदीपाय विसूचि रोगभूतस्य प्रशंसा सप्तदशोऽध्यायः ॥ १७ ॥ अथ शा-
स्ता ज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं समादिशत ॥ तत्पूजाकृतपुण्यानां विशेषं फलमुच्यते ॥ १
तच्छृणुष्व ब्रह्मदन्त समाधाय सुचेतसा ॥ ये पुण्यकामा मनोजात्रिरत्नं समीक्ष्य हर्षा-
चक्रणं प्रयांति ॥ ते धर्मरक्तः शुभलक्ष्मीवन्तः सम्बोधिचर्याभिरता भवन्ति ॥ २ ॥ पञ्चा-
मृतेः पञ्चसुगन्धितो योऽस्नात्वा सुखं ते दिविसंरमन्ते ॥ ये च त्रिरत्नेषु सुगन्धिधूपपुष्पै-

॥ अ० ध ॥

॥ ९२ ॥

पयन्ति पुतिमोदयन्ति ॥ ३ ॥ तिशुद्धचित्ताः शुचिगंधितांगा रत्नोपमाः श्रीगुणिता भ
वंति ॥ येषां च गंधैरनुलेपयन्ति त्रिरत्नदहपरिशुद्धचित्ताः ॥ ४ ॥ ते रत्नवंतः क्षिति
पाधिराजा भवंति सर्वार्थहितार्थकामाः ॥ यदुष्यपट्टादिवराम्बराणि त्रिरत्ननाथाय मु
दापयन्ति ॥ ५ ॥ कौशेय रत्नाभरणावृतांगा धर्माधिपास्तसुधिया भवंति ॥ ये च त्रिर
त्नस्थलजैः सुपुष्पैर्जलोद्भवैश्चापि समर्चयन्ति ॥ ६ ॥ ते दिव्यलक्ष्मीशुभगा भवंतः श्री
सिद्धिमन्तः सरया भवन्ति ॥ त्रिरत्नविंववरपुष्पमाला येषां धर्मकामा अवलंबयन्ति ॥
॥ ७ ॥ तदेव राजावरलक्ष्मीवंतः सम्बोधिकामाः सुभगा भवन्ति ॥ सर्वाणि पुष्पाणि स
गन्धिमन्ति त्रिरत्नविंबपकिरन्ति यच ॥ ८ ॥ देवाधिपाः स्वर्गगता भवन्ति महोगता
स्तक्षितिपाधिराजाः ॥ ये दीपमालारचयन्ति ये च रत्नत्रयागुह्यतमो हजाला ॥ ९ ॥ त

॥ गुरुः ॥

॥ ९२ ॥

कांतरूपागुणरत्नवंतो भवन्ति भूपाचितपादयन्माः ॥ १० ॥ पृकुर्वते ये च प्रदोषदानं रत्न
त्रयाग्रेषु ततैलदोषम् ॥ तेशु हर्षनेत्राप्रवलागणाध्या देवाधिराजाः क्षितिपाधिपाश्च ॥
॥ ११ ॥ भोज्येष्वातन्सुरससुवर्णं रत्नत्रयाय प्रतिपादयति ॥ ये भक्तियुक्ता दिव्येभ
वंति सुराधिपो भूपतयश्च वीराः ॥ १२ ॥ पानं नराधेयैः सप्तगुणाध्यं रत्नत्रयाय प्रति
पादयन्ति ॥ यथेष्टभोग्यं सततं प्रभुक्त्वा मच्छन्ति तत्तत्सुगतालये च ॥ १३ ॥ ये च त्रिर
त्नाय समर्पयन्ति सुपथ्यभेषज्यगणानि भक्त्याः ॥ श्रीसमृद्धाः क्षितिपाधिनाथा भुक्त्वा
सुखं यांति जिनालयन्ते ॥ १४ ॥ ताम्बुलपेगादिरसायनानि ये च त्रिरत्नाय समर्पयन्ति
॥ दिव्यांगसौंदर्यगुणाभिरासा भवन्ति तेश्च भूपाणिनः सुराश्च ॥ १५ ॥ वितानमुच्चैर्दि
तनाति ये च रत्नत्रये सर्वनृपाभिर्वन्द्यः ॥ विशालवंशो गुणवान्सुधीरो महानुभावपूथि

॥ अ० ध ॥

॥ ९३ ॥

तोभवेत्सः ॥ १६ ॥ ध्वजान्विचित्रानवरोपयंति मेघत्रिरत्नालयउत्सवायं ॥ तेश्री
समृद्धाः सुगुणाभिरामा भवन्तिनाथादिविभूतलेच ॥ १७ ॥ श्रीमदताकात्रदलम्ब
यंति रत्नत्रये ये सुरसाभियुक्ताः ॥ लक्ष्मीश्वरास्ते जिनदुष्टसंघा भवन्त्यधीशादिभिभू
तलेच ॥ १८ ॥ उत्राणिसौवर्णमयानिये च कौशेयदुष्यैरचितानिदाच ॥ सुशुद्धरंगै
र्मयनैश्चपुष्यै रत्नत्रये ये भ्यवरोपयन्ति ॥ १९ ॥ तेभूपराज्जावलसिद्धिमंतो लक्ष्मीश्व
राः सर्वहितार्थकामाः ॥ सद्धर्मकामागुणरत्नपूर्णा वंद्या भवन्तिपुवरर्द्धिमंतः ॥ २० ॥ सं
गीतवाद्यैर्मुरुजादिभिश्च मुकुन्दढक्कापूणवानकैश्च ॥ महामृदंगपटहादिभिश्च मनो
ह्रयोवैः श्रुतिचिन्तरम्यै ॥ २१ ॥ सदुन्दुभिण्डिमल्लर्णैश्चपूणादिभिर्मलवादनैश्च
॥ तथान्यकैर्मङ्गलशब्दवाद्यै रत्नत्रये ये रचयन्तिपूजाम् ॥ २२ ॥ नदुर्मतिंतेसततं

॥ गुरुः ॥

॥ ९३ ॥

जं ॥ स्नानं प्रयाता सुभगारमन्ते ॥ पुनः प्राह क्षान्तदत्तो बहू दत्तं रत्नशिष्यकम् ॥ २३ ॥ शृ
णु ब्रह्मि ब्रह्मदत्त दानफलं विशेषगम् ॥ २४ ॥ भूमौ दुकुलसुकुमारविचित्रपटैः संता
रयेत्सुगतघण्टिकुमाय ॥ येनापिते विपुलभोग्यमहानिधानं तेनावनीपतिरभूत्संभवे
षुतरय ॥ भूपटस्थ ॥ २५ ॥ नास्ति च दुष्णोदकपादमेव च सुशीतलं स्वच्छं सुगन्धिकं
तथा ॥ प्रक्षाल्य पादौ सुगतस्य श्रद्धया ततः कुत्रेत्स्वमुपेत्य सौ नरः ॥ पादार्घ्यः ॥ २६ ॥
सुपीतवासापितं भूमिपण्डले परिक्रमार्थं प्रकरोति लीलया ॥ तथागतस्यायं गणीतमस्त्वं
वाचोपमांसद्यमही भुजेश्वरः ॥ २७ ॥ पीतवासरय ॥ विकीर्यते न स पुष्पराजिकां मौ
नोन्द्रसद्यार्थगणीतमागूतः ॥ भवन्त्यसाकांतिवपुर्धनाधिपः प्रबुद्धवृद्धत्वपदं ययौ सुधिः ॥
२८ ॥ पुष्पराजिकस्थ ॥ श्रीखण्डकुङ्कुमसुशोभितचन्दनाच कुर्वन्ति ते स तिलकान्स

॥ अ० ध ॥

॥ ९४ ॥

हवुद्धसंघैः ॥ २९ ॥ तेषां पुनरुवन्ति जगतां तिलकोपमत्वम् सौन्दर्यरूपं पृथुद्रव्यवि
शालवंशः ॥ ३० ॥ तिलकस्य ॥ काश्मीरशीलमृगनाभिसुगंधिद्रव्यं ये सौग
तस्य वपुषि पतिलेपयन्ति ॥ सम्बुद्धवंशविपुलंच सुगंधदेहं तेषां भवन्ति परमभोग्यमहा
निधानम् ॥ ३१ ॥ सुगन्धलेपनस्य ॥ स्वर्णस्य तिलकसंघैः श्रद्धया ये च दास्यति शुद्ध
तेजाभिर्बर्णाय त्रिभवेषु सजायते ॥ ३२ ॥ स्वर्णतिलकस्य ॥ पवालमुक्ताद्यपिरत्नमा
लासंघेभ्यः श्रद्धान्वितो यो प्रदद्यात् ॥ द्रव्याधिद्रव्यविभवभवत्यधीनः संभाविकोशा
पुरुषो भवन्ति ॥ ३३ ॥ मुक्तादिमालायाः ॥ सर्वतायागतालंकृतसभद्रमौलीदन्दतिय
सौप्तसन्नचिन्तेन सहिरत्नखचितं मकुटञ्चयन्तान् ॥ ३४ ॥ सस्पृज्य देवाधिकसंघ
सहेन समहादरेण सम्बुद्धबोधि महासुखमाश्रयेषु दिवं नयन्ति ॥ ३५ ॥ रत्नमकुटस्य

॥ गुरुः ॥

॥ ९४ ॥

यच्चोपवीतसुकुमारवाससपादयन्तिहगणोत्तमस्य ॥ भूयोष्ठकोषसमवाप्सभयस्तेपा
प्नुवतीन्द्रपदंविशालवस्त्रं ॥ ३६ ॥ दिव्यंकाषायवस्त्रंसहिर्गौरिकाभिलिप्तं पाद
रंगयसहजीवरसंधनरेषुयेन ॥ दद्यात्सजातीयतिषुप्रतिभिप्रतिभिःसजन्मेनशीयते
शीतवसनेननहिर्वेष्टितेन ॥ ३७ ॥ जीवरकाषायवस्त्रस्य ॥ गोवारिजावविधपुष्प
सुगन्धयुक्तं श्रद्धान्वितं सुमनसां प्रतिपादयन्ति ॥ येसोगतार्यसहसासनसाधिकेभ्य
स्ते पाप्नुवंतिसरराजमहेन्द्रलक्ष्मी ॥ ३८ ॥ पुष्पमालायाः ॥ छत्रीभूतोभवन्तिजगत
मातापत्रपदानात् छयारभ्येवसतिसरुचिरंलील्याराजलक्ष्मी ॥ धर्मस्वामीभवति
नियतं सर्वलोकस्यनाथः ॥ ३९ ॥ छत्रदानस्य ॥ सायोजिकंसहजसौरभधूपवासं भव
त्याददातिसुगतायससाधिकाय ॥ ते पाप्नुवंतिविपुलं धनधान्यभोगान् सेवुं ह्यमन्यय

॥ अ० ध ॥

॥ ९५ ॥

पदखलुयेलभन्ते ॥ ९० ॥ धूपस्य ॥ तैलंतिलाज्येषु च दिप्तदीपं ये सांधिकायपूतिषा
दयन्ति ॥ सदृशनीयोनयनाभिरामा भवन्ति ते दिव्यसुखोपभोगी ॥ ९१ ॥ दीपस्य ॥
धात्रीहरितकीलभा चूतं चपनसादिकं स्कंधमूलादिकं दानात् यथेप्सितं फलं लभेत्
॥ ९२ ॥ फलमूलादिकस्य ॥ सुशीतलंस्वच्छसुगंधितोयं स्वादान्वितं येन सुवारि
पात्रं ॥ ददन्ति संधार्यगणोत्तमाय तृष्णानचिन्त्यार्यपदं लभन्ते ॥ ९३ ॥ कुण्डिकापात्र
स्य ॥ लाण्डुक्यपूपकरपौलिकं च सम्पद्गदातिमनसादिविधानयुक्तम् ॥ भोग्येश्वरो
भवति यो भुवि शांतमानं सत्कायवाक्यमनसाजिनसाधिकाय ॥ ९४ ॥ क्वादुकादिपूप
स्य ॥ पञ्चामृतैः पञ्चसुगंधरत्नैर्दुर्वाक्षतैः कुण्डसलाजतोयैः ॥ येनार्घदानं पृकरोति सै
र्घ्यं तेषां पुनर्वन्ति सुखमानिधानम् ॥ ९५ ॥ अर्घ्याचमनस्य ॥ सौवर्णरूपं विविधधातुजम्

॥ गुरुः ॥

॥ ९५ ॥

नमश्च शालोदकं सुपरिपूर्णं सुपिण्डपात्रम् ॥ भक्त्या ददाति सुगताय गण न्तमाय
स्यातस्य पुण्यमसंफलमपमेयम् ॥ ४६ ॥ पिण्डपात्रस्य ॥ माहिष्यगौरं सवरं कनि
कान्वितं वैकुण्ठतन्दुलमहोदकमोदनं ते ॥ तस्मै ददति सत्तर्जिनसां हि कायते प्रा
प्नुवन्त्यद्भुतभाग्यसराजलक्ष्मी ॥ ४७ ॥ क्षीरोदनस्य ॥ बलवान्स्थानसंपन्नो राजा म
वति महर्द्धिकाः ॥ सद्येभ्यो भोजनं दत्त्वा सर्वत्र सुखमेधते ॥ ४८ ॥ भोजनस्य ॥ अ
श्वत्थमप्यायपमार्गकाष्ठैः सोददति सुगते सहिदन्तकाष्ठम् ॥ हिमस्य वर्णान्वितसम
दतः शुचौ विशुद्धविमलं प्रभञ्जकाशम् ॥ ४९ ॥ दन्तकाष्ठस्य ॥ बोहिञ्चधान्यं भुविस
र्वजातं श्रद्धान्वितं यः पददाति सद्ये ॥ दृष्टं फलं तस्य भवे स नित्यं सर्वार्थकामं समुपैति स
म्यक् ॥ ५० ॥ व्रीह्यादिकस्य ॥ विभवान् सर्वसंपूर्णं सर्वरस्य समन्वितः ॥ जिनसंघाय

॥ अ० ध ॥

॥ ९६ ॥

योदयात् तन्दुलस्वफलं भवेत् ॥ ५१ ॥ तंदुलस्य ॥ शुद्धं स्फटिकसंकाशं रजसवत्समं
नितम् ॥ लवणं योददातीह जायते योगविमहान् ५२ ॥ लवणस्य ॥ प्रसन्नवर्णा
नृदुपाणिपादा महाबलाः शुभ्रभिरपधृष्याः ॥ तैलपदानेन भवंति मर्त्याः सुरुपरूपा सुख
माप्नुवन्ति ॥ ३३ ॥ तैलस्य ॥ कर्पूरसोदाभिसुगंधितोयैः प्रक्षालनाय मुखपातविशुद्धि
नाय ॥ ददं तियोसो सुगतस्य श्रद्धया संशुद्धवंशविपुलं च महानिधानम् ॥ ५४ ॥ आ
चमनस्य ॥ नव्याधिरोगं न च वृद्धभावमारोग्यतानित्यमनंतभोग्यं ॥ भवेत्सुधीरो सु
विशालवंशो भेषज्यदानालभते मनोज्ञम् ॥ ३५ ॥ भेषज्यस्य ॥ राजाय च क्ववती धनु
रसि कुलिशे र्निहकुन्तादि वर्षेनाभिन्नेादिव्यदेहो भवति रिपुगणैश्चापधृष्यो धनाध्यः
प्रायच्छत्युन्मृजाक्षो यद्बहुनिवरं कांशभाण्डादिदानम् ॥ संघे संसारसारे प्रवरसुरत्न

॥ गुरुः ॥

॥ ९६ ॥

तं याति बुद्धत्वमेषः ॥ ५६ ॥ ताम्नादिकं शभांजनस्य ॥ यथानुलभ्यते द्रव्यं दक्षिणायः
पुनरुचति धर्मार्थकाममोक्षं च प्राप्नुवन्ति भक्तिमानसः ॥ एवमेतद्विधानेन देशियवान्नर
विपः ॥ यथा तथा गताया हन्ते दीपं करमुनीश्वरम् ॥ ३७ ॥ दक्षिणा ॥ यस्यानन्दर्णगां
धंप्रकृतिगुणयुतं कल्पितं भृद्धिनाशि ॥ श्लेष्मः घातोष्णवातः पुशमनचतुरं पिप्पलीख
ण्डचूर्णम् ॥ गुप्ते काले अभिनंशशिकरसदृशं भांजने संस्थितं तत् दत्त्वा सधे पुमकस्य
अमरभुवनगतो दिव्यमाप्नोति पानम् ॥ ५७ ॥ पानकस्य ॥ अथ खलुराजा सवन्धयि
वा भगवतमेतदवाचत् ॥ अथ मे सफलं जन्म सफलं जीति च मे ॥ अथ बुद्धकुले तो
बुद्धपुत्रोऽस्मि साम्प्रतम् ॥ पराभवन्तु सदा सखि आयुरारे ३ सम्पदम् ॥ ५८ ॥
इति श्रीविक्रमानन्दविरचितायां अहुनकुलदीप धर्मराजकथायां पूजादानप्रसङ्गा

॥ अ० ध ॥

॥ ९७ ॥

अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ अथावतीत्तज्ञानदन्तो ब्रह्मदन्तं स्वशिष्यकम् ॥ एकदा
कुलदीपस्य वज्रसत्त्वस्य मूर्तिकम् ॥ १ ॥ स्थापितं स्वयं भुस्थाने चौरिणा पहतं क्लृप्तम् ॥
देशदेशांतरंगत्वा चौरिणो विक्रयंस्ततः ॥ २ ॥ दोर्जं लिङ्गमिति ख्यातं देशे निवासिना
जनाः ॥ यथामूर्त्यं प्रदियत्वा समागृह्य पूर्णायतः ॥ ३ ॥ तदा कुलदीपेन मूर्त्यं दत्वा पूर्णायतः ॥
सुहृत् मित्रादिवन्धुभिः प्रस्थिता सस्पृहपिताः ॥ ४ ॥ तदा कुलदीपेन सुहृज्जना
न्निर्मंत्रितः ॥ शिविकायां प्रतिष्ठाप्य वज्रसत्त्वञ्च मूर्तिकम् ॥ ५ ॥ नानावाद्यं प्रवादित्वा
देशयात्रां प्रकाशयेत् ॥ देशयात्रां प्रकुर्वित्वा स्वगृहे नीयतस्तदा ॥ ६ ॥ स्वगृहे संप्रे
क्षित्वा नित्यपूजां प्रकाशयेत् ॥ वज्रसत्त्वानुभावेन दानं कर्तुं समिच्छितः ॥ ७ ॥ निर्मि
त्वा स्वगृहे निकटे दानशालां सुशोभिताम् ॥ तण्डुलानि च द्रव्याणि धान्यादिविविधा

॥ गुरुः ॥

॥ ९७ ॥

निवः ८ ॥ कलमलदियनिमवोवकयानिच ॥ एतः सवः पृथिवः दानकमुः स
मिच्छतः ॥ १ ॥ तदामुनिश्रुतिनिमः दीपकयतिमगान ॥ आगयदानानिदियप
दीशानमयकमग ॥ १० ॥ सवः दानमदीशवः आशिवदीदः दः नैव दानममानीम
वनमनिमयामुसुववनीम ॥ ११ ॥ द्यादिशवदुअत्त कलदीपसदीपवः ॥ तदा
कलदीप दीपकयतिमगान ॥ १२ ॥ पादजवदनाकवा शमपणततकतम ॥
मगवतमनिश्रुतिनिमः दीपकयतिमगान ॥ १३ ॥ द्वादिशिवदीपवः दीपकय
नीश्वरः ॥ पृथिवीवयनममवनी आशिवदीदः नैव ॥ १४ ॥ दानपुपयानेमावत
पयामः सुगानतव ॥ द्यादिशवदुअत्त पयगमनमनीश्वरः ॥ १५ ॥ कलदीप
पुनद्वान विमवतकतततः ॥ पुनतपुपयानेमावत कलदीपदीवयनी ॥ १६ ॥

अ०ध॥

९८॥

तिश्रीविक्रमानन्दविरचितायां अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथायां दानधर्मानुसंज्ञा उ
न्नविंशीऽध्यायः ॥ १९ ॥ ० ॥ समाप्ताचेयं अद्भुतकुलदीपधर्मराजकथामि
ति ॥ शुभम् ॥ ० ॥ भूयात् ॥ ॥ शुभनेपालिसंवत् १०३५ मिति
श्रावणकृष्ण त्रयोदशी मंगवारस ॥ गुरुसफुबमोजिम ध्वसफु काप्येयानासिधयका
दिनजुल ॥ ————— ॥ शुभम् ॥

॥ गुरुः ॥

॥ ९८ ॥